صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي (البخاري)

زِينَةُ الصَّلَاة

دلمانځه ښکلا

ليكوال: فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري

ترتيب او ټولونه: [illegible] هلال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم	::	زِينَةُ الصَّلَاة (د لمانځه ښکلا)
ليکوال	::	فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري
ترتيب او ټولوونه	::	استاد فريد احمد هلال
خپرندوی	::	کتاب خپرندويه ټولنه (جلال کوټ)
کمپوز	::	خپله ټولوونکی
ډيزاين او طرح	::	ابو عثمان عبدالمجيد – ګندهارا خدمتونه
چاپ کال	::	۱۳۹۰

د ترلاسه کېدو ځايونه:

ګندهارا کتاب پلورنځی (اسحاقزی مارکېټ ځمکتل، جلال کوټ)

مکتبه محمديه (منګل مارکېټ، ګنج بازار، پېښور، کوزه پښتونخوا)

دارالکتب (صدف پلازه، محله جنګي پېښور، کوزه پښتونخوا)

د چاپ حقوق له ټولوونکي سره خوندي دي

لړليک

د لمانځه جوړښت ۲
د لمانځه روح ۲
د خشوع د پيدا کېدو اسباب ۲۲
لومړۍ مسئله: ستره ودرول ۳۰
دويمه مسئله: د سترې د لوړ والي اندازه ۳۲
دريمه مسئله: د لمونځ کوونکي مخې ته د ځارويو تېرېدو حکم ۳۷
څلورمه مسئله: ايا لمونځ کوونکی خپلې مخې ته تېرېدونکی په زور منع کولای شي؟ ۳۸
پنځمه مسئله: که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحيح دي؟ ۴۱
د لمانځه طريقه ۴۷
شپږمه مسئله: د ښځو او سړيو په لمانځه کې توپير؟ ۴۸
اوومه مسئله: ښځوته د ښځې د امامت کولو حکم ۵۸
اتمه مسئله: د لمانځه نيت ۶۲
نهمه مسئله: لمانځه ته ودرېدل ۶۷
لسمه مسئله: په صف کې جوخت ودرېدل ۶۸
يولسمه مسئله: د لومړي تکبير پر مهال د لاسونو اوچتول ۷۴
دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سينه کېښودل پکار دي؟ ۷۶
پر سينه د لاسونو کېښودو په اړه حديثونه ۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرسینه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ويناوې ۸۲
د احنافو دلائل او د هغې تجزيه ۸۸
دیارلسمه مسئله: په لمانځه کې کوم ځای ته کتل روا او پکار دي ۹۵
څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخکې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې ۹۶
پنځلسمه مسئله: د تعوذ یانې «أَعُوذُ بِاللّٰهِ» بېلابېلې کلمې ۱۰۵
شپاړسمه مسئله: په هر رکعت کې تعوذ لوستل څنګه دي؟ ۱۰۵
اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل ۱۰۸
اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حکم ۱۱۳
د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه کرامو اثار ۱۲۳
د قرائت خلف الامام په اړه د تابعینو اثار ۱۲۷
د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو وينا وې ۱۲۸
محققین احناف او فاتحه خلف الامام ۱۳۱
د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزيه ۱۳۲
نولسمه مسئله: په فاتحه لوستلو کې سنت طریقه ۱۴۳
شلمه مسئله: په خفیه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم ۱۴۵
یوویشتمه مسئله: تر «وَلَا الضَّآلِّيْنَ» وروسته امین ویل او د هغې اړوند مسئلې ۱۴۸
د آمین بالجهر په اړه د علماوو قولونه ۱۵۹
په پټه د امین ویلو دلیلونه او د هغې تجزيه ۱۷۵
دوویشتمه مسئله: په لمانځه کې سورتونه وړاندې وروسته ویل روا دي ۲۰۲
درویشتمه مسئله: رفع الیدین ۲۰۴
څلورویشتمه مسئله: په سجده کې سنت طریقه ۲۵۱
پینځه ویشتمه مسئلة: په سجده کې دواړه پښې جنګول ۲۵۴
شپږ ویشتمه مسئله: په سجده کې دلاسونو کېښودل ۲۵۶
اوه ویشتمه مسئله: په اوو اندامونو سجده کول ۲۶۰
اته ویشتمه مسئله: د استراحت جلسه ۲۶۳
نهه ویشتمه مسئله: تش رکعاتونه ۲۶۴
دېرشتمه مسئله: تورک ۲۶۵
یو دېرشتمه مسئله: په التحیات کې خپلې غېږې ته کتل ۲۶۵
دوه دېرشمه مسئله: اشاره به له کوم ځای نه شروع کوي ۲۶۶
درې دېرشمه مسئله: د اشارې کیفتونه ۲۶۹
څلور دېرشمه مسئله: په قاعده کې د ګوتې خوځول او نه خوځول ۲۷۰
پینځه دېرشمه مسئله: تر الحیات وروسته درود شریف لوستل او د هغې بېلابېلې صیغې ۲۷۴
شپږ دېرشمه مسئله: تر درود شریف وروسته دعاګانې ۲۷۸
اوه دېرشمه مسئله د سلام ستنولو څلور پینځه طریقې راغلې دي ۲۸۷
اته دېرشمه مسئله: سلام ستنول ۲۸۸
نهه دېرشمه مسئله: تر سلام ستنولو وروسته قوم ته مخ راړول ۲۹۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فضيلة الشيخ ابومحمد امين الله البشاوري تقريظ

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادى له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

اما بعد!

دا کتاب (زينة الصلاة) ياني د لمانځه ډول او ښايست چې زموږ د کتابونو او کېستبونو نه ورور فريد احمد هلال راټول کړی. ما ولوست چې خواصو او عوامو، سړو او ښځو ټولو لپاره ډېر ګټور دی، هرڅوک چې د خپل عبادت قبلول غواړي د دغه نبوي سنت مطابق لمونځ دې وکړي او خپله خشوع دې هم برابره کړي.

په دې کتاب کې هغه خصوصيات چې زموږ ورور استاد فريد احمد هلال راټول کړي دي

۱ د پښتو ژبه يې فصيحه ده.
۲ د احاديثو ژباړه
۳ د احاديثو تخريج په ډېر تفصيل سره.
۴ مهم مهم تحقيقونه
۵ انصاف او عدل په مسائلو کې
۶ ادبي جملې استعمالول چې فحش او بې ادبه کلمات پکې نشته
۷ نور خصوصيات هم شته چې لوستو سره تعلق لري

الله تعالیٰ دا کتاب زما لپاره او د جمع کوونکي او ترتيبوونکي او ټولو مساعدينو علماوو لپاره د نجات ذريعه وګرځوي او ترتيبوونکي (استاد فريد احمد هلال) ته دې الله تعالیٰ اخلاص ورنصيب کړي او د هغه په ميزان

د حسناتو کې دې واچوي، آمين

د کتاب مسوده د جمعه په شپه جمادي الثانية ۸ عام ۱۴۳۲ هـ باندې په مسجد حمزه. پشاور پاکستان کې ما مطالعه کړه او نوموړي استاد ته مې دعا وکړه، ځکه يوه فايده منده رساله يې عالم النشر والتوزيع ته راويستله. الله تعالیٰ دې ټولو مسلمانانو ته ددې رسالې نه فايده ورکړي

صلى الله على نبينا محمد و اله و اصحابه اجمعين

ابو محمد امين الله البشاوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادی له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقٰتِهٖ وَ لَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ۞ يَاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمُ الَّذِيْ خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ وَّ خَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَ بَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيْرًا وَّ نِسَآءً ۚ وَ اتَّقُوا اللهَ الَّذِيْ تَسَآءَلُوْنَ بِهٖ وَ الْاَرْحَامَ ۭ اِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيْبًا۞ يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَ قُوْلُوْا قَوْلًا سَدِيْدًا۞ يُّصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ ۭ وَ مَنْ يُّطِعِ اللهَ وَ رَسُوْلَهٗ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا۞

اما بعد!

قدرمنو لوستونکیو!

لمونځ په اسلام کې داسې ضروري رکن دی، چې د دې سموالی د ټول دين سموالی او د دې خرابوالی د ټول دين خرابوالی دی. لکه چې رسول الله ﷺ فرمايي

«إِنَّ أَهَمَّ أُمُورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړ، ده د دين حفاظت وکړ او چا چې لمونځ خراب کړ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالی يې هم يقيني دی.

او داسې کس ته بيا ښه سړی نه دې ويل پکار، چې لمونځ يې خراب وي، له دې امله په اسلام کې پر لمانځه ډېرسخت ټينګار شوی. لکه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

قران کريم کې نهه اتيا ځل الله ﷻ د لمانځه يادونه کړې ده او لمونځ د قران والاوو ځانګړې صفت دی. لکه چې الله ﷻ فرمايي:

وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ

ژباړه:

پر اخرت ايمان لرونکي پر قران ايمان لري او د خپلولمونځونو حفاظت کوي.

د الله ﷻ ولايت، دوستي او نږدېکت له لمانځه پرته نه تر لاسه کېږي او له لمانځه پرته هيڅ يو کس مسلمان نشي ګڼل کېدای. همداشان د جنت يوه دروازه هم د لمانځه په نامه نومول شوې، چې هغې ته((باب الصلاة)) ويل کېږي. ياني هغه دروازه چې په لمانځه سره تر لاسه کېدای شي او دا عمل ډېرزيات مشهور او د الله ﷻ ډېرخوښ دی ؛ خو شيطان ورته سړی نه پرېږدي، د لمانځه ډېرې زياتې ګټې اوفضائل دي، سړی چې د کال په سر کې د حديثوکتاب پيل کړي؛ نو ټول کال د لمانځه پر مسائلو تېرېږي، ځکه د حديثو ډېر کتابونه د لمانځه پر احکامو لګېدلي دي له دې امله موږ ته د لمانځه ډېره پابندي پکار ده او الله ﷻ چې پر يوشي ټينګار کړی دی ؛ نو موږ به ولې پرې ټينګار نه کوو ؟ الله ﷻ دې پر يو شي ټينګار کوي او يوسړی دې پر هغه مسئله زور نه ورکوي دا ؛ خو ډېره د نقصان خبره ده

همداشان کله، چې د الله رسول ﷺ وفات کېده دا سې فرمايلي ول چې «الصَّلَاةَ، وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ».

سنن ابن ماجه (۱ / ۵۱۹)

ژباړه:

ای خلکو د لمانځه پابندي کوئ، له مريانو(غلامانو)او بې زوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکوسره ښېګړه کوئ.

یانې د ژوند په وروستیو شیبو کې یې هم پر لمانځه ټینګار کړی، چې ګورئ لمونځ درڅخه خراب نشي ؛ نو له دې امله د لمانځه اهتمام د متقیانو او مؤمنانو صفت دی، څوک چې د لمانځه پابندي نه کوي دا مسلمان نه دی، دې دومره سخت وعید ته ګوره الله ﷻ فرمايي

فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوٰتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾

[مریم: ٥٩]

ژباړه:

په دوی پسې وروسته داسې خلک راغلل، چې لمونځونه یې ضائع کړل او په خپلو هیلو پسې روان شول. ژر ده، چې د (غی) کندې سره به مخامخ شي. یانې د داسې کسانو ځای دوزخ دی.

او نبي ﷺ فرمايي

«مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ»

صحيح البخاري (١ / ١١٥)

ژباړه

د مازدیګر لمونځ که چا پرېښوده ؛ نو عمل یې برباد شه

پردې خبره اوس مؤمنان پوهېږي چې د عمل برباد بدل څومره لوی تاوان دی. که پر تا زرځله بم راخلاص شي دا دومره تاوان نه دی؛ خو چې عمل دې برباد شه دا لوی تاوان دی. دا چې د لمانځه د نه کولو له امله عمل بربادېږي؛ نو د لمانځه اصلاح ډېره ضروري ده او اوس خپل اصلي مقصد ته راګرځم، چې هغه د لمانځه جوړښت دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه جوړښت

لمونځ له دوو برخو څخه جوړ دی، چې يو يې بدن او بل يې روح دی، لکه چې انسان له دوو شيانو يانې له بدن اوروح څخه رغېدلی دی، چې بدن نه وي يواځې روح کار نه کوي، بلکې الوځي، له دې د نيا څخه ځي اوکه چېرته بدن وي؛ خو روح پکې نه وي ؛ نو نه به دې سترګې کار کوي، نه به دې لاسونه او پښې، بيا به دې خلک راکاږي چې مړی دی هډېرې ته يې ورسوي، او په داسې حال کې بيا ستا قدر په دې کې وي، چې خاوروکې دې ښخ کړي؛ نودارنګه لمونځ هم له جسم او روح څخه جوړدی ؛ نو د دې دواړو ډېر اهتمام پکار دی، جسم د لمانځه ظاهري چوکاټ او ډانچه ده، چې د سنت برابر وي او روح يې په هغې کې خشوع او ادب دی، چې دا يو ځانته جلا علم دی

د لمانځه روح

قدرمنو لوستونکيو دا ډېرضروري علم دی ؛ خو د خلکو له پامه وتی دی، چې دې ته د علماوو په اصطلاح کې علم الخشوع وايي، خشوع د الله سبحانه وتعالی مخامخ د هغه په دربارکې عاجزی، زاری، تذلل او ځان سپکولو ته وايي، د مومنانو له صفاتو څخه الله ﷻ ته خشوع کول يو ضروري او لوي صفت دی، که څه هم د ډېرو خلکو ګومان دادی، چې خشوع يواځې په لمانځه کې پکاړده او له لمانځهٔ پرته نه، سره له دې، چې دا په ټول ژوند کې د مؤمنانوصفت دی، او په مومنانو کې به د تل لپاره خشوع وي، لکه چې الله تعالی فرمايلي دي

وَالْخٰشِعِيْنَ وَالْخٰشِعٰتِ

[الاحزاب: ۳۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

مومنان سړي او مومنانې ښځې هغه دي، چې په دوی کې به د همیشه لپاره خشوع وي

خکه داجمله اسمیه ده: نو په سړیو او ښځو ټولو کې به خشوع وي، چې د دې خشوع ګټه به نورو ډېرو بندګانو ته هم رسېږي، خشوع هغه ښکلی صفت دی چې په سړي کې نور ښکلي صفتونه پیداکوي او دا د انبیاعلیهم السلام صفت هم دی، لکه چې الله تعالی فرمایي:

اِنَّهُمْ كَانُوْا يُسٰرِعُوْنَ فِي الْخَيْرٰتِ وَيَدْعُوْنَنَا رَغَبًا وَّرَهَبًا ۭ وَكَانُوْا لَنَا خٰشِعِيْنَ۝

[الأنبياء: ۹۰]

ژباړه

یقیناً دغو پېغمبرانو به په نېکیوکې مخکې والی کوه او موږ به یې په وېرې او په مینې سره رابللو او موږ ته یې همېشه عاجزي هم کوله

د دې انبیاوو یوځو ښه صفات ول، چې دوی به دوه درې ښه کارونه کول یو دا وه، چې دوی به هرې نېکۍ ته مخکې والی کاوه؛ نو دا موږ ته هم پکاردي دویم دا چې «وَيَدْعُوْنَنَا» له ماڅخه به یې دعاګانې غوښتلې او زه به یې په ډېر شوق او په وېرې سره رابللم، داخبرې هسې بیانوو؛ خو چې د زړه کیفیت نه وي برابر پر دې آیتونو څوک نه پوهېږي، چې دزړه کیفیت ددې آیتونومطابق نه وي جوړشوی؛ نو هسې پر الفاظو باندې به پوهه نشي، په هغوی کې دریم صفت خشوع وه هر وخت به یې الله ﷻ ته خشوع کوله، په لمونځونوکې هم اوکله به چې دالله ﷻ آیتونه پرې ولوستل شول؛ نو هم به یې عاجزي کوله او د الله ﷻ له بندګانو سره د مخ کېدو پر مهال او په یواځیتوب کې به یې هم خشوع کوله، لکه چې الله ﷻ د مومنانو په صفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې فرمايي

اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيٰتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوْا سُجَّدًا وَّ بُكِيًّا

[مريم: ۵۸]

ژباړه

د هغوی صفت داوه، چې کله به ورته د الله آيتونه بيانېدل: نو پر سجده به پرېوتل

دا د خشوع يوه نښه ده او د عاجزۍ يوصفت دی، چې په سړي کې راشي؛ نو بيا الله ﷻ ته اوږدې اوږدې سجدې لګوي، عاجزي او ژړا کوي، ځکه په سړي کې چې کله خشوع پيداشي؛ نو بيا ژړا ورځي او د انسان له سترګو اوښکې بهېږي، چې دا د انبيا عليهم السلام صفت و او دا په ځان کې پيداکول پکار دي

قرآن موږ ته د دې لپاره بيانېږي، چې د انبياوو او صالحينو تابعداري وکړو په هغوي کې د خشوع ماده موجوده وه. رب العلمين ته خاشعين ول، په پخوانيو اهل کتابو يهود او نصری وو کې، چې کوم نېکان او صالحين ول، چې پر الله ﷻ باندې يې ايمان راوړی و، په هغوی کې دا صفت و، چې خاشعين لله ول الله ﷻ فرمايي

دغه ايمان والاخشعين لله و، الله ﷻ ته يې هر وخت عاجزي کوله

يواځې په لمانځه کې خشوع کوونکي نه ول، بلکې په هر وخت کې خشوع کوونکي ول، په لمانځه کې؛ خو به هرومرو دا صفت وي او د لمانځه متعلق يې ځکه بيانوو، چې لمونځ محک دی، يو د تجربې ځاي دی او يو تدريب دی په دې کې، چې څوک په ځان کې خشوع پيداکړي؛ نو د الله ﷻ په فضل وروسته هم په ده کې الله رب العزت د خشوع ماده رابنکاره کوي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو ته پکار ده، چې په لمانځه کې يې څه حال وي؛ نو په بازارونو کې هم بايد هسې وي:

حالة المسلم في صلاته ينبغي ان تكون حالته في السوق كذالك

ژباړه:

د مسلمان حال، چې څنګه په لمانځه کې دی؛ نو پکارده چې په بازارکې هم داسې وي

څکه پر لمانځه سړی په عاجزۍ سره ولاړ وي، چغې نه وهي، زوړ نه کوي، اخوا دېخوا نه ګوري او د لاډېرې عاجزۍ کوښښ کوي ؛ نو پکار دا ده، چې بازارکې هم سړی داسې اووسي ورو ورو به دا جوړوي، رسول الله ﷺ دې ته اشاره کړې ده، کله چې به يې صف جوړاوه؛ نو ويل به يې:

«اسْتَوُوا، وَلَا تَخْتَلِفُوا، فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ، لِيَلِنِي مِنْكُمْ أُولُو الْأَحْلَامِ وَالنُّهَى ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ»

صحيح مسلم (١ / ٣٢٣)

ژباړه:

برابر شئ او اختلاف مه کوئ (ګډوډ مه ودرېږئ)کنه؛ نو زړونه به مو ګډوډ شي، ماته دې پوهه اوعقل مندخلک نږدې ودرېږي، لومړی صف پوره کړئ او بيا وروسته په دويم صف کې نږدې نږدې ودرېږئ او دا يې وفرمايل

وَإِيَّاكُمْ وَهَيْشَاتِ الْأَسْوَاقِ

صحيح مسلم (١ / ٣٢٣)

ژباړه:

په بازارونو کې چغې مه وهئ

په دې حديث کې دوه ماناوې دي، يو مقصد دا دی، لکه څرنګه چې په صف کې په عاجزۍ سره ودرېږې؛ نو په بازارونو کې هم داسې اوسئ هلته هم داسې حالت جوړ کړئ، لکه چې سړی په لمانځه کې وي، که څه هم ټول داسې نشي کېداي؛ خو چې څه ناڅه خشوع بايد له تا سره هلته هم وي

د رسول الله ﷺ په صفاتوکې هم راځي، چې هغه انتهايي خاشع وه په لمونځونوکې خصوصا او له لمانځه نه بهرهم ډېره خشوع اوعاجزي پکې وه تردې، چې يوه وينزه به راغله، چې د وينزې قدر هم نه وي او رسول الله ﷺ ته به يې وويل، چې زما درسره کاردی او له لاسه به يې ونيوه، چې تاته زما يو حاجت دی، پوره يې کړه' نو رسول الله ﷺ به ورته وفرمايل

ياأم فُلَانٍ انْظُرِي أَيَّ الطَّرِيقِ شِئْتِ , فَخَلَّى مَعَهَا حَتَّى قَضَتْ حَاجَتَهَا.

مسند البزار = البحر الزخار (١٣ / ٣٤٧)

ژباړه

اى د فلانې مورې وګوره. کومه کوڅه ستاخوښه ده چې زه درسره پرې لاړشم او ستاحاجت پوره کړم

د الله نبي، چې د عالم سردار دی له يوې وينزې سره به دې د هغې د کار لپاره پاڅېد او خپله به ورسره روان به شو او دا به يې هم نه ويل، چې ته ښځه يې جومات ته ولې راځې؟ ته خو وينزه يې، ګورو به بله ورځ به شي رسول الله ﷺ به داسې نه کول بلکې له ښځو سره به هم تله، چې وينزې به له لستوڼي څخه ونيوه، چې دا زما حاجت پوره کړه: نو له واره به ورسره پاڅېده، الله ﷻ ته به يې هم عاجزي کوله او د الله ﷻ د مخلوق په وړاندې به يې هم تواضع اوعاجزي اختياروله، دا صفت پکې و، په بازارونوکې به يې شور نه کاوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَلَا صَخَّابًا فِي الأَسْوَاقِ

(سنن الترمذي ت شاكر (٤ / ٣٦٩)

ژباړه:

بدکار او بدلمنی هم نه و او نه يې په بازارونو کې چيغې وهلې.

صخاب دې ته وايي، چې چغې وهي اى فلانکيه! دلته راشه اواخوا لاړشه دا د بې وقاره خلکوطريقه ده دا د نبي ﷺ طريقه نه وه، زوږې نه و، رسول الله ﷺ په بازارونوکې عاجزي کوله. په حديث کې راځي، چې رسول الله ﷺ به کله پر لمانځه ودرېده عبدالله بن شخيروايي:

«أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي وَلِصَدْرِهِ أَزِيزٌ كَأَزِيزِ الْمِرْجَلِ مِنَ الْبُكَاءِ»

حلية الأولياء وطبقات الأصفياء (٢ / ٢١١)

ژباړه:

چې زه نبي ﷺ ته راغلم او هغه پر لمانځه ولاړ و او د ژړا له امله يې له سينې نه يې داسې غږ راخته، لکه چې کټوی خوټېږي اواواز کوي

دا د الله ﷻ د معرفت له امله د هغه د شان او قدر د پېژندو له امله به پر نبي ﷺ باندې داحالت راتله، څومره چې سړی خپل مالک ښه پېژني ؛ نو هغومره يکې دا صفت ډېرېږي، څومره چې له الله ﷻ نه ناخبره وي؛ نو پر دې به نه پوهېږي

په رسول الله ﷺ کې ډېره زياته عاجزي وه، ډېر ځل به رسول الله ﷺ ژړلې په حديث کې راځي، چې رسول الله ﷺ ماسختن کورته راغی او عائشې رضي الله عنها ته يې وفرمايل

"يَا عَائِشَةُ ذَرِينِي أَتَعَبَّدُ اللَّيْلَةَ لِرَبِّي"

صحيح ابن حبان - محققا (٢ / ٣٨٧)

ژباړه:

ما پرېږده، چې نن ټوله شپه د الله ﷻ بندګي وکړم

کله به هغه ټوله شپه هم بندګې کوله اکثره به د شپې په وروستئ برخه کې راپاځېده، کله چې د زړه کيفيت جوړ وي ؛ نو بيا عبادت ډېر خوندکوي، د نبي ﷺ د زړه به څه تپوس کوې، چې په هغې کې څومره ژوروالی اوکمالات ول، چې د هغې تعبير موږ نشوکولای

نبي ﷺ ټوله شپه لمونځونه کول او ژړل يې ان تردې، چې لاندې ځمکه به يې پر اوښکو لونده شوه، سهار، چې بلال رضي الله عنه راغی او نبي ﷺ يې په دې حالت کې وليده وه يې ويل اى د الله رسوله! تا ته؛ خو الله ﷻ ښښنه کړې ده ((مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ)) ته ولې دومره غم کو ې، نبي ﷺ ورته وفرمايل:

پر ما باندې بېګاه شپه داسې آيتونه نازل شوي دي، چې هغه انسان دې هلاک شي چې دا لولي او سوچ اوفکر پکې نه کوي

وَيْلٌ لِمَنْ قَرَأَهَا وَلَمْ يَتَفَكَّرْ فِيهَا { اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ وَ اخْتِلَافِ الَّيْلِ وَ النَّهَارِ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِي الْاَلْبَابِ ۝ الَّذِيْنَ يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ قِيٰمًا وَّ قُعُوْدًا وَّ عَلٰى جُنُوْبِهِمْ وَ يَتَفَكَّرُوْنَ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ ۚ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا ۚ سُبْحٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ۝ رَبَّنَآ اِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ اَخْزَيْتَهٗ ۚ وَ مَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ اَنْصَارٍ ۝ رَبَّنَآ اِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُّنَادِيْ لِلْاِيْمَانِ اَنْ اٰمِنُوْا بِرَبِّكُمْ فَاٰمَنَّا ۚ رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَ كَفِّرْ عَنَّا سَيِّاٰتِنَا وَ تَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ ۝ رَبَّنَا وَ اٰتِنَا مَا وَعَدْتَّنَا عَلٰى رُسُلِكَ وَ لَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۚ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ ۝ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ اَنِّيْ لَآ اُضِيْعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى ۚ بَعْضُكُمْ مِّنْۢ بَعْضٍ ۚ فَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا وَ اُخْرِجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ وَ اُوْذُوْا
فِيْ سَبِيْلِيْ وَ قٰتَلُوْا وَ قُتِلُوْا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ وَ لَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ
تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۚ ثَوَابًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَ اللّٰهُ عِنْدَهٗ حُسْنُ الثَّوَابِ ۝ (۱۹۵) لَا يَغُرَّنَّكَ
تَقَلُّبُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِي الْبِلَادِ ۝ مَتَاعٌ قَلِيْلٌ ۟ ثُمَّ مَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ؕ وَ بِئْسَ الْمِهَادُ ۝
لٰكِنِ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا نُزُلًا مِّنْ
عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَ مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ لِّلْاَبْرَارِ ۝ وَ اِنَّ مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَمَنْ يُّؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَ مَاۤ
اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَ مَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ خٰشِعِيْنَ لِلّٰهِ ۙ لَا يَشْتَرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا ؕ اُولٰٓىِٕكَ
لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ۝ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اصْبِرُوْا وَ
صَابِرُوْا وَرَابِطُوْا ۟ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ۝ }[آل عمران : ۱۹۵]

صحيح ابن حبان - محققا (۲ / ۳۸۷)

په دې آيتونوکې ډېره ژوره مانا پرته ده؛ خو که مؤمن پرې پوه شي، خپل زړه او ماغزه ورته ځير کړي؛ نو ډېر ناشنا کيفيت او حال به د هغه جوړشي ؛ خو ارمان! که زموږ داسې وای، د ايمان والا، چې کوم صفات دي، هغه موږ په ځان کې نه وينو موږ داسې يو، لکه منافقان هسې کاره لرګي يو ((كَاَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ)) هغه کاره لرګي، چې بې ګټې يوځای ته ولاړوي، زموږ د عامو مسلمانانو داسې عادت جوړشوی دی او د خشوع والاعلم ختم شوی دی.

يو ځل رسول الله ﷺ ټوله شپه ژړل عبادة بن الصامت، ځکه فرمايلي دي، چې داعلم ختمېږي او قتادة وايي تاسې ته پته ده، چې کوم علم به اول ختمېږي.

«أَوَّلُ مَا يُرْفَعُ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ الْخُشُوعُ حَتَّى لَا يُرَى فِيهِ خَاشِعًا»

مسند الشاميين للطبراني (۲ / ۴۰۰)

ژباړه:

لومړی به له دې امت نه د خشوع علم پورته کېږي

دا حديث موقوف بمنزلة المرفوع دی، بل حديث د شداد بن اوس کې هم راغلي، چې له دې امت نه تر ټولو لومړی د خشوع علم او چتېږي، خشوع ته يې علم ويلی دی دا علم دی ډېرې مسئلې يادول دا ښه کار دی؛ خو دا يوازې علم نه دی، چې خشوع درېکې پيداشوه ته عالم يې اوالله ته چې په سرې کې عاجزي نه وي، د زړه ميلان او شوق نه وي هغه طرف ته سرښکته کول نه وي او د خشوع به سرې څه تعبيرکوي پوره. لکه ځينې مادې زه ذکرکوم، چې دا درېکې نه وي؛ نو علم درېکې نشته له اصلي علم نه بې برخې يې. که څه هم تاته ډېرکتابونه زده وي او ډېرې مسئلې درته يادې وي او ډېر روايتونه درته يادوي؛ خو له اصلي علم نه محروم يې. خپل مالک او رب ته، چې درېکې عاجزي نه وي؛ نو له تا سره علم نشته، له دې امت نه به اول خشوع اوچتېږي او دا له دې امت نه غالباً اوچته شوې ده، په عامو ځايونو کې خشوع کوونکي نشته، د دې کفارو د ليدو له امله خشوع ختمه شوې ده، ځکه دا ډېر بې وقاره خلک دي؛ نو د دې په ليدوسره له مسلمانانو نه هم خشوع ختمه شوې ده، هغه عاجزي، سکون او وقار ترې ختم شوی دی، مؤمن به سکون وقار او خشوع والا وي عبادة بن الصامت فرمايي:

يُوشِكُ أَنْ تَدْخُلَ مَسْجِدَ الْجَمَاعَةِ فَلَا تَرَى فِيهِ رَجُلًا خَاشِعًا

سنن الترمذي ت شاكر (۵ / ۳۲)

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نږدې ده، چې يوجامع جومات ته به داخل شي؛ خو يوکس به هم پکې خشوع کوونکی ونه وينئ.

ياني په يوه جامع جومات کې به داسې سړی نه وينې، چې هغه الله ﷻ ته ولاړوي او له الله ﷻ څخه ويرېږي، بلکې د هرچامخ ته چې ګورې؛ نو ته به وايې چې دا الله ﷻ ته نه دی ولاړ هسې ولاړدی، خشوع به هغه کې نه وي او کله، چې په سړي کې خشوع و ي؛ نو بل چا ته هم د هغه لمونځ خوند ورکوي؛ نو ده ته به خپله څومره خوندورکو ي ؛ خو له بده مرغه په ډک جومات کې به يو خشوع کوونکی مونده نه کړ ي؛ نو دا علم اوچت شوی دی؛ نو دا بېرته راواپس کول پکاردي او که سړی کوښښ وکړ ي؛ نو الله ﷻ هغه ته دا لاره راخلاصوي؛ نو له دې امله څوک چې کوښښ کوي الله ﷻ يې ور په برخه کوي.

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

[العنکبوت: ٦٩)

ژباړه:

هغه څوک چې زموږ په لار کې کوښښ کو ي؛ نو موږ به ورته لارې اسانې کړو.

له دې خبرې نه زما غرض دا دی، چې که پوره خاشعين نه شو؛ نو چې څه ناڅه؛ خوجوړشو او چې په دې لړ کې سړی ډېرکوښښ وکړ ي؛ نو څه ناڅه خشوع؛ خو به ترلاسه کړي دا په ځان کې پيداکول غواړي دا خشوع په صحابه کرامو کې هم ډېره زياته وه.

ابوبکرصديق ؓ چې به کله پر لمانځه ودرېده؛ نو دا طاقت به يې نه درلوده، چې خلکو ته خپل قرائت ورواوروي، نبي ﷺ په مرض وفات کې

وفرمايل:

«مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ»

صحيح البخاري (١ / ١٣٤)

ژباړه:

ابوبکرته ووايئ چې خلکوته لمونځ وکړي

قَالَتْ عَائِشَةُ: قُلْتُ: إِنَّ أَبَا بَكْرٍ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءِ

صحيح البخاري (١ / ١٣٦)

ژباړه:

عائشې ؓ وويل: ابوبکر، چې کله ستا پر مسله ودرېږي؛ نو د ژړا له امله به خلکو ته قرائت وانه ورولای شي (ياني لمونځ به ونه کړای شي).

ځکه د هغه عادت داوه، چې رقيق القلب وه انتهايي نرم زړی وه دا به خلکو ته قرآن وروانه وروي، بيا رسول الله ﷺ وفرمايل، چې امر ورته وکړئ نبي ﷺ غصه وکړه ((إِنَّكُنَّ لَصَوَاحِبُ يُوسُفَ)) تاسې د يوسف ؑ ملګرې ياستئ د هغه د دوکه کولوښښ مو کاوه او اوس مادوکه کوئ، زه چې څه امرکوم د هغې تابعداري ولې نه کوئ؟

د حديث لنډيز مې بيان کړه د رسول الله ﷺ په ملګروکې دا کمال وه، په ابوبکرصديق ؓ کې دومره خشوع وه، کله چې به پر لمانځه ودرېده؛ نو د يوه بې ساه لرګي په څېر به ښکارېده، ياني په لمانځه کې به هيڅ نه خوځېده.

عبدالله بن زبير ؓ چې به کله پر لمانځه ودرېده داسې به وه، لکه چې ونه ولاړه وي ډېرځلې به داسې وشول، چې دی به پر سجده پروت و، چڼچڼې به راتلې او د ده پر شا به کېناستې. ډېره اوږده سجده به يې کوله ؛ نو ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغیو به پرې د لرګي ګومان کاوه، چې ګوندې دا پر ځاى پروت لرګى دى. چې له سره حرکت نه کوي او انسان نه دى، په دې خلکو کې به دومره خشوع وه

عبدالله بن عمر ﷺ به چې کله پر لمانځه ودرېده یرجع ویتاوه آیتونه به یې باربارلوستل اواسویلي به یې کول، له دې نه په لمانځه کې هسې غیراختیاري اسویلي مراد دي، چې د ډېرې خشوع له امله به پرې راتلل. په صحابه کرامو کې ډېره خشوع وه، له سفیان ثوري نه نقل دي منصوربن المعتمر یو حدیثپوه (محدث) دی هغه چې به کله لمانځه پر باندې ودرېده؛ نو تا به ویل، چې اوس به مري

ابراهیم نخعي، چې یو تابعي دی، هغه به چې کله لمونځ وکړه او له لمانځه نه به اوزګار شو ؛ نو تر ډېره پورې به داسې وه ګواکې ناروغ دی له ډېروسلفونه نقل دي، چې کله به هغوی له لمانځه نه اوزګار شول؛ نو د لمانځه اثر به پرې ښکارېده، پکار دا ده سړی له لمانځه نه مخکې یوشان وي او په لمانځه کې بدل شي او تر لمانځه روسته هم پکې دغه آثار ولېدل شي، ځکه شریعت مطهره دا امرکړی دی، چې د لمانځه څه نښې دې پر تاسې ښکاره شي: خو زموږ داسې مزاج جوړشوی دی. څنګه چې له لمانځه نه مخکې وي: نو تر لمانځه وروسته هم هماغسې وي. په دې لړ کې عمر بن الخطاب ﷺ فرمایلي دي

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَشِيبُ عارضاه في الاسلام ولم يكمل الله له صلاة .

ژباړه

د یوه سړي ځنې به په اسلام کې سپینې شي: خو الله ﷺ به ورلره تراوسه لمونځ نه وي پوره کړی

ځکه د هغه به خشوع نه وي برابره، د لمانځه څه غم به ورسره نه وي دا

لمونځ به ورته څه شی نه ښکاري، چې دې ناروغۍ موږ ټول اوس نیولي یو او خپل لمونځونه موږ ته وړوکې ښکاري او سلفو ویلي دي

من هانت علیه صلاته کانت علی الله اهون

ژباړه:

چا ته، چې خپل لمونځ سپک ښکاري؛ نو د هغه لمونځ الله ﷺ ته هم ډېر سپک وي

نوهغه به یې څه قبول کړي حسن به ویل ای مسلمانه!

اذا هانت علیک صلاتک فا ي شیئ یعزعلیک؟

کله چې درته لمونځ سپک او بې قدره ښکاري؛ نو تا ته به کوم شی قدرمن وي، ځکه چې لمونځ درته وړه خبره ښکاري، چې دا تر ایمان وروسته لوی عمل دی او چې دا درته وړوکی ښکاري، نه یې رکوع او نه یې قرائت او نه یې د خشوع پروا کوې؛ نو په دې دین کې کومه خبره ده، چې تاته غټه ښکاره شي، چې لمونځ سړي ته سپک ښکاري د هغه به ټول اعمال خراب وي او په حدیث کې راغلي دي

«إِنَّ أَهَمَّ أُمُورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړه، ده د دین حفاظت وکړه او چا چې لمونځ خراب کړه ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالی یې هم یقیني دی

عمربن الخطاب والیانوته لیکلي ول، چې ستاسې په ټولو عملونو کې لمونځ ما ته ډېرمهم دی، هسې نه، چې ووایئ موږ قاضیان او والیان یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیصلې به کوو لمونځ څه مهم عمل نه دی، بلکې خلافت هم د دې لپاره راځي، چې خلک لمونځ کوونکي شي

مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چا چې د لمانځه حفاظت وکړه؛ نو دا د نورو عملونو هم ډېر حفاظت کوونکی دی او که لمونځ چا خراب کړه؛ نو نور عملونه به يې هم ناسم وي

داسې کس ته بیا ښه سړی مه وایه، چې لمونځ يې خراب وي، هغه امام چې لمونځ يې غلط وي، ته پوه شه، چې داخیانتګر هم د ی، هغه به درته صحیح دین نه درښيي، په هغه کې به نور ناوړه عملونه او فسادونه هم وي، چې کله يې لمونځ خراب وي او دې آیتونوته تاسې اوګورئ چې موږ بیان کړل الله رب العزة یو اتیاځله د مؤمنانو په صفت کې دا ذکرکړي دي چې دوی د لمانځه حفاظت کوي

الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ۝ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ۝ وَهُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ۝ د ټولو لمونځونو حفاظت کوي، الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ۝ أَقَامُوا الصَّلَوٰةَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ. دلمانځه پابندي کوي، أَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ. د لمانځه پابندي کوئ څوک چې د لمانځه پابندي نه کوي وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ۝ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَوٰةَ د هغه مشرکانولپاره دې هلاکت وي چې زکوة نه ورکوي الله رب العزة دا د مشرکانو صفت بیان کړی دی، چې د لمانځه پابندي نه کوي لمونځ او په لمانځه کې خشوع پیداکول او په صحیح توګه يې اداکول یو ضروري عمل دی که چاته ضروري نه ښکاري: نو په غټ نقصان کې واقع دی او ډېر غټ تاوان يې وکړه او دا حدیث یو

مسلمان پوره ویروي، چې رسول الله ارشادوفرمایه:

أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الصَّلَاةُ

مسند أبي داود الطيالسي (٤ / ٢١٣)

ژباړه:

د قیامت په ورځ به له بنده سره لومړی د لمانځه حساب کېږي

یانې د قیامت پر ورځ تر هر څه لومړی د لمانځه په اړه حساب کېږي ګوا کې که له ایمان نه هم مخکې د لمانځه حساب کېږي، لکه، چې له ((أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ)) نه معلومېږي، چې کافر هسې هم هلاک دي؛ خو له هغه چا سره د لمانځه لومړی حساب کېږي، چې مسلمانان ځان ته وایې یانې الله ﷻ به له دې امت سره لومړی حساب د لمانځه په اړه کوي او، چې د بنده ګانو تر منځ لومړنی پرېکړه(فیصله) به د توی شویو وینو، په اړه کېږي، لکه چې فرمايي:

«إِنَّ أَوَّلَ مَا يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ فِي الدِّمَاءِ»

سنن الترمذي ت شاکر (٤ / ١٧)

یانې لومړی حساب به دلمانځه په اړه کېږي او لومړنی پرېکړه به د توی شوې وینې په اړه کېږي او په میزان کې به لومړی د ښځې او مېړه حقونه تلل کېږي، چې تا د ښځې حق اداکړی دی اوکه نه اوښځې د مېړه حق اداکړی دی که نه؟ دا برخه به لومړی تلل کېږي او په میزان کې به اچول کېږي ؛ خو دې دې خبرو ته له سره د چا فکر نشته او دا ورته وړې خبرې ښکاري، سره له دې، چې دا لویه خبره ده کومې مسئلې، چې موږ ته وړې ښکاري دا د الله ﷻ په اند لویې دي؛ نو اول به له بنده سره د لمانځه په اړه حساب کېږي، که د چا لمونځ روغ راوخوت ؛ نو دا کامیاب شو، لکه چې فرمايي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَإِنْ صَلَحَتْ فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ

سنن الترمذي ت شاكر (۲ / ۲۷۰)

ژباړه:

که لمونځ یې روغ وه؛ نو دا کامیاب دی.

یاني د لمانځه فرضونه یې سم اداکړي وي، سنن او اداب یې هم برابروي او د لمانځه د ظاهر اوباطن جوړولو کوښښ یې هم کړی وي؛ نو دا کامیاب دی، یقیناً او نجاح دویمه د جنت کامیابي ده او د الله ﷻ په ملاقات بريالی شو.

((أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ)) دوه بېلابېل لفظونه یې وويل، یاني نجاح جلا او فلاح جلا ده دا به ورته الله ﷻ ورکړي نورو ګناهونو ته ورلره الله ﷻ نه ګوري، تاسې په دې حدیث کې سوچ وکړئ او که د چا لمونځ فاسد راوخوت، چې د هغې د فرضونو، الفاظو او د هغې د خشوع لحاظ یې نه وي کړی؛ نو دا تاواني دی، لکه چې فرمايي:

وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ

سنن الترمذي ت شاكر (۲ / ۲۷۰)

ژباړه

یقینا دا خپل مراد ته ونه رسېد او تاوان یې وکړه.

الله ﷻ به ورته اجرهم نه ورکوي او تاوان یې هم وکړه، چې اور ته به یې الله ﷻ ننباسي (خسر) همدغې ته وايي او د الله ﷻ فضل ته وګوره که په فرض لمانځه کې یې څه کمی ومونډل شي ؛ نو الله ﷻ به ملائکو ته امر وکړي، تاسې وګورئ! زما د دې بنده څه تطوعات، نوافل، سنت، شته اوکه نه؟ نو هغه به وکتل شي که سنت یا نفلونه یې کړي وي؛ نو هغه به الله ﷻ راوخلي او

له دې فرائضو سره به یې ورلره یوځای کړي، دې ته به پرې پتېی واچول شي دا هم د الله ﷻ رحم دی، چې د فرض عمل نیمګړتیا یې په نفلونو بشپړوي، بیا به هم دا انسان کامیاب شي اوکه نوافل یې نه و؛ نو بیا هم تاواني دی، الله ﷻ به ورته سزا ورکوي، څومره چې د الله ﷻ خوښه وي : نو له دې امله لمونځ د ځینو خلکو لپاره د کامیابۍ لامل شي او ځینې هغه لمونځونه دي چې انسان پرهغې ماجور شي او دريم هغه لمونځونه دي، چې د اجراو عدم الاجر په منځ کې دائر وي، چې کله یکې توجه شته او کله نه؛ نو دا د الله ﷻ خوښه ده، چې تاته پرې اجر ورکو ي او که د داسې د دواړو حالتونو تر منځ دې پرېږدي ؛ نو د الله ﷻ رحم دا دی، چې په کوم لمانځه کې دې توجه شته هغه دې قبلوي او په کوم کې، چې دې توجه نشته؛ نو هغه درلره نه قبلوي، یاني لمونځ دې پر برخو ویشي، لکه په صحیح حدیث کې راغلي دي، نبي ﷺ فرمايي:

إِنَّ الْعَبْدَ لَيَنْصَرِفُ مِنْ صَلَاتِهِ , وَمَا كُتِبَ لَهُ مِنْهَا إِلَّا عُشْرُهَا أَوْ تُسْعُهَا أَوْ ثُمُنُهَا أَوْ سُبْعُهَا أَوْ سُدْسُهَا أَوْ خُمُسُهَا أَوْ رُبُعُهَا أَوْ ثُلُثُهَا أَوْ نِصْفُهَا "

شرح مشكل الآثار (۳ / ۱۳۶)

ژباړه:

یوکس به له لمانځه څخه راستون شي او ده لره به لسمه، نهمه، اتمه، اومه، شپږمه، پنځمه، څلورمه، دريمه او یا نیمايي برخه لیکل شوې وي

له دې روایت څخه معلومېږي د ځینو خلکو په لمانځه کې به لسمه برخه ایله قبوله شوې وي؛ نو کوښښ پکار دی، چې صحیح لمونځ وشي، کله چې پر دې پوه شوې؛ نو خپله به بیا کوښښ کوې، دا فکر وکړه، چې که دې لمانځه کې خشوع، او عاجزي او الله ﷻ ته توجه ونکړم؛ نو الله ﷻ یې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبلوي او دا لمونځ به مالره وبال وي او که په ښې ښکلې طريقې سره يې وکړم؛ نو په دې کې زما د دنيا او اخرت کاميابي ده. بيا به درېکې داللهﷻ په فضل سره خپله خشوع پيداشي او بيا بيا د خشوع په اړه بيانونه اورېدل پکاردي، خپله مطالعه کول پکاردي او يا د قرآن او حديث دا نصوص ځانته رايادول پکار دي، په دې آيتونو او حديثونو کې دا برکت دی، د اللهﷻ په فضل سره په سړي کې خشوع پيداکوي، دا خبري چې تاسې اوس واورېدې؛ نو تر ډېرې مودې پورې به د دې اثر وي؛ نو د دې بيا بيا تازه کول پکاردي.

د دې ذريعه داښکاري، چې د اللهﷻ هيبت په زړه کې راغی او د هغه وېره پيداشوه او د دې لمانځه سره دې شوق پيداشه، په خپله به د الله په فضل دا خبرې درېکې پيداکېږي او د دې لپاره يوه ښه ذريعه دا هم ده، چې له اللهﷻ څخه دعا وغواړئ او د دې لپاره دعا غوښتل پکاردي، چې يا الله دا لمونځونه موبرابرکړې. جهاد مو ونه کړ او مال موهم ونه لګاوه؛ نو چې دا لمونځ هم راڅخه برباد شي؛ نو له موږ سره نور څه شی پاتې شو؛ نو دا دعا وغواړه او يوه ښه ذريعه يې داهم ده، چې لمانځه ته وختي راځه، کله چې سړی وختي راشي، په صف کې کېني، ذکر اذکار وکړي، تلاوت وکړي، دعاګاني وکړي؛ نو په لمانځه کې يې د اللهﷻ په فضل څه ناڅه خشوع پيداکېږي

په لمانځه کې د خشوع پيدا کېدو دا هم ذريعه ده، چې سړی وختي لمانځه ته راځي، له دې امله نبي ﷺ د هرلمانځه نه مخکې څه نوافل او سنت ښودلي، لکه د اذان او اقامت تر مينځ دوه رکعته کوئ، يا زيات کوئ، د دې لپاره چې دې فرض لمانځه ته تيار شئ.

دلته مو له لنډيز څخه کار واخيست؛ خو مؤمن ته اشاره هم بس ده. الله

تعالی فرمايلي دي

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُوْنَ ۝

[المومنون: ۱]

ژباړه

يقينا مؤمنان کامياب دي

الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ ۝

[المومون: ۲]

هغه کسان چې په لمونځونو کې خشوع کوي

وَالَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ ۝

[المومون: ۹]

هغه کسان، چې د لمانځه حفا ظت کو ي، لحاظ يې ساتي او هغه ښايسته کوي.

که يو امام غلط لمونځ کوي؛ نو په هغه پسې لمونځ نه کېږي، يانې که رکوع يې غلطه وي او فاتحه ورپسې نه ويل کېږي، ځکه د جمعې لمونځ؛ خو د دې لپاره وي، چې د سړي لمونځ دې صحيح شي او چې په جمع کې د يوه سړي لمونځ خرابېږي؛ نو بيا په داسې جمع څوک څه کوي، د جمعې دا مقصد دی، چې په کورکې ته لمونځ کوې؛ نو ژر ژر به يې کوې؛ نو په جمع کې به يې ته ښه کوې، چې کله په جومات کې لمونځ غلط کېږي؛ نو دې ته بياڅه ضرورت دی، رسول الله ﷺ فرمايي:

داسې امامان به راشي چې لمونځونه به غلط کوي، بې وخته به يې کوي؛ نو صحابه وو ﷺ پوښتنه وکړه، چې ای د الله رسوله! ﷺ په داسې حال کې موږ څه وکړو؟ نو هغه ﷺ وفرمايل لمونځ کوئ او بيا که مو له وسه پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه ؛ نو له هغوی سره یې هم کوئ اوکه نه وه؛ نو همدغه لمونځ دې پوره دی؛ نو هرکله، چې د وخت په اړه دومره ټینګار راغلی دی، چې ځانله لمونځ کوه: نو چې د یوه کس رکوع او سجده خرابه وي؛ نو دا خو په لمانځه کې ډېر ضروري رکن دی، چې دا یې سم نه وي: نو په ده پسې لمونځ نه کېږي، له دې امله د خپل لمانځه د حفاظت ډېر کوښښ پکار دی، دا عمل ضروري وګڼئ اوکوښښ ورپسې پیل کړئ: نو الله ﷻ به درته نور نېک عملونه اسان کړي

رب العلمین ته سړی په عاجزۍ او په ادب ودرېږي د خالق ادب، هغه ته عاجزي او هغه ته په عاجزۍ او وېرې سره ودرېدل د لمانځه روح دی او لمونځ، چې دې جوړشه بیا به هرڅه پرېږدې؛ خو لمونځ به نه پرېږدې، خپله به دې داسي مزاج جوړشي، چې هرڅه پرېښودل به درته ښه ښکاري؛ خو د لمانځه پرېښودل به درته بد ښکاري، په لمانځه کې ډېرزيات کمال او خونددی، علماوو ویلي دي، که لمانځه، ذکر او قرآن درله خوند درکاوه او په قرآن کې دې توجه الله ﷻ ته پیداکېده؛ نو پوه شه، چې ستا زړه جوړ دی او الله والایې ؛ خو که په لمانځه کې دې الله ﷻ ته توجه نه تله، دا لله ﷻ ذکر درله مزه نه درکوله، قران درلره نه درکوله؛ نو له الله ﷻ څخه بل زړه وغواړه، بیا ته بل څه شی یې، په ظاهره باندې انسان یې، نوم درباندې د مسلمان یادېږي او زړه دې د منافقانودی، دا ترمامتېر او میزانونه دي، پر دې ځان تلل پکاردي، لنډه دا چې د لمانځه روح او جسد دواړه برابرول پکاردي

زه له الله ﷻ نه غواړم، چې زموږ دا عملونه سم کړي، څکه چې زموږ په دې ملګرو او دې جماعت کې هم الله ﷻ ته عاجزي نه و ي؛ نو بیا څه پاتې شو، له دې امله د دې لپاره دعا وغواړئ، کلکه اراده او کوښښ وکړئ

په پای کې له الله ﷻ نه غواړم، چې زموږ لمونځونه صحیح برابرکړي اوخشوع پکې پیداکړي

د خشوع د پیدا کېدو اسباب

د خشوع د پیدا کېدو ډېراسباب دي، چې ځیني له هغې نه دادي:

لومړی سبب: قوي باعث

دا د الله عز وجل خوف دی، څکه کله چې زړه په خوف سره ودان وي ؛ نو له دې سره خشوع پیدا کېږي او یواځې دا سبب هم بس دی، په سلفو کې به، چې څوک لمانځه ته ودرېدل ؛ نو ویرېدل به

دویم سبب: دَ مانع کمزورتیا

دا هغه شی دی، چې خشوع خرابوي، لکه لوږه، بول، براز او داسې نور نبي کریم ﷺ دې ته په خپلې دې وینا سره اشاره فرمایلې:

«کله، چې د ماښامي خوراک حاضر شي او دَ لمانځه اقامت و شي ؛ نو تاسې لومړی خواړه وخورئ»

په بل ځای کې فرمايي:

«لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ، وَلَا هُوَ يُدَافِعُهُ الْأَخْبَثَانِ»

صحیح مسلم (۱ / ۳۹۳)

ژباړه:

په هغه وخت کې لمونځ نشته، چې خواړه تیار وي (په دسترخوان پراته وي) او په هغه وخت کې هم لمونځ نشته، چې دوه خبیث شیان - بول او براز - درله دیکې درکوي.

له دې امله مسلمان ته پکار دي، چې د زړه په اوزګارولو سره لمانځه ته اودرېږي.

درېیم سبب:

دا چې قرآن په لوړ غږ لولې،، چې لږ تر لږه خپله :خو یې واوري، څکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا پر زړه ډېر اثر کوي او د هغه ځا لمونځ هم نه کېږي، چې هغه خپلې شونډې پر قرات نه خوځوي (. لکه فتاويٰ الدين الخالص ۴/۴۸) وګوره

څلورم سبب

څه چې وايي، په هغې کې سوچ کوه او دې ته هم ځیر شه، چې ته دا مهال په لمانځه کې کوم ځای ته ورسېدې، يانې لا په ثنا کې روان يې او که نه تر فاتحې رسېدلی يې

پنځم سبب:

د قراءت، ذکرونو او تسبيحاتو پر مانا پوهېدل

ابن عباس (رضي الله عنهما) فرمايي: ستا له لمانځه نه به يواځې هغه شی تاته ملاوېږي، چې ته پرې پوهېږې (بخاري)

او پوهه پر عربي ژبه باندې د پوهېدلو ځانګړې د لمانځه د الفاظو په پېژندنه باندې ده

شپږم سبب:

هغه آيتونه او حديثونه لوستل، چې په هغې کې د خشوع او خضوع کولو ترغيب او هڅونه وي، ځکه دا ډېر سودمن دي

اووم سبب

دا احساس کول، چې کوم لمونځ ما پيل کړی او د کوم لمانځه په اقامت کې، چې ما کوښښ کړی، ددې ثواب به ماته يواځې د خشوع کولو په صورت کې راکړ کېږي

اتم سبب: مجاهده کول

او دا تر ټولو قوي سبب دی، ځکه چې خشوع په پيل کې له مجاهدې پرته نه تر لاسه کېږي، بيا وروسته د الله ﷻ په توفيق سره د لمونځ کونکي هيئت وګرځي، مومن دې پرې تجربه وکړي، ځکه که لمونځ کوونکی دا

وغواړي، چې دده په لمانځه کې دې دنيوي فکرونه رانشي؛ نو دا ورته ډېر ګران کار دی او له دې دنيوي فکرونو څخه خلاصون بلا ډېرې مجاهدې ته اړتيا ده.

نهم سبب: هر لمونځ خپل وروستی لمونځ ګڼل

لکه په حديث کې دي (د رخصتېدونکي په څېر لمونځ کوه)

او الله تعالی فرمايي:

الَّذِيْنَ يَظُنُّوْنَ اَنَّهُمْ مُّلٰقُوْا رَبِّهِمْ وَاَنَّهُمْ اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ

(البقره: ٤٦)

ژباړه:

چې پر دې يې باور دی، چې په پای کې له خپل رب سره يو ځای کېدونکي او د هماغه لوري ته ورګرځېدونکي دي.

او دَ خشوع په پيدا کولو کې د لمونځ کوونکي لپاره دا فکر ډېر زيات اثر لري

لسم سبب: د لمانځه په ارکانو کې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې لوستل

يانې کله يکې يو ذکر او دعاء او کله بله دعاء لوستل، ځکه دا په خشوع پيدا کولو کې ډېر لاس لري ګنې په يوه ذکر همېشوالی زړه سختوي او زړه ورسره آموخته کېږي؛ نو بيا پرې اثر نه کوي

يولسم سبب: د عبوديت آداب

او هغه آداب اختيارول، چې رسول الله ﷺ په خپل سپېڅلي سنت کې مشروع کړي، لکه د ارکانو تعديل، لمونځ اوږدول، سجده اوږدول او له حيواناتو سره ورته والی نه اختيارول

دولسم سبب: په لمانځه که اوږد قيام او قراءت کول خشوع پيدا کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خکه په لنډ لمانځه کې ډېره لږه خشوع کېدلای شي او پر دې باندې تجربه ګواه ده.

دیارلسم سبب: د وېرې او تمې آیتونه، ذکرونه او دعاګانې بیا بیا لوستل.

لکه، چې رسول الله ﷺ یه کله یو آیت په ټوله شپه کې لوستو او هغه دا آیت و:

إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۞

(المائده ۱۱۸)

ژباړه:

که چېرې دوی ته عذاب ورکوې: نو دوی ستا بندګان دي، او که ښښنه ورته کوې؛ نو یقینا ته غالبه، حکمت والا یې)

قدرمنو لوستونکیو داچې لمونځ یو ارزښتمن عبادت دی: نو څومره چې یو شي ارزښتمن وي، هومره یې له خلکو سره فکر وي، هسې نه چې خراب نشي ؛نو همداشان شیطان؛ خو لومړی په دې هڅه کې وي، چې له سره څوک ترې جومات ته رانشي او دا داسې دښمن دی، چې تر پایه خپل کوښښ نه پرېږدي، که یو څوک تر جوماته راشي؛نو بیا هم په دې هڅه کې وي، چې لمونځ یې خراب کړي، چې ستړی پرې شي؛ خو له ثواب نه یې بې برخې پاتې شي او خپل لمونځ پرې لعنت ووایي

دا چې له دې ځایه د لمانځه احکام شروع کېږي:نو په دې کې تر ټولو لومړی حکم د سترې دی، که یو څوک په امام پسې په جمعه ولاړ وي، بیا: خو څه ستونزه نشته، ځکه هماغه امام دده لپاره ستره ده؛ خو که یوازې لمونځ وي ؛نو په دې اړه احکام په لاندې ډول بیانېږي

لومړی مسئله: ستره ودرول

سترې ته لمونځ کول لازم اوضروري دي، له سترې نه پرته لمونځ کول ګناه ده په دې اړه ډېرحدیثونه او اثار راغلي دي، چې ټول د سترې پر وجوب او فرضیت دلالت کوي

۱: عن ابْنَ عُمَرَ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- : « لاَ تُصَلُّوا إِلاَّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلاَ تَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْكَ، فَإِنْ أَبَى فَقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ»

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (۲ / ۲٦۸)

(ابن حبان: ٤|٤٥، ابن خزیمة: ۲:۹، الحاكم: ۱|۲۱۵، البیهقی: ۲|۲٦۸، مسلم مختصرا و فی صحیح ابن حبان بترتیب ابن بلبان: ٦|۱۲٦، و اسناده صحیح)

ژباړه:

له ابن عمر رضي الله عنه څخه روایت دی، چې نبي ﷺ فرمایلي دي، له سترې پرته لمونځ مه کوه او مه څوک دې ته پرېږده، چې مخې ته دې تېرشي، که یوکس تېرېده: نو جنګ ورسره وکړه، ځکه له ده سره شیطان ملګری دی.

۲: عَنْ سَبْرَةَ بْنِ مَعْبَدٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم : لِيَسْتَتِرْ أَحَدُكُمْ فِي صَلاَتِهِ وَلَوْ بِسَهْمٍ.

المعجم الكبير للطبراني - (٦ / ۲۳۰)

اخرجه احمد: ۳|٤۰٤، الحاكم: ۱|۲۵۲، ابن خزیمة: ۲|۱۳، البیهقی: ۲|۲۷۰، و صححه الالبانی فی الصحیحة.

ژباړه:

په لمانځه کې دې یوکس په تاسې کې ستره جوړوي، تر دې که غشی هم وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

٣ بل حديث کې دي:

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ : إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ، فَلْيُصَلِّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلْيَدْنُ مِنْهَا، وَلاَ يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ جَاءَ أَحَدٌ يَمُرُّ ، فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ وفى رواية فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَمُرُّ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا.

سنن ابن ماجة ـ محقق ومشكول - (٢ / ١٠٤)

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (٢ / ٢٧٢)

اخرجه ابن ابى شيبة: ١\٢٧٩، وابوداود: ١\١١١، وابن ماجة وابن حبان: ٤\٤٨.

ژباړه

چې کله يوکس سترې ته لمونځ کوي: نونږدې دې ورته ودرېږي او څوک دې خپلې مخې ته تېرېدو ته نه پرېږدي، که څوک تېرېده؛ نوجنګ دې ورسره وکړي، په بل روايت کې دي، ځکه شيطان دده مخې ته تېرېږي

٤: عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: رَآنِي عُمَرُ وَأَنَا أُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ فَأَخَذَ بِقَفَائِي فَأَدْنَانِي إِلَى سُتْرَةٍ، فَقَالَ: «صَلِّ إِلَيْهَا»

مصنف ابن أبي شيبة (٢ / ١٤٦)

(رواه البخارى: ١\٧٢، و وصله ابن ابى شيبة : ٢\٣٧٠، وغيرهما)

ژباړه

له قرة ابن ابى اياس څخه روايت دى، چې زه عمر ؓ د دوو ستنو په منځ کې په لمانځه وليدم : نو له څټه يې ونيولم او سترې ته يې نږدې کړم او راته يې و ويل دې ته لمونځ کوه.

٥: وَقَالَ عُمَرُ: «الْمُصَلُّونَ أَحَقُّ بِالسَّوَارِي مِنَ الْمُتَحَدِّثِينَ إِلَيْهَا» وَرَأَى عُمَرُ:"

رَجُلًا يُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ، فَأَدْنَاهُ إِلَى سَارِيَةٍ، فَقَالَ: صَلِّ إِلَيْهَا"

صحيح البخاري (١ / ١٠٦)

ژباړه:

عمر ؓ ويلي دي، چې لمونځ کوونکي ډېر حقدار دي، چې ستنو ته ودرېږي، له هغه چانه چې دي (ستنو) ته خبرې کوي(ياني چې ستنو ته يې تکيا وهلې وي او خبرې کوي) عمر ؓ يو سړى وليد، چې د دوو ستنو ترمنځ يې لمونځ کاوه؛نو يوې ستنې ته يې نږدې کړ او ورته يې وفرمايل، چې دې ته لمونځ کوه؛

له پورتنيوصحيح حديثونو او اثرونو څخه څرګنده شوه، چې سترې ته لمونځ کول ضروري او لازم دي، ځکه رسول الله ﷺ پرستره نيولو امرکړى او له سترې پرته لمونځ کولو نه يې منع فرمايلې ده، دارنګه د عمرفاروق ؓ له اثر نه هم څرګنده شوه، چې ستره نيول په لمانځه کې ضروري ده

د لا ډېر تفصيل لپاره (فتاوى الدين الخالص ٣\٥٥١، نيل الاوطار ٣\٤١٤، السيل الجرار ١\١٧٦، احكام السترة ص ٩، للشيخ محمد بن زرق طرهوني)

دويمه مسئله د سترې د لوړ والي اندازه

د سترې لوړوالى بايد لږ تر لږه د اوښ د پالان د وروستۍ برخې هومره وي او که له دې نه لوړه وي باک نه کوي، حافظ ابن حجر ؒ په فتح البارى(١\٥٨١)کې په دې اړه ليکي

اعتبرالفقهاء مثل مؤخرة الرحل فى مقدارسترة.

ژباړه:

دينپوهانو لږ تر لږه د اوښ د پالا ن د وروستۍ برخې په اندازه ستره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړينه ګڼلې ده

هدايه (۱\۳۵۴) کې دي

ومقدارها ذراع فصاعداً.

دسترې اندازه د يوه شرعي ګز په اندازه يا له دې نه زياته ده

دليل: ۱: په صحيح مسلم (۱\۱۹۷) وغيره کې له طلحه ؓ نه روايت دی

عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا وَضَعَ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ فَلْيُصَلِّ، وَلَا يُبَالِ مَنْ مَرَّ وَرَاءَ ذَلِكَ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۵۸)

ژباړه:

کله، چې مخې ته د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه څه شی کېږدي: نو بيا يې چې څوک مخې ته تېرېږي پروا نکوي

۲ په بل روايت کې دي

عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي وَالدَّوَابُّ تَمُرُّ بَيْنَ أَيْدِينَا فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ تَكُونُ بَيْنَ يَدَيْ أَحَدِكُمْ، ثُمَّ لَا يَضُرُّهُ مَا مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ» وَقَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ: فَلَا يَضُرُّهُ مَنْ مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ.

صحيح مسلم (۱ / ۳۵۸)

اخرجه مسلم: ۱\۱۹۷.

ژباړه:

موږ به لمونځ کاوه او ځاروي به زموږ مخې ته اوړېدل راوړېدل: نو موږ

دا نبي ﷺ ته ياده کړه هغه ﷺ و فرمايل چې کله ستاسې مخې ته د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه څه شی وي؛ نو ضرر نه کوي که يوشی مو مخې ته تېرشي

۳: عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ عَنْ سُتْرَةِ الْمُصَلِّي؟ فَقَالَ: «كَمُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۵۹)

(رواه مسلم: ۱\۱۹۷)

ژباړه

له عائشې ؓ څخه روايت دی، چې نبی ﷺ د تبوک په غزاکې د سترې په اړه وپوښتل شو، هغه وفرمايل، چې ستره د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه ده.

٤: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَقْطَعُ الصَّلَاةَ الْمَرْأَةُ وَالْحِمَارُ وَالْكَلْبُ، وَيَقِي ذَلِكَ مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ»

صحيح مسلم (۱ / ۳٦٥)

(رواه مسلم: ۱\۱۹۷)

ژباړه

له ابوهريره ؓ څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي ښځه، خر او سپی، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرشي لمونځ يې ماتېږي او له دې نقصان څخه يې ستره ژغوري

اوس به راشو دې خبرې ته، چې د «مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ» ياني د پالان دوروستۍ برخې څومره اندازه ده؛ نو په (مصنف د عبدالرزاق ۹۱۲، ابوداود ۱۱\۱۰۲، ابن خزيمة ۱۱۱۲) کې له عطاء څخه په صحيح سند

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره نقل دي چې:

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قَالَ عَطَاءٌ: «كَانَ مَنْ مَضَى يَجْعَلُونَ مُؤَخَّرَةَ الرَّحْلِ إِذَا صَلَّوا»، قُلْتُ: وَكَمْ بَلَغَكَ؟ قَالَ: «قَدْرُ مُؤَخِّرَةِ الرَّحْلِ» قَالَ: «ذِرَاعٌ» قَالَ: وَسَمِعْتُ الثَّوْرِيَّ يُفْتِي بِقَوْلِ عَطَاءٍ.

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ٩)

ژباړه:

ابن جريج فرمايي: عطاء ويلي دي: صحابه وو به، چې كله لمونځ كاوه ;نو خپلې مخې ته بې د اوښ د پالان د وروستنۍ برخې په اندازه ستره كېښودله ابن جريج وايي ما ورته و ويل: (تاته څنګه رارسېدلې، چې) څومره اوچته وه؟ هغه و ويل: دپالان د وروستني لرګي په اندازه يوذراع(ګز)ابن جريج وايي: ماله سفيان ثوری ﷺ نه واورېدل، چې هغه هم دعطاء په قول فتوی وركوله.

له ابن جريج ﷺ نه په يوه بل روايت كې نقل دي، چې:

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قُلْتُ لِعَطَاءٍ: أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ مَعِيَ عَصًا ذِرَاعٌ قَطُّ، مِنْهَا فِي الْأَرْضِ قَدْرُ أَرْبَعِ أَصَابِعٍ، خَالِصُهَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَدْنَى مِنْ ذِرَاعٍ قَالَ: «لَا، حَتَّى يَكُونَ خَالِصُهَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ ذِرَاعٌ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ١٤)

مصنف عبدالرزاق(٢\١٥)

ژباړه:

ماته عطاء و ويل: كه له ماسره د يو ذراع په اندازه امسا وي او له هغې نه د څلورو ګوتو په اندازه په ځمكه كې ښخه كړی شي او پاتې د ذراع نه كمه اندزه په ځمكه ولاړه وي: نو ايادا بس كېږي؟

ويې ويل، چې نه دا كفايت نه كوي ترڅو د ځمكې پرمخ يوګز نه وي ولاړه.

له قتادة ﷺ نه هم د دې په شان قول نقل دی; نو د عطاء له وينا څخه څرګنده شوه، چې د پالان د وروستنۍ برخې لوړوالې د يو ذراع (ګز) هومره دی اود صحابه كرامو ﷺ سترې به ديوګزپه اندازه لوړې وې او صحابه كرام ﷺ پر دين ښه پوهېدل. قرآن او حديث به هغوی لوستل

فتاوى الدين الخالص (٥٢١\٣)

د يو ذراع اندازه: خومعلومه شوه، چې دوه ولېشتې جوړېږي،

او په دې اړه، چې له ځيني سلفو نه كوم اثار په ابن ابي شيبه، مصنف د عبدالرزاق اوابوداود كې نقل دي، چې هغوی به خولۍ ستره جوړوله; نو په هغې كې خوځيني كمزوري دي او كوم، چې صحيح دي; نو هغه محمول دي په ضرورت باندې، ځكه داحكم دی، چې

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ

[التغابن ١٦]

ژباړه:

له الله نه دومره و وېرېږئ، چې څومرمو له وسه وي

د تفصيل لپاره فتاوی الدين الخالص ٥٥٩\٣. المحلى لابن حزم ١٢\٤، الفقه على المذاهب الاربعة ١٩٠\١، سبل السلام ٢٩٤\١، فتح الباری ٥٨١\١. شرح مسلم للنووی ١٩٧\١، احكام السترة للشيخ محمدبن طرهوني

(c) ketabton.com: The Digital Library

دربیمه مسئله: د لمونځ كوونكي مخې ته د خارويو تېرېدو حكم

كه دلمونځ كوونكي مخې ته كوم خاروى يا داسې نور څه تېرېږي؛ نوهغه به له تېرېدو څخه منع كوي، لكه په حديث كې دي،

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: هَبَطْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ ثَنِيَّةِ أَذَاخِرَ «فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ - يَعْنِي فَصَلَّى إِلَى جِدَارٍ - فَاتَّخَذَهُ قِبْلَةً وَنَحْنُ خَلْفَهُ، فَجَاءَتْ بَهْمَةٌ تَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَمَا زَالَ يُدَارِئُهَا حَتَّى لَصَقَ بَطْنَهُ بِالْجِدَارِ، وَمَرَّتْ مِنْ وَرَائِهِ»

سنن أبي داود (١ / ١٨٨)

ژباړه

له عبدالله بن عمر ﵄ څخه روايت دی، چې موږ له رسول الله ﷺ سره له ثنية اذاخر څخه راښكته شو؛ نو د لمانځه وخت راغی، نبي ﷺ يوه دېوال ته لمونځ وكړ، قبله يې ترې جوړه كړه او موږ يې شا ته وو؛ نو يو ورغمی راغی، چې د نبي ﷺ مخې ته تېرېده؛ نو نبي ﷺ به دېكه كاوه، تردې، چې له دېواله سره پيوست شه او هغه يې شاته تېر شو

٢: عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي فَمَرَّتْ شَاةٌ بَيْنَ يَدَيْهِ فَسَاعَاهَا إِلَى الْقِبْلَةِ حَتَّى أَلْزَقَ بَطْنَهُ بِالْقِبْلَةِ"

قال الأعظمي: إسناده صحيح

صحيح ابن خزيمة (٢ / ٢٠)

ژباړه

له ابن عباس ﵄ څخه روايت دی، چې نبي ﷺ لمونځ كاوه: يوه ګډه يې مخې ته تېرېده؛ نو هغه يې تېل وهله تردې، چې خېټه يې له دېواله سره ولګېده.

رواه ابن حبان: ٤\٤٨، والحاكم: ١\٢٥٤، وغيرهم.

له پورتنيو حديثونو څخه څرګنده شوه، چې دلمونځ كوونكي مخې ته كه كوم څاروی تېرېږي؛ نو هغه به منع كوي او كه له تېرېدو څخه نه منع كېده؛ نو زور هم ورسره كولای شي

(فتاوى الدين الخالص **٣\٥٨٠**)

ځلورمه مسئله: ايا لمونځ كوونكی خپلې مخې ته تېرېدونكی په زور منع كولای شي؟

د لمونځ كوونكي مخې ته تېرېدل ګناه ده، هيڅوک دا حق نلري، چې د لمونځ كوونكي مخې ته تېرشي، كه يو ناپوه انسان د لمونځ كوونكي مخې ته تېرېږي؛ نو لمونځ كوونكی ته پكار ده، چې هغه منع كړي او په دې اړه ډېر حديثونه راغلي، چې يو څو ترې موږ په لاندې ډول بيانوو

١: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ يُصَلِّي فَلَا يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ»

صحيح مسلم (١ / ٣٦٣)

(رواه مسلم: ١\١٩٧)

ژباړه

له ابن عمر ﵄ څخه روايت دی، چې په تاسې كې څوک لمونځ كوي؛ نو هيڅوک دې نه پرېږدي، چې د ده مخې ته تېرشي، كه چيرته (تېرېدونكی) نه بندېږي؛ نولمونځ كوونكی دې ورسره جنګ وكړي. ځكه له دې تېرېدونكي سره شيطان دی

٢: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ، قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ، فَأَرَادَ شَابٌّ مِنْ بَنِي أَبِي مُعَيْطٍ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَدَفَعَ أَبُو سَعِيدٍ فِي صَدْرِهِ، فَنَظَرَ الشَّابُّ فَلَمْ يَجِدْ مَسَاغًا إِلَّا بَيْنَ يَدَيْهِ، فَعَادَ لِيَجْتَازَ، فَدَفَعَهُ أَبُو سَعِيدٍ أَشَدَّ مِنَ الأُولَى، فَنَالَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَى مَرْوَانَ، فَشَكَا إِلَيْهِ مَا لَقِيَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، وَدَخَلَ أَبُو سَعِيدٍ خَلْفَهُ عَلَى مَرْوَانَ، فَقَالَ: مَا لَكَ وَلِابْنِ أَخِيكَ يَا أَبَا سَعِيدٍ؟ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَلْيَدْفَعْهُ فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ»

صحيح البخاري (۱ / ۱۰۸)

اخرجه البخارى: ۱\۷۲، وفى رواية ابن خزيمة: فَلْيَمْنَعْهُ مَرَّتَيْنِ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ»

صحيح ابن خزيمة (۲ / ۱٦)

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ فَذَهَبَ أَحَدٌ يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيَمْنَعْهُ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ، فَإِنَّمَا ضَرَبْتَ الشَّيْطَانَ»

صحيح ابن خزيمة (۲ / ۱۵)

قال الأعظمي: إسناده صحيح

ژباړه:

ابو صالح وايي، چې ما ابوسعيدخدري د جمعې په ورځ وليده، چې سترې ته يې لمونځ کاوه؛ نو د ابو معيط د قبيلې يوه ځوان غوښتل چې د ده مخې ته تېرشي؛ نو ابوسعيد ورله په سينه کې ديکه ورکړه؛ نو هغه کس بله لارد تېرېدو مونده نه کړه؛ نو بيايې اراده وکړه، چې تېر شي نو ابو سعيد له مخکې نه سخته ديکه ورکړه؛ نو دا ځوان له ابوسعيدڅخه خفه شه نو مروان ته لاړ او د ابوسعيد شکايت يې ورته وکړ؛ نو ابو سعيد تر ده

وروسته مروان ته ورغی مروان ابو سعيد ته و ويل دا ځوان دې ولې وهلی دی؟ ابوسعيد و ويل: ماله رسول اللهﷺ څخه اورېدلي دي، چې کله يوکس سترې ته لمونځ کوي او ځوک د ده او د سترې تر مينځ تېرېږي ؛ نو منع يې دې کړي، که انکار يې وکړ؛ نو جنګ دې ورسره وکړي، ځکه دا شيطان دی

دا روايت بخاري راوړی دی او د ابن خزيمه په روايت کې دي، چې دوه ځل دې يې بندکړي که بند نه شه؛ نو جنګ دې ورسره وکړي او په بل روايت کې دي، چې تاله شيطان سره جنګ کړی دی.

۳: عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، قَالَ: مَرَرْتُ بِعُمَرَ بعد أَنْ جَلَسَ فِي آخِرِ صَلَاتِهِ حتى انظر ما يصنع فارتفع فدفع فى صدرى (بخارى : ۱\۷۲، ابن ابي شيبة: ۱\۲۸٤)

ژباړه:

زه په عمر ورتېرېدم، چې کله د لمانځه په پای کې کېناسته، چې وګورم څه کوي؛ نو هغه راپورته شه او ما له يې په سينه کې ديکه راکړه.

د ابن ابي شيبة په روايت کې ورسره دا هم دي چې:

أردت أن أمر بين يدي ابن عمر وانا غلام وهو يصلي، فانتهرني بتسبيحه.

فتح الباري لابن رجب (٤ / ۷۵)

ما وغوښتل، چې د ابن عمرﷺ مخې ته تېرشم او زه ماشوم وم؛ نو پر تسبيح يې ورتټلم (چې مه تېرېږه)

په بل روايت کې دي

«مَرَرْتُ إِلَى جَنْبِ ابْنِ عُمَرَ فَظَنَّ أَنِّي أَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَثَارَ ثَوْرَةً أَفْزَعَنِي، وَنَحَّانِي»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (۲ / ۲۳)

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ابن عمر ﷺ تر څنګ تېرېدم، هغه داسې ګومان وکړ، چې ګوندې د هغه مخې ته تېرېږم؛ نو په ماپسې داسې راوپارېده، چې زه يې و وېرولم او لرې شوم

پنځمه مسئله که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحيح دي؟

له سترې پرته لمونځ کول ګناه ده او سترې ته لمونځ کول ضروري دي، ځکه رسول الله ﷺ فرمايي

لا يصل إلا إلى سترة ولا تدع أحد يمر بين يديك فإن أبي فلتقاتله فإن معه القرين

صحيح ابن خزيمة (۲ / ۹)

ژباړه:

له سترې پرته لمونځ مه کوه او مه څوک مخې ته پرېږده. چې تېرشي که تېرېده جنګ ورسره وکړه

(ابن خزيمة: ۲|۰، ابن حبان: ٤|٤٥، الحاكم: ۱|۲٥۱، البيهقي: ۲|۲٦۸،)

په دې اړه ډېرحديثونه راغلي دي، چې د سترې پر فرضيت دلالت کوي

وګوره فتاوى الدين الخالص ۳\۵۵۱

بله دا خبره په پام کې نيول پکاردي، چې کوم کس د بې علمۍ يا سستياله امله په دې ګناه کې اخته شي؛ نو بيا تېرېدونکي ته پکاردي، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېر نشي، ځکه په دې کې سخته ګناه ده او رسول الله ﷺ فرمايي:

لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ

أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (۱ / ۱۳٦).

ژباړه

که دلمونځ کوونکي مخې ته تېرېدونکی پردې پوهه وی. چې په دې کې څومره ګناه ده: نو چې څلوېښت کلونه ولاړ وی دا ورلره له تېرېدو نه غوره وه.

د ابن ماجه په روايت کې دسل کلونو روايت راغلی دی له کعب الاحبار ﷺ څخه نقل دي که چېرته دلمونځ کوونکي مخې ته تېرېدونکي ددې له ګناه نه خبر شي ؛ نو پرځمکه ننوتل به ورته له دې نه غوره ښکاره شي

مشکوة: ۱|۷۰۱، مؤطا امام مالک: ۱|۱۲۱، مصنف عبدالرزاق: ۲|۲۰۱.

؛نوپه دې اړه حتى الوسع احتياط پکاردی هسې نه، چې انسان په دې ګناه کې پرېووځي

اوس که يوکس بې سترې لمونځ کوي اوکس د ده مخې ته دتېرېدوضرورت لري: نوپه څومره فاصله کې به له ده څخه اخوا تېرېږي؛نو په دې اړه خو يو ضعيف حديث په (ابوداود ۱\۱۰۹۱ ، طحاوی ۱\۴۸۵۱ او بيهقي ۲\۲۷۵) کې راغلي دي، چې:

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى غَيْرِ سُتْرَةٍ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ صَلَاتَهُ الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَالْخِنْزِيرُ وَالْيَهُودِيُّ وَالْمَجُوسِيُّ وَالْمَرْأَةُ، وَيُجْزِئُ عَنْهُ إِذَا مَرُّوا بَيْنَ يَدَيْهِ عَلَى قَذْفَةٍ بِحَجَرٍ»

سنن أبي داود (۱ / ۱۸۷)

ژباړه:

((که په تاسې کې يو څوک پرته له سترې لمونځ کوي:نو د ده لمونځ سپی، خر، خنځير، يهودي، مجوسي او ښځه ماتوي (يانې دغه شيان، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې ته تېر شي؛ نو دده لمونځ پرې ماتېږي) دومره لرې به ترې تېرېږي څومره فاصلې کې، چې کاڼی ويشتل کېږي (رمية بحجرقذفة بحجر)

ليکن دارويت کمزوری ؛ نو ځکه دليل کېدای نشي.

دويم قول دادی چې: دلمونځ کوونکي له مخې نه درې ګزه وړاندې تېرېدل جائزدي داامام شافعی رحمه الله امام احمد رحمه الله اوابن حزم رحمه الله مذهب دی.

موږ ته هم دا قول راجح ښکاري دامام مالک رحمه الله نه نقل دي، چې ددې کس درکوع اوسجدې په ځای تېرېدل جائز نه دي. اوله دې نه اخوا تېرېدل جائزدي.

اواحناف دغټ او وړوکي جومات ترمينځ توپير کوي په واړه جوماتو کې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېدل مطلقاجائز نه ګڼي او په غټ جومات يا صحراء کې د لمونځ کوونکي د سجدې په ځای کې تېرېدل جائز نه ګڼي او خوا تېرېدل جائز ګڼي

(الفقه على المذاهب الاربعة: ١\١٩٢، المحلی لابن حزم)

په دې کې راجحه داده، چې د درې ګزو فاصله معتبره شي، ځکه په عرف کې د دې نه اخوا تېرېدل له ده څخه لرې شمېرلی شي۔بله دا، چې لمونځ کوونکي ته حکم شوی، چې خپلې مخې ته تېرېدونکي منع کوي؛نو د دې نه دخپل توان مناسب مراد دی؛نوچې له ده نه درې ګزه اخواتېرېږي نودهغه پر لاس باندې منع کول دانسان له توان بهردي خصوصا کله، چې تشهدحالت کې وي يا درکوع او سجدې په حالت کې وي

بله دا، چې حديثونو کې راځي (بين يديه)؛ نو د انسان، چې د لاس نه اخوا تېرېږي ان شاء الله ګناه به نه وي اګرکه احتياط دادی، چې له دې نه هم اخوا انسان تيرشي

ځيني خلک وايي: چې ستره په مسجدکې ضروري نه ده، بلکې په

صحراء کې ضروري ده، ليکن د طه ده، بلکې په صحراء مسجد او کور وغيره په هر ځای کې سترې ته لمونځ کول ضروري دي د رسول الله ﷺ دا فرمان چې:

لا يصل إلا إلى سترة

(ابن خزيمة: ٢\١٧، ١٠)

إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَتِرْ، وَلْيَقْتَرِبْ مِنَ السُّتْرَةِ

شرح السنة للبغوي (٢ / ٤٤٧):

دا حديثونه عام دي دجومات اوصحراء توپير پکې نشته، بلکې له عمرفاروق رضي الله عنه څخه نقل دي

وَرَأَى عُمَرُ: "رَجُلًا يُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ، فَأَدْنَاهُ إِلَى سَارِيَةٍ، فَقَالَ: صَلِّ إِلَيْهَا"

صحيح البخاري (١ / ١٠٦)

ژباړه:

عمربن الخطاب رضي الله عنهيوسړی وليده چې دستنويه مينځ کې يې لمونځ کاوه؛ نويوې ستنې ته يې نږدې کړ او ورته يې و ويل دې ته لمونځ کوه

امام ابن حجر رحمه الله فرمايي:

وَأَرَادَ عُمَرُ بِذَلِكَ أَنْ تَكُونَ صَلَاتُهُ إِلَى سُتْرَةٍ.

فتح الباري لابن حجر (١ / ٥٧٧):

ژباړه:

عمر رضي الله عنه په دې کار سره دا غوښتل، چې د دې کس لمونځ سترې ته وشي

له انس رضي الله عنه څخه روايت دی:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: «لَقَدْ رَأَيْتُ كِبَارَ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَسَلَّمَ يَبْتَدِرُونَ السَّوَارِيَ عِنْدَ المَغْرِبِ»

صحيح البخاري (١ / ١٠٧)

ژباړه

ما د نبی ﷺ لوی لوی ملګري ولیدل، چې د ماښام دوه رکعتونو پرمهال به یې ستنو ته توندي کوله

د دې روایت په نقلولوسره د امام بخاری ﷺ موخه داده، چې صحابه کرامو ﷺ به په جوماتونو کې هم د سترې اهتمام کاوه

رشیداحمدګنګوهی ﷺ په لامع الدراری: ۲۱۲، ۵. کې لیکي:

فالاوجه عندي ان الامام البخاری اشاربالترجمة الی عدم تخصیص السترة بالصحراء

ژباړه:

زما په اند غوره دا ده، چې امام بخاری په ترجمة الباب کې دې ته اشار کړی ده، چې ستره په صحراپورې خاص نه ده

یحیی بن ابی کثیر ﷺ وایي:

«رَأَيْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، قَدْ نَصَبَ عَصًا يُصَلِّي إِلَيْهَا»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٤٨)

ژباړه

ما انس بن مالک ﷺ ولیده، چې په مسجدحرام کې یې امسا ودرولې وه او لمونځ یې ورته کاوه.

(ابن ابی شیبة: ۱\۳۱۰.طبقات ابن سعد: ۷\۱۱، الاوسط لابن المنذر: ۵\۷۹)

نافع ﷺ وایي:

كَانَ ابْنُ عُمَرَ، إِذَا لَمْ يَجِدْ سَبِيلًا إِلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ، قَالَ لِي:

«وَلِّنِي ظَهْرَكَ».

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٥٠)

ژباړه

ابن عمر ﷺ به چې کله جوماتونو کې ستن مونده نه کړه نوماته به یې وویل، چې ماته شاه راواړوه او کېنه، چې زه درڅخه ستره جوړه کړم

حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ قَالَ رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٣٥)

ژباړه:

ماابوسعیدولیده، چې د جمعې په ورځ یې سترې ته لمونځ کاوه

د لاډېرتفصیل لپاره (فتاوی الدین الخالص : ۳\۵۶۳، آپکے مسائل اوران کاحل قرآن اورسنت کے روشنی میں. لمبشراحمدرباني: ۲\۱۶۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه طریقه

په خالص نیت یانې د الله ﷻ د راضي کولو په نیت د لمانځه اراده کول پکاردي او له اذانه نه مخکې له تاسره باید دلمانځه فکر وي، چې اذان وشي او ته ورته مخکې له مخکې تیار یې، چې دا یې اعلی درجه، که داسې نه وي؛ نو تر اذانه وروسته؛ خو پکار ده، چې له واره ځان تیارکړې، ځکه اذان د دې مقصدلپاره دی، چې ځان تیارکړئ او د لمانځه لپاره له مخکې نه چمتووالی د مؤمنانوصفت دی.دا چې د لمانځه لپاره ځان تیار کړې او نیت دې هم صحیح وي؛ نو بیا یو بل څه ته هم ضرورت دی، چې هغمه زموږ د پیغبر طریقه ده، ځکه که په یو نېک کار ته څومره هم چمتووالی ونیسي او نیت هم پکې ښه وي؛ خو چې د رسول الله ﷺ په طریقه نه وي؛ نو هغه عبادت د الله ﷻ په اند د منلو وړ نه دی، بلکې الله ﷻ پرې انسان رانیسي؛ نو دا چې له دې ځایه د سنت طریقې مطابق د لمانځه ډانچه وړاندې کېږي یانې هغه لمونځ وړاندې کېږي، چې له رسول الله ﷺ نه ډېرو او صحیحو حدیثونو کې ثابته ده؛ نو پکار ده، چې موږ او تاسې ورته ښه ځیر شو هسې نه، چې هغه د پښتو متل «هندو ستړی او الله ناراضه» نو پکار ده، چې نر، ښځې لویان او کوچنیان په ټولو چارو کې ګډه د رسول الله ﷺ د تابعداری کوښښ وکړو او په ځانګړي ډول په لمانځه کې، ځکه دا ډېر ارزښتمن عبادت دی.

اوس دا چې لمونځ پر ښځو او نرو فرض دی؛ نو ایا د ښځو او د سړیو په لمانځه کې به څه توپیر وي او که نه؟ راځئ، چې د دلایلو په رڼا کې دغه مسئله وڅېړو، چې ښه مو پرې سرونه خلاص شي.

شپږمه مسئله: د ښځو او سړیو په لمانځه کې توپیر؟

ځینې خلک د ښځو او سړیو په لمانځه کې دا توپیرونه راوباسي، چې سړي به لاسونه ترغوږونو اوچتوي او ښځې به یې تراوږو او پتون به سره جلاساتې او ښځې به د سړي په څېر سجده نه کوي، بلکې ښځې به په ځمکه جوختېږي او سړی به قعده کې کینه پښنه ځملوي او ښی پښنه به ودروي او ښځه به تورک کوي(یانې پر کوناټو به کېني)او سړی به لاس تر نامه لاندې ږدي او ښځه به لاسونه پرسینه ږدي او داسې نور: نو دا به له حدیثو نه ثابت وي او که نه؟ نو لوستونکي باید لومړی پر دې پوهېږي، چې د لمانځه احکام دوه ډوله دي، چې یو یې بهرني احکام او بل یې دا خلي احکام بهرني احکام، لکه جمعه، اذان، عورت پټول، په صف کې یواځې ودرېدل، د لمانځه لپاره پرده کول او داسې نور.

نو په دې احکامو کې د سړیو او ښځو تر مینځ توپیرشته، ځکه په دې اړه صحیح حدیث راغلی دي

دویم ډول: د لمانځه دننې احکام دي: نو په دې اړه صحیح او غوره خبره دا ده، چې د سړیو او ښځو د لمانځه په کیفیت او هیئت کې هیڅ توپیرنشته، ځکه رسول الله ﷺ خپل ټول امت ته دا ویلي دي، چې:

صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي.

صحيح البخاري (۱ / ۱۲۹)

داسې لمونځ کوئ ځنګه، چې زه لمونځ کوم دا خطاب سړیو او ښځو ټولو ته متوجه دی او د رسول الله ﷺ د لمانځه طریقه الحمدلله د حدیثونو په کتابونو کې تفصیلاً ذکر ده، چې د هر رکن په اړه به حدیثونه وروسته د هر رکن په بیان کې به ان شاء الله راشي، چې هغه به د لومړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تکبیر(تکبیرتحریمه، په وخت تر کوم ځای پورې لاسونه اوچتول؟ لاسونه به یې پرکوم ځای ترل؟ سجده به یې څنګه کوله؟ او قعده به یې څنګه کوله؟

رسول الله ﷺ، چې څنګه لمونځ کړی دی پر سړو او ښځو دواړو باندې دا لازمه ده، چې د رسول الله ﷺ د لمانځه په شان لمونځ وکړي

اوس که څوک وايي، چې سمه ده رسول الله ﷺ سجده اوږده کړې ده، خپلې څنګلې يې له تخرګونو او ځمکې نه اوچتې او جلاساتلې دي، خپله ګېډه مبارکه يې له پتون نه لرې ساتله؛ خو ښځه به داسې سجده نه کوي؛ نو دا کس د خپلې خبرې د پخلي لپاره اړ دی، چې صحيح حديث په دليل کې وړاندې کړي؟

يا که څوک دا وايي، چې ښځه به د سړي په شان د تکبيرتحريمه پروخت لاسونه ترغوږونو نه اوچتوي يا ښځه به د سړي په څېر لاسونه نه تړي يا ښځه به د سړي په څېر په قعده کې نه کېني؛ نو دا کس به صحيح حديثونه په دليل کې وړاندې کوي اوکه وړاندې يې نه کړي؛ نو امت اړ نه دی، چې د صحيحوحديثونو په مقابله کې پر ضعيفو او موضوعي روايتونو باندې عمل وکړي او يا يواځې د علماوو پر بې دليله نظرونو او قياسونو عمل وکړي، ځکه د عمل لپاره له صحيح حديث نه دليل پکار دی. دا چې د ښځو او سړيو د لمانځه د توپير په اړه هيڅ صحيح حديث نشته او دې بل لور ته خبره پر صحيحو حديثو ثابته ده، چې د ښځو او سړو په لمانځه کې توپير نشته؛ نو ولې له دې روښانه دليلونو څخه مخ واړول شي؟

زه دلته په لنډو هغه دليلونه وړاندې کوم، چې هغه د ښځې او سړي په لمانځه کې د توپيرپرنشت والي دليل وي

د سړيو او ښځو په لمانځه کې توپيرنشته:

لومړی دليل:

عَنْ أَبِي قِلَابَةَ قَالَ : حَدَّثَنَا مَالِكٌ أَتَيْنَا إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَنَحْنُ شَبَبَةٌ مُتَقَارِبُونَ فَأَقَمْنَا عِنْدَهُ عِشْرِينَ يَوْمًا وَلَيْلَةً، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم رَحِيمًا رَفِيقًا فَلَمَّا ظَنَّ أَنَّا قَدِ اشْتَهَيْنَا أَهْلَنَا، أَوْ قَدِ اشْتَقْنَا سَأَلَنَا عَمَّنْ تَرَكْنَا بَعْدَنَا فَأَخْبَرْنَاهُ قَالَ ارْجِعُوا إِلَى أَهْلِيكُمْ فَأَقِيمُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ وَمُرُوهُمْ - وَذَكَرَ أَشْيَاءَ أَحْفَظُهَا، أَوْ لاَ أَحْفَظُهَا - وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلاَةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ وَلْيَؤُمَّكُمْ أَكْبَرُكُمْ صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٦٢)

صحيح مسلم ـ مشكول وموافق للمطبوع (٢ / ١٣٤)وفي الادب المفرد (ص ٩٧، والدارمی(١|٢٢٩،)

ژباړه:

له ابوقلابه څخه روايت دی، چې موږ ته مالک بن حويرث حديث بيان کړی، چې موږ نبی کريم ﷺ ته راغلو او موږ ځوانان او همزولي و؛ نو شل ورځې مو ور سره تېرې کړې او نبی کريم ﷺ شفقت کوونکی و، کله چې يې ګومان راغلی، چې زموږ کور والاوو ته مينه پيداشوې ده؛ نو له موږ نه يې د هغه چا په اړه وپوښتل، چې موږ په کورونو کې پرېښې وو، موږ ورته خبر ورکړ؛ نو ويې ويل خپلوکورونو ته ستانه شئ هلته و وسېږئ او ښوونه ورته وکړئ او امر ورته وکړئ او داسې ډېر شيان يې ذکر کړه، چې ځينې راته ياد دي اوځينې راته ياد نه دي او داسې لمونځ کوئ، لکه چې زه يې کوم....ترپايه.

دا حديث مبارک پر دې مسئله دليل دی، چې د سړي او ښځې په لمانځه کې توپير نشته، ځکه که چېرته د دوی په لمانځه کې توپير وای؛ نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول الله ﷺ به خامخا مالک بن حويرث او د هغه ملګرو ته بيان کړی وای او خصوصاً په داسې وخت کې، چې هغوی خپلو کورونو ته ستنېدل او خپل کور والاوو ته يې دين ورښوده.

البته د لمانځه، چې کوم بهرني احکام دي؛ نو په هغې کې د سړيو او ښځو ترمينځ توپير شته، ځکه هغه توپيرونه په صحيح حديثونو کې راغلي دي؛ خو په لمانځه کې دننه د سړيو او ښځو د لمانځه ترمينځ د توپيرپه اړه داسې صحيح حديث نه دي راغلي، چې په هغې کې د دې خبرې بيان وي، چې ښځه دې داسې لاسونه اوچتوي. داسې دې لاسونه تړي. داسې دې سجده کوي او دغه شان دې قعده کوي او سړی به يې د ښځې په څېر نکوي داسې څه حديث نشته دی.

دويم دليل:

رسول الله ﷺ خپل امت له دې نه منع کړی، چې په لمانځه کې له حيواناتو سره مشابهت وکړي. لکه موږ له دې څخه منع شوي يو، چې د سپي او د لېوه په څېر په سجده کې کېنو. لېچې پر زمکه وغوړوو. اوګوره بخاری مسلم ترمذی

دغه شان دنقرة الغراب (دکارغه په شان ټونګه وهلو) نه منع راغلي ده. لکه دا حديث او دا بحث وروسته تفصيلي راروان دی

اوګوره فتاوی الدين الخالص ۸۲۱۴.

نو له دې حيواناتوسره له مشابهت کولو نه منع راغلي ده او دا سړيو او ښځو دواړو ته شامل دی. ياني څنګه، چې له دې حيواناتو سره ځان مشابه کول د سړی لپاره منع دي؛ نو د ښځې لپاره هم منع دي او ښکاره خبره ده، چې کله ښځه داسې سجده وکړي، چې جوخته وي ؛ نو له دې حيواناتو-سپي او لېوانو-سره يې مشابهت راځي

دريم دليل:

عدم نقل دی، ياني که چېرته د سړي او ښځې د لمانځه ترمينځ توپير وای؛ نو رسول الله ﷺ به ارومرو امت ته د دې بيان کړی وای، سره له دې، چې هيڅ صحيح حديث داسې نشته، چې پر دې دلالت وکړي، چې ګوندې د سړيو او ښځو په لمانځه کې توپيرشته رسول الله ﷺ ؛ خو د دين ډېرې وړې او غټې مسئلې هم بيان کړي دي؛ نوکه چېرته د ښځې او سړي په لمانځه کې توپيروای؛ نوهغه به يې هم بيان کړی وای، سره له دې، چې له دې کار سره مسلمان د ورځې لږ تر لږه پنځه ځله مخ کېږي.

څلورم دليل

امام بخاری رحمه الله په خپل صحيح کې (۱۱۴۱۱) او تاريخ صغير ص (۹۰) او ابن ابی شيبة په خپل مصنف کې (۲۷۰۱۱) روايت کوي

عن مکحول قال: وَكَانَتْ أُمُّ الدَّرْدَاءِ: «تَجْلِسُ فِي صَلَاتِهَا جِلْسَةَ الرَّجُلِ وَكَانَتْ فَقِيهَةً».

ژباړه:

له مکحول څخه روايت دی، چې ام درداء به په لمانځه کې د سړيو په څېر کېناسته او دا فقيهه ښځه وه

د امام ابوحنيفة له استاد ابراهيم نخعي رحمه الله څخه نقل دي، هغه فرمايي

«تَقْعُدُ الْمَرْأَةُ فِي الصَّلَاةِ كَمَا يَقْعُدُ الرَّجُلُ»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٤٢)

ژباړه:

ښځه به په لمانځه کې دسړيو په شان کېني

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سړيو او ښځو د لمانځه ترمنځ د توپير د نشتوالي په اړه د علماوو ويناوې

١. د امام بخاری ﷺ ٢ او دغه شان د امام ابراهيم نخعي ﷺ قول مخکې ذکر شو، هغه فرمايي، ښځه او سړی به په لمانځه کې يوشان کېني

٣ حافظ ابن حجر عسقلانی ﷺ په فتح الباری (٢٢٢/٢) کې ليکي

لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى التَّفْرِقَةِ فِي الرَّفْعِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ وَعَنِ الْحَنَفِيَّةِ يَرْفَعُ الرَّجُلُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةُ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا

فتح الباري لابن حجر (٢ / ٢٢١):

ژباړه:

داسې حديث نشته، چې د ښځې او سړي د لمانځه تر منځ پر توپير دلالت وکړي، حنفيان وايي، چې سړی به لاسونه ترغوږونو او ښځه به يې تر اوږو او چتوي، ځکه دا د دې لپاره ډېر پټوونکي دي

دا توپير يواځې له احنافو علماوو نه نقل دی، چې سړی به ترغوږونو او ښځه به يې تراوږو پورې لاسونه اوچتوي (په دې عقلي وجه باندې چې) ځکه دا د ښځې لپاره ډېرستراو پرده ده

خلورم دليل:

قاضي شوکاني ﷺ ليکي

وَاعْلَمْ أَنَّ هَذِهِ السُّنَّةَ تَشْتَرِكُ فِيهَا الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ وَلَمْ يَرِد مَا يَدُلُّ عَلَى الْفَرْقِ بَيْنَهُمَا فِيهَا، وَكَذَا لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى الْفَرْقِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ فِي مِقْدَارِ الرَّفْعِ.

نيل الأوطار (٢ / ٢١٤)

ژباړه

پر دې پوه شه، چې په دې سنت کې ښځه اوسړی يوشان دي او پر توپير

دليل نشته او د لاسونو اوچتولو په اندازه کې هم په توپيرباندې دليل نشته. وروسته بيا ليکي

وَرُوِيَ عَنْ الْحَنَفِيَّةِ أَنَّ الرَّجُلَ يَرْفَعُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةَ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا وَلَا دَلِيلَ عَلَى ذَلِكَ.

نيل الأوطار (٢ / ٢١٤)

ژباړه

له حنفيانو څخه نقل دي، چې سړی به لاسونه ترغوږونو او ښځه به يې تر اوږو پورته کوي : خو د دوی پر دې خبره څه دليل نشته

پنځم دليل:

علامه شمس الحق عظيم ابادي په عون المعبود شرح سنن ابی داود کې ليکي:

لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى التَّفْرِقَةِ فِي الرَّفْعِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ وَعَنِ الْحَنَفِيَّةِ يَرْفَعُ الرَّجُلُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةُ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا

فتح الباري لابن حجر (٢ / ٢٢١)

ژباړه

په توپير د سړي او د ښځې په لمانځه کې د لاسونو په پورته کولو کې دليل نشته او له حنفيانو نه نقل دي، چې سړی به لاسونه تر غوږونو او ښځه به يې تر اوږو پورته کوي ځکه په دې کې ستر ډېر دی

شپږم دليل:

شيخ ابوالحسن عبدالله مبارکفوري صاحب په مرعاة شرح مشکوة کې ليکي:

واعلم أنه لم يرد ما يدل على الفرق بين الرجل والمرأة في محل الوضع،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومذهب الحنفية أن الرجل يضع اليدين تحت السرة والمرأة تضعهما على الصدر؛ لأنه أستر لها. ولا دليل على هذا الفرق من السنة ولا من قول الصحابي.

مرعاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (٣ / ٦٣)

ژباړه

پوه شه؛ چې د ښځو او سړيو په لمانځه کې د لاسونو کېښودو د توپير په اړه کوم دليل نشته، د سړيو او د ښځو د لاسونو کېښودو د ځاى په اړه د حنفيانو مذهب دادى، چې سړى به لاسونه ترنامه لاندې ږدي او ښځه به يې پرسينه ږدي، ځکه په دې کې ستر ډېر دى او پر دې خبره نه له حديث نه دليل شته او نه له کوم صحابي نه څه دليل نشته

اووم دليل

محدث العصر امام الالبانى ليکي:

كل ما تقدم من صفة صلاته صلى الله عليه وسلم يستوي فيه الرجال والنساء ولم يرد في السنة ما يقتض استثناء النساء من بعض ذلك بل إن عموم قوله صلى الله عليه وسلم: (صلوا كما رأيتموني أصلي) يشملهن وهو قول إبراهيم النخعي قال:

(تفعل المرأة في الصلاة كما يفعل الرجل)

أخرجه ابن أبي شيبة (١ / ٧٥ / ٢) بسند صحيح عنه ژباړه

مخکې، چې کوم د نبي کريمﷺ د لمانځه کيفيت بيان شه په دې کې سړي اوښځې يوشان دي او په سنت کې داسې څه نشته. چې له دغه عام نه د ښځې پر استثنا دلالت وکړي. بلکې د نبي ﷺ د دې وينا عموم، چې (صلوا كما رأيتموني أصلي) زمايه شان لمونځ کوئ دواړو ته شامل دى او دا د ابراهيم نخعى وينا هم ده، چې ويلي يې دي: ښځه به داسې لمونځ کوي،

لکه چې سړى يې کوي

صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم - الألباني (١ / ١٨٩)

صفة صلاة النبى للالبانى (ص: ٢٠٧)

اتم دليل:

امام ابن حزم رحمه الله ليکي

وَأَمَّا الْمَرْأَةُ - فَلَوْ كَانَ لَهَا حُكْمٌ بِخِلَافِ ذَلِكَ لَمَا أَغْفَلَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بَيَانَ ذَلِكَ

المحلى بالآثار (٣ / ٣٩)

ژباړه:

که د ښځې لپاره جلا حکم واى؛ نو نبي کريمﷺ به د هغې له بيانه نه واى غافله شوى

المحلى: ٣|٣٩) صفة الركوع والسجودالمطلوبة شرعا.

٩- د امام ابوحنيفة او امام مالک مذهب

علامه عينى حنفي په عمدة القارى شرح صحيح البخارى کې د دې روايت لاندې، چې (ام درداء به په لمانځه کې د سړو په شان کېناسته) ليکي

فَدلَّ هَذَا على أَن الْمُسْتَحبَ للْمَرْأَة أَن تجْلِس فِي التَّشَهُّد كَمَا يجلس الرجل، وَهُوَ أَن ينصب الْيُمْنَى ويفترش الْيُسْرَى، وَبِه قَالَ النَّخعِي وَأَبُو حنيفَة وَمَالك.

عمدة القاري شرح صحيح البخاري (٦ / ١٠١)

ژباړه:

دا حديث پر دې دليل شو، چې د ښځې لپاره ښه داده، چې په تشهد کې به د سړي په څېر کېني او هغه دا، چې ښى پښه به ودروي او چپه پښه به

(c) ketabton.com: The Digital Library

وغورړوي او پردې نخعي، ابوحنيفة اوامام مالک قول کړی دی.

(عمدة القاری شرح صحیح البخاری للعینی: ۱۰۱|۶، وحاشیة علی البخاری :۱|۱٤٤، للشیخ احمدعلی السهارنفوری)

۱۰_دغه شان په فتاوی الدین الخالص ۸۷|۴. ۸۴. کې

۱۱ شیخ ابوالحسن مبشراحمدربانی په خپل کتاب (آپ کے مسائل اوران کاحل ۱|۱۹۵. ۱۸۸) کې

۱۲: حافظ محمدابراهیم سلفی په خپله رساله کې، چې پر دې موضوع باندې یې لیکلې ده، چې د سړي او د ښځې په لمانځه کې هیڅ توپیرنشته، هم دا خبره واضحه کړې ده.

د حنفیانو د مذهب تجزیه

حنفیان علماء، چې په سجده، قعده، تکبیر تحریمه کې د په لاس اوچتولوکې او پر سینه باندې لاس تړلو کې د سړیو او ښځو ترمینځ توپیر کوي؛ نو دوی په دلیل کې قیاس پیش کوي، چې دا د ښځې لپاره ډېره د پردې خبره ده.

د دې ځواب دادی، چې که چېرته د رسول الله ﷺ لمونځ د ښځو د ستر او پردې خلاف وي؛ نو بیا نبي ﷺ ولې ښځو ته دا نه ویل، چې تاسې زما په څېر لمونځ مه کوئ؟ ځکه زما په لمانځه کې د ښځولپاره ډېره پرده نشته والعیاذبالله؛ خو که دوی ووایي، چې رسول الله ﷺ؛ خو ښځوته ویلي دي، چې تاسې سجده جوخته کوئ او لاسونه تر اوږو پورې پورته کوئ، لکه دا روایت بیهقی ۲|۲۲۲، مجمع الزوائد ۲|۱۰۳، مصنف عبدالرزاق ۳|۱۳۸، ۱۳۷، ابن ابی شیبة ۱|۲۷۰. کې ذکردي همدغه راز ځینې نورو روایتونه، چې حنفیانوپه دې اړه وړاندې کړي دي د دې ټولو ځواب دادی، چې حنفیانو کوم روایتونه وړاندې کړي دي هغه ټول کمزوري دي په

هغې کې یو هم صحیح حدیث نشته او که چېرته په دې اړه صحیح حدیث او اثرونه راغلي وای؛ نو اهل الحدیث والسنة؛ خو بیا له هرچاڅخه پردې د عمل کولو ډېر حقدارو و. چې لومړی دوی پر دې عمل کړی وای

که څوک د حنفیانو د دلیلونو د ضعف وجه معلومول غواړي: نوهغه دې فتاوی الدین الخالص (۴|۸۵. ۸۴)ته مراجعه وکړي

فائده:

تاسې وکتل د امام ابوحنیفه مذهب هم دا دی، چې ښځه به د سړي په څېر قعده کوي؛ خو خان ته د ابوحنیفة مقلدین ویونکي دا نه مني (فالی الله المشتکی هذا وبالله التوفیق).

اوومه مسئله: ښځوته د ښځې د امامت کولو حکم

بله مسئله دا ده چې ایا ښځې په ښځو ته امامتي کولای شي او که نه ؟هو! کولای یې شي او دا یو مستحب عمل دی، که څه هم د حنفي د فقهي په ځینې کتابونوکې دي، چې ښځې به یواځې خپل مینځ کې د جمعې لمونځ نه کوي او دا کار د دوی لپاره مکروه دی؛ خو دغه خبره ناسمه ده او بې دلیله ده او د ښځو لپاره په خپل مینځ کې په جمع سره لمونځ کول. چې یوه ښځه امامه شي او نورې ښځې د هغې مقتدیانې شي، په دې طریقه د ښځولپاره جمع کول مستحب دي اوڅوک، چې خپل مینځ کې د ښځو جمع کول مکروه ګڼي؛ نو دا خبره یې خطاده په دې اړه له هغوی سره هیڅ صریح دلیل نشته، چې پردې دلالت وکړي. ښځې په خپلو منځو کې جمع یانې د جمعې لمونځ نشي کولای، بلکې هغوی د صریح او صحیح روایتونو په مقابله کې پر متشابهاتو باندې استدلال کوي، لکه دا خبره علامه ابن قیم په اعلام الموقعین (۲|۳۷۲)کې هم بیان کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې خبره، چې د ښځولپاره په جمعې سره لمونځ کول په غير له كراهت ښځه جائزدی، بلكې مستحب دي، چې په دې اړه دلائل دا دي:

اول دليل: سنن ابی داود (۸۷\۱) رقم **۵۹۱**، كې دي:

بَابُ إِمَامَةِ النِّسَاءِ

عَنْ أُمِّ وَرَقَةَ بِنْتِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَوْفَلٍ الْأَنْصَارِيَّةِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا غَزَا بَدْرًا، قَالَتْ: قُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ائْذَنْ لِي فِي الْغَزْوِ مَعَكَ أُمَرِّضُ مَرْضَاكُمْ، لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي شَهَادَةً، قَالَ: «قَرِّي فِي بَيْتِكِ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَرْزُقُكِ الشَّهَادَةَ»، قَالَ: فَكَانَتْ تُسَمَّى الشَّهِيدَةُ، قَالَ: وَكَانَتْ قَدْ قَرَأَتِ الْقُرْآنَ فَاسْتَأْذَنَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَتَّخِذَ فِي دَارِهَا مُؤَذِّنًا، فَأَذِنَ لَهَا . سنن أبي داود (١ / ١٦١)

[حكم الألباني] : حسن

ژباړه:

د ورقه له مورڅخه، چې د نوفل لورده روايت دی، چې نبي كريم ﷺ كله د بدر غزا وكړه. دا وايي: ما ورته وويل: ای د الله رسوله!ﷺ ماته د جهادكولو اجازه راكړه، چې ستاسې د ناروغانوخدمت به كوم، كېدای شي الله ﷻ ما ته شهادت را په برخه كړي، نبي كريم ﷺ ورته وفرمايل: په كوركې كېنه الله ﷻ به تا ته شهادت دركړي، راوی وايي؛ نو دا شهيده وه راوی وايي دې قرآن لوستلی وه؛ نو له نبي ﷺ څخه يې په كوركې د يوه مؤذن نيولو اجازه وغوښته: نو اجازه يې ورته وكړه... حديث تر پايه ولوله.

او د دې حديث سند حسن دی (انظرصحيح ابی داود: ۱۱۸\۱، رقم **۵۹۱**)

د ابوداود په بل روايت كې داهم دي، چې:

وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَزُورُهَا فِي بَيْتِهَا وَجَعَلَ لَهَا مُؤَذِّنًا يُؤَذِّنُ لَهَا، وَأَمَرَهَا أَنْ تَؤُمَّ أَهْلَ دَارِهَا، قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: فَأَنَا رَأَيْتُ مُؤَذِّنَهَا شَيْخًا كَبِيرًا.

سنن أبي داود (١ / ١٦٢)

[حكم الألباني] : حسن

و سنده حسن كمافی صحيح ابی داود: ۵۹۲\۱، و ارواء الغليل: ۳۱\۲، للالبانی

ژباړه:

نبي كريم ﷺ به د دې زنانه ملاقات لپاره كورته ورته او دې لره يې مؤذن هم مقرركړ، چې دې ته به يې اذان كاوه او دايې ورته حكم وكړ، چې خپل كور والاته امامت كوه او عبدالرحمن بن خلاد وايي: ما د هغې مؤذن وليده، چې ډېر بوډاوه.

دا حديث په نوروكتابونو د حديث كې هم شته اوګوره:

المنتقى لابن الجارود ص: ۱۲۲، رقم: ۳۳۳، دارقطنى مع التعليق المغنى: ۴۰۳\۱، السنن الكبرى للبيهقى: ۱۳۰\۳، والحاكم: ۲۰۳\۱، واحمد: ۴۰۵\۶، وابوعلى الصواف فى حديثه: ۸۹، و محمد بن نصرالمروزى فى قيام الليل ص: ۱۶۲، و نصب الرايه: ۳۲\۲، ۳۱، و غيرهم)

علامه شمس الحق عظيم ابادی ؒ د دې حديث په شرح كې ليكي له دې حديث څخه دامسئله معلومه شوه، چې ښځو ته د ښځوامامتې كول او د دوی جمع كول صحيح او ثابت دي په امر د رسول الله ﷺ باندې اوګوره عون المعبو، شرح سنن ابی داود

۲: عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا كَانَتْ «تُؤَذِّنُ، وَتُقِيمُ، وَتَؤُمُّ النِّسَاءَ، وَتَقُومُ وَسْطَهُنَّ»

المستدرك على الصحيحين للحاكم (١ / ٣٢٠)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اخرجه الحاکم : ۱\۲۰۳، وله طريق اخررواه عبدالرزاق فی مصنفه: ۳\۱۴۱،
وفی المحلی: ۳\۱۳۶، والبيهقی: ۳\۱۳۱)

ژباړه

عطاء له عائشي ﷺ څخه روايت کوي، چې دې به اذان کاوه او ښځو ته به يې امامتي کوله؛ نو په مينځ کې به يې ودريده.

عن ريطة الحنفية أن عائشة أمتهن وقامت بينهن في صلاة مكتوبة

مصنف عبد الرزاق - (۳ / ۱۴۱)

(قال النووی فی الخلاصة وسنده صحيح التعليق المغنی: ۱\۴۰۴)

ژباړه

له ريطه څخه روايت دی، چې عائشي ﷺ به دوی ته به يې د فرضي لمانځه امامتي کوله او په مينځ کې به يې ودريدله (ياني د سريو په څير به له نورو ښځو نه مخکې نه ودريدله، بلکې د لومړي صف په منځ کې به ودريده)

او په همدې روايت کې دا هم راغلي دي، چې امامتي به يې کوله؛ نو د دوی سره به ودريدله

وله طريق اخر رواه ابن حزم فی المحلی : ۱۳۶\۱

عَنْ تَمِيمَةَ بِنْتِ سَلَمَةَ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ: أَنَّهَا أَمَّتِ النِّسَاءَ فِي صَلَاةِ الْمَغْرِبِ فَقَامَتْ وَسَطَهُنَّ وَجَهَرَتْ بِالْقِرَاءَةِ

قَالَ عَلِيٌّ: هِيَ خِيرَةُ ثِقَةِ الثِّقَاتِ، وَهَذَا إِسْنَادٌ كَالذَّهَبِ.

المحلی بالآثار (۳ / ۱۳۶)

ژباړه

له تميمه څخه روايت دی، چې عائشي ﷺ به دوی ته د ماښام د لمانځه

امامتي کوله ؛ نو په مينځ کې به يې ودريدله اوپه زوره به يې قرائت کاوه

په بل هغه روايت کې دي، چې امام محمد په کتاب الآثار کې نقل کړی دی، چې له ابراهيم نخعي څخه روايت دی. عائشي ﷺ به ښځو ته امامتي کوله، د رمضان مياشتې په مينځ کې

فائده:

د ام المؤمنين عايشي ﷺ په دې حديث کې دا خبره په ډاګه شوه، چې ښځه د نورو ښځولپاره امامتي کولای شي او د فرض لمانځه امامتي هم کولای شي

اتمه مسئله د لمانځه نيت

پرلمانځه تر ودريدو له مخه په ژبه کوم اذکار يا دعاګانې ويل نشته، دا به نه کوې، چې نيت مې کړی زړه د اخلاصه... يا نو يت... او يا ځينې خلک د نيت په موخه دا آيت لولي

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

[الانعام: ۷۹]

او دا بدعتونه دي، چې دې خلکو له ځانه جوړ کړي دي، په دين کې يې له سره هيڅ نښه او څرک نشي تر سترګو کېدای؛ نو له دې کارونو نه ځان ساتل پکار دي. بس يواځې د الله ﷻ د رضا کولو نيت پکار دی ياني په دې فکر لمانځه ته ودريدل پکار دي

البته په صف کې د ودريدو پر مهال دا دعا راغلې:

اللَّهُمَّ آتِنِي أَفْضَلَ مَا تُؤْتِي عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ

تخريج الأحاديث المرفوعة المسندة في كتاب التاريخ الكبير للبخاري (۱ / ۵۳۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

اى الله ﷺ ما ته هغه غوره څه راکړه، چې ته يې خپلو نېکانو بنده ګانو ته ورکوې

که څه هم ددې روايت په سند کې لږ غوندې خبرې شته ؛خو سرې يې د فضائلو په درجه کې ويلاى شي ؛ خو له لمانځه نه مخکې څه اذکار يا څه دعاګانې نه دي راغلي

د لمانځه لپاره نيت کول فرض دي (ياني لمونځ کونکى به اورمرو له خپل ځان سره د لمانځه د کولو اراده کوي)

پر دې خبره دا حديث دليل دى

إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ٢)

ژباړه:

اعمال په نيتونو پورې اړه لري

د لمانځه لپاره په ژبه دا ويل، چې نيت مې کړى او نيت کوم، چې دومره رکعته لمونځ کوم په دې ډول لمونځ کول بدعت دي، دليل پرې دا دى، چې د الله له رسول څخه نه دي ثابت، ځکه رسول الله ډېر زيات لمونځونه کړي دي او د هيڅ لمونځ لپاره يې په ژبه هيڅ ډول الفاظ نه دي ويلي، بلکې په زړه کې به يې د لمانځه لپاره نيت کاوه.

دغه راز له صحابه کرامو څخه هم په ژبه د نيت ويل نه دي نقل او نه د دې امت له سلفو علماوو څخه چېرته نقل دي، چې هغوى په ژبه د لمانځه لپاره نيت ويلى وي

که چيرې په ژبه نيت کول مستحب ياغوره عمل واى؛ نورسو ل الله صلى الله عليه وسلم، صحابه کرامو او د دين مشرانو، نورو سلفو علماوو

ولې په دې مستحب باندې عمل نه کاوه؟

لکه فتح القدير شرح الهدايه (٢٣٢/١)، مرقات د ملا علي قاري (٩٥/١) کې دي

قَالَ بَعْضُ الْحُفَّاظِ : لَمْ يَثْبُتْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِطَرِيقٍ صَحِيحٍ وَلَا ضَعِيفٍ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ الِافْتِتَاحِ أُصَلِّي كَذَا، وَلَا عَنْ أَحَدٍ مِنْ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِينَ، بَلْ الْمَنْقُولُ أَنَّهُ كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ كَبَّرَ وَهَذِهِ بِدْعَةٌ

فتح القدير لكمال بن الهمام - (٢ / ٧)

ژباړه

ځينو حديثپوهانو ويلي دي، چې له نبي ﷺ څخه نه په صحيح او نه په ضعيف سند سره داسې نقل دي، چې هغه دې د لمانځه په پيل کې په ژبه داسې ويلي وي، چې دومره رکعتونه لمونځ کوم او همداشان نه له صحابه وو او تابعينو څخه په دې اړه څه نقل شته، چې ګوندې هغوى دې داسې کار کړى وي، بلکې داسې ترې نقل دي، چې کله به لمانځه ته پاڅېدل؛ نوالله اکبر به يې وايه او دا نور لفظونه ويل بدعت دي

دا چې په ژبه د نيت ويل نشته، ځکه له رسول الله ﷺ څخه نه دي ثابت او نه يې پرې حکم کړى دى دغه شان له صحابه کرامو او تابعينو څخه هم نه دي ثابت ؛ نو بيا څوک څه حق لري، چې دې ته مستحب، ياغوره عمل وايي.

پر دې خبره د ټولوعلماوو اتفاق دى، لکه څنګه چې پرموږ باندې د رسول الله ﷺ په فعل کې تابعداري فرض ده؛ نو دغه راز پر موږ باندې د يوه کار په نه کولو کې هم د رسول الله ﷺ فرض ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره، چې داخبره ښه روښانه شي په دې اړه د علماوو عبارتونو ته خير شئ:

امام ابن قيم رحمه الله په اعلام الموقعين ۳۹۰ کې ليکلي دي

والثاني عدم نقلهم لما لو فعله لتوفرت هممهم ودواعيهم أو أكثرهم أو واحد منهم على نقله فحيث لم ينقله واحد منهم البتة ولا حدث به في مجمع أبدا علم أنه لم يكن وهذا كتركه التلفظ بالنية عند دخوله في الصلاة

إعلام الموقعين - (۲ / ۳۹۰)

مطلب دا، چې عدم نقل دليل دی خکه که داکار رسول الله عليه السلام کړی وی نوموړته به دهغه نه نقل شوی وی سره له دې نه چې صحابه کرامو هرفعل اوقول ته ښه متوجه وواودسنتوبه يې زيات اهتمام کوه

ملاعلي قاري په مرقات (۱/۹۵) کې فرمايلي دي

وَقِيلَ: لَا يَجُوزُ التَّلَفُّظُ بِالنِّيَّةِ فَإِنَّهُ بِدْعَةٌ، وَالْمُتَابَعَةُ كَمَا تَكُونُ فِي الْفِعْلِ تَكُونُ فِي التَّرْكِ أَيْضًا.

مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (۱ / ٤٢)

ژباړه

پر ژبه د نيت ويل روا نه دي، خکه دا بدعت دی او لکه چې د رسول الله ﷺ تابعداري په کولوکې وي: نو په نه کولوکې يې هم وي

شيخ عبدالحق دهلوي فرمايي

والاتباع کمايکون فی الفعل وجب کذافی الترک

د رسول الله ﷺ خبره منل. لکه چې په کولوکې وي؛ نو په نه کولوکې هم وي

مطلب داچې د يوکار(تعبدا)ياني د عبادت لپاره نه وي کړی پر موږ هم

دا فرض نه ده، چې هغه کار به نه کوو وګوره اللمعات [۱/۳۲ الردالمختار ۱/۲۷۹] کې هم دي

محدثين وايي په ژبه د نيت ويل له رسول الله ﷺ څخه نه په صحيح سند او نه په ضعيف سند سره ثابت دي

سوچ او فکر کول پکار دي، چې کله د يوه شي نقل له رسول الله ﷺ څخه نه په صحيح سند سره او نه په ضعيف سند سره ثابت وي، همدا شان نه له صحابه کرامو او نه له تابعينوڅخه ثابت وي؛ نو داسې کار کله مستحب کېدای شي؟

بلکې حقيقت دادی، چې د لمانځه لپاره په ژبه د نيت ويل يقيني بدعت دي د لا ډېر تفصيل لپاره د لاندينو کتابونو مطالعه کول پکار دي

الدرالسنية ۴/۲۷۵] کې دی، چې څوک تلفظ په نيت باندې مستحب ګڼي د دوی قول خطا او د ناپوهۍ پر بنسټ دی

دغه راز: اغاثة اللهفان للامام ابن القيم (۱/۱٦۳] زادالمعاد (۱/۱۹٤] يا (۱/٦۹] اعلام الموقعين (۲/۳۹۰](۲/۳۷۰] فتاوی ثنائيه لمولانا ابوالوفا ثناء الله امرتسري (۱/۱۷۸) تلبيس ابليس ص (۲٥۳، ۱۳۸) السنن والمبتدعات ص (٥۳) للشقيري فتح القدير شرح الهدايه (۱/۲۳۲) مرقات (شرح مشکوة (۱/۹٦، ۹٤) الامربالاتباع والنهی عن الابتداع ص (۲۹٥) للسيوطي فتاوی الدين الخالص (۱/٤٥۹) تفصيلا مجوعة الفتاوی لشيخ الاسلام (۱۸/۲٦۲)(۲۲/۷٦۳، ۲۳۷) عمدة الر عايه حاشيه شرح الوقايه (۱/۱٥۹) معجم البدع ص (۳۱۳) للشيخ رائدصبري بن ابي علفه.

په دغو ټولو کتابونوکې دي، چې پر خوله باندې د لمانځه لپاره نيت ويل نشته او دا له رسول الله ﷺ، صحابه کرامو او تابعينو څخه ثابت نه دي

دغه رازمولوي محمدحسن صديقي نانتوي حنفي د كنز په حاشيه كې(۲۱/۱) ليكلي دي، چې ››بل هى بدعة‹‹ يانې دابدعت دى او ځوک. چې په ژبه د نيت ويل لازم ګڼي؛ نو دهغوى دا خبره د منلو وړ نه ده

همداشان مجدد الف ثاني صاحب هم ويلي دي، چې په ژبه نيت ويل نه له رسول اللهﷺ نه ثابت دي، نه له صحابه كرامو‌رضي الله عنهم او نه له تابعينوڅخه نقل دي، بلكې دا كار بدعت دى

مكتوبات ص ۷۳، مكتوب نمبر ۱۸۶،درېيمه برخه

دغه شان علامه ابوالحسن مبشراحمدرباني حفظه الله هم دې ته بدعت وايي

په دې اړه وګوره اپكے مسائل اور...... (ستاسې مسائل او د هغې حل د قرآن اوسنت په رڼا كې) ص (۱۱۲)، (۲۹ رجب ۱۴۲۴هـ

نهمه مسئله: لمانځه ته ودرېدل.

لمانځه ته د ودرېدو طريقه داده، چې ټول بدن به قبلې ته مخامخ كړې. لكه چې د مسيئ الصلاة په حديث كې راځي

فَاسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ

قبلې ته ځان مخامخ كړه، يا ټول په ټوله متوجه شه

چې سينه او پښې دې دواړه متوجه وي، ځكه كه پښې لرې كړې وي؛ نو صف هم نه سمېږي او د دې حكم خلاف هم راځي چې

فَاسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ

نبې ﷺ فرمايي، قبلې ته مخ واړوه، يا ټول بدن واړوه

فَوَلُّوْا وُجُوْهَكُمْ شَطْرَهٗ

ټول مخونه د كعبې لور ته واړوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسمه مسئله: په صف كې جوخت ودرېدل

په لمانځه كې به كوږ نه ودرېږې او چې پښې دې سمې كړې: نو ټول صف به سم شي كه په جمع كې وې ؛ نو جوخت جوخت ودرېږې. ځكه چې دا د نبيﷺ امر او د علماوو تر منځ اتفاقي مسئله ده، چې داسې جوخت به ودرېږې

(كَاَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَّرْصُوْصٌ) (رُصُّوا صُفُوفَكُمْ)

ژباړه:

صفونه داسې جوخت كړئ، لكه چې قلعه يې پرې لګول شوي وي

په منځ كې فرجه نه وي، لكه چې نبي ﷺ فرمايي

وَلَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ

سنن أبي داود (۱ / ۱۷۹)

ژباړه:

يانې د شيطان لپاره پكې تش ځايونه مه پرېږدئ

دا اتفاقي مسئله وه؛ خو زموږ دې متاخرينو دا حسدونه د دين په جامه كې رانتويستل او دا يې داهلحديثو مسئله كړه، چې اهلحديث جوخت جوخت ودرېږي؛ نو موږ به وړاندې وړاندې ودرېږو او پدې مناظرې كول دا د ځينو خلكو عادت جوړشوى دى، سره له دې چې دا اتفاقي مسئله ده، فقه حنفي، شافعي، مالكي، په ټولوكې شته، دبېلګې په ډول د حنفي فقهې په نوموتي كتاب شامي كې يې ليكلي دي، چې په صف كې جلاجلا ودرېدل مكروه تحريمي دي، ځكه د الله نبيﷺ فرمايي

وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللّٰهُ

سنن أبي داود (۱ / ۱۷۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

اوچاچې صف پرې کړه؛ نوالله به ده لره پرې کړي [ياني الله ﷻ به يې له خپل رحمت څخه جلاکړي]

وايي

داسې وعيدونه يواځې د واجبو د پرېښودو په اړه وي. له دې وجې نه جوخت ودرېدل واجب دي او((رُصُّوا صُفُوفَكُمْ، لَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ)) دا ټول احاديث ددې پر وجوب ګواه دي

انس بن مالک په خپل دور کې خپکان کړی دی. په هغه دورکې وايي ګوره د نبي ﷺ په زمانه کې به موږ سره جوخت جوخت ودرېدو (كنانلزق الْكَعْبَ بِالْكَعْبِ وَالْقَدَمِ بِالْقَدَمِ) د ابوداوود په روايت کې دي (والركبة بالركبة) او د غه مخکنی د بخاری روايت دی قدم له قدم سره يوځای کول. پړکی له پړکي سره يوځای کول او زنګون له زنګانه سره يوځای کول؛ نو هغه وايي اوس د نبي ﷺ تر وفات وروسته خلکو په صفونو کې نقصان پيداکړه (ولومددت الى احدهم رجلك لنفركما ينفرالبغل الشموس)که ته داپښه يوکس ته ورنږدې کړې؛ نو داسې به در څخه وتښتي. لکه چې متکبر پښې (لتې) وهونکی قچر تښتي

چې ته ورواړاندې شې. هغه به لته ووهي. چې وړاندې شه هلکه ګرمي ده.

داروايت يې په التعليق المغني کې (چې د دارقطني حاشيه ده) نقل کړی دی او ابن حجر په فتح الباری کې هم راوړی دی او عظيم ابادي ورسره ليکلي دي دا خو د هغه زماني خبره وه. زموږ زماني ته راشه، چې پښه دې ورواړاندې کړه لنفركماينفرالحمرالوحشية (د وحشي خره په څېر به درنه

منډه کړي) هغه پکې دا ويلي دي؛ نو له ځان نه وحشي خره جوړول نه دي پکار. دامسلمانان زموږ ورونه دي. که زموږ په تحرګ کې ودرېږي هم خير دی؛ خو د دې مطلب دا نه دی. چې سړی له ډېر تکلف څخه کار واخلي. ځکه ځينې ملګري په دې مسئله کې غلو فی الدين والا شي. بيا د سړي د پښې د پاسه پښه ږدي. يا په صف کې دومره تنګ ودرېږي، چې په ټول صف کې. بيا پرېشان ولاړ وي او خشوع يې نه را جوړېږي، داسې هم مه کوئ. بلکې په صف کې داسې جوخت ؛ خو خپلې اندازې سره ودرېږه، ان شاءالله نه به په تکليف کېږي او فائده به هم درسېږي او دا څه اختلافي مسئله نه ده. بلکې اختلاف يواځې په دې کې دی. چې نږدې او جوخت ودرېدل په صف کې واجب دي او که سنت؟ نو د ځينو علماوو نظر دادی. چې په صف کې جوخت ودرېدل سنت دي او د محققينو علماوو قول دادی، چې نه په صف کې جوخت ودرېدل (ياني پښه له پښې او اوږه له اوږې سره لګول) واجب دي او دا قول راجح دی او په دې مسئله دلائل دادي

اول دليل امير المؤمنين في الحديث رئيس المحدثين امام بخاري په خپل صحيح کې باب راوړی دی (باب إِلْزَاقِ الْمَنْكِبِ بِالْمَنْكِبِ وَالْقَدَمِ بِالْقَدَمِ فِي الصَّفِّ.) يو له بل سره د اوږو او پړکو پيوسته کولو باب

بيايې وروسته د انس حديث راوړی دی. چې فرمايي

عن النبي صلى الله عليه وسلم قَالَ : « أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ وَتَرَاصُّوا، فَإِنِّي أَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي ». قَالَ فَلَقَدْ رَأَيْتُ الرَّجُلَ يُلْزِقُ مَنْكِبَهُ بِمَنْكِبِ أَخِيهِ إِذَا قَامَ فِي الصَّلَاةِ ».

ژباړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نبي ﷺ څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي:
خپل صفونه سم جوړ کړئ او جوخت جوخت ودرېږئ، څکه زه مو له شاڅخه وينم. انس بن مالک ﷺ فرمايي، چې موږ به اوږې له اوږو سره او پښې به مو له پښو سره لګولې،

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (٢ / ٢١)

امام ابن حزم په المحلى[٣٧٥/٢] کې فرمايي:

پر دې خبره د صحابه کرامو اجماع ده.

دويم دليل

وَقَالَ النُّعْمَانُ بْنُ بَشِيرٍ رَأَيْتُ الرَّجُلَ مِنَّا يُلْزِقُ كَعْبَهُ بِكَعْبِ صَاحِبِهِ.

ژباړه:

نعمان بن بشيروايي مابه خپل ټول ملګري ليدل، چې خپل پړکي به يې د ملګرو له پړکو سره لګول.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٨٥)

داحديث امام ابوداود په صحيح سند سره داسې نقل کړی دی:

قَالَ سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- عَلَى النَّاسِ بِوَجْهِهِ فَقَالَ « أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ ». ثَلاَثًا « وَاللَّهِ لَتُقِيمُنَّ صُفُوفَكُمْ أَوْ لَيُخَالِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ ». قَالَ فَرَأَيْتُ الرَّجُلَ يُلْزِقُ مَنْكِبَهُ بِمَنْكِبِ صَاحِبِهِ وَرُكْبَتَهُ بِرُكْبَةِ صَاحِبِهِ وَكَعْبَهُ بِكَعْبِهِ

ژباړه:

له نعمان بن بشيرڅخه روايت دی، چې رسول الله ﷺ صحابه کرامو طرفته مخ راوګرځولو او ارشاد يې وفرمايه: خپل صفونه برابروئ او يا به الله تعالى ستاسې د زړونو ترمينځه اختلاف (اوپرېشاني) روالي. نعمان بن

بشيرفرمايي: ما به صحابه کرام ليدل، چې خپله اوږه به يې دبل ملګري داوګې سره اوخپله ګوډه به يې دملګري له زنګون سره اوخپل پړکی به يې دملګري دپړکي سره پيوسته کاوه.

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ٢٤٩)

داحديث د دې عمل پر وجوب دليل دی، څکه چې د نبي ﷺ په امر سره شوی دی او د هغه په مخکې ټولو صحابه وو په سخته پابندۍ سره تر سره کړی دی، حديث الفاظوته په پوره پاملرنې انصاف اواخلاص سره سوچ وکړی.

بله دا، چې صحابه وو دغه عمل دنبي ﷺ له امر (أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ) څخه معلوم کړی اوعملي کړی دی او نبي ﷺ پرې تقرير کړی (ياني غلی پر ی پاتې شوی دی)

٣ ـ دريم دليل:

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « أَلاَ تَصُفُّونَ كَمَا تَصُفُّ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَلَّ وَعَزَّ ». قُلْنَا وَكَيْفَ تَصُفُّ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ « يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الْمُقَدَّمَةَ وَيَتَرَاصُّونَ فِى الصَّفِّ »

.سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ٢٤٩)

ژباړه:

جابر بن سمره وايي، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: تاسې ولې داسې صفونه نه جوړوئ، لکه چې ملائک يې دالله پروړاندې جوړوي موږوويل، چې ملائک څنګه صفونه جوړوي؟نووه يې ويل: چې لومړی صف پوره کوي اوپه صف کې سره جوخت ودرېږي

دتراصي ماناده تلاصق له يوبل سره داسې جوخت ودرېدل، لکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بوال باندې قلايي لګېدلي وي
اوګوره النهايه في غريب الاثرلابن الاثير: ۲۲۷/۲]

څلورم دليل

عن عبدالله بن عمر_رضى الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ:

« أَقِيمُوا الصُّفُوفَ، وَحَاذُوا بَيْنَ الْمَنَاكِبِ، وَسُدُّوا الْخَلَلَ، وَلِينُوا بِأَيْدِى إِخْوَانِكُمْ، وَلاَ تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ. وَمَنْ وَصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللَّهُ، وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ».

رواه ابوداوود بسندصحيح: ۹۷/۱، رقم: ٦٦٦]

ژباړه:

له عبدالله بن عمرض څخه روايت دى چې نبي عليه السلام فرمايلي دي خپل صفونه برابر کړئ اواوداوګوترمينځ برابر والى راولئ اوخالي ځايونه بند کړئ اودخپلو ورونو لاسونوته نرم شئ اوشيطان لره خالي ځايونه مه پرېږدئ، اوچې چاصف پيوسته کړ الله به يې دخپل رحمت سره پيوسته کړي اوچې چاصف پرېکړه نوالله به يې دخپل رحمت نه پرېکړي

دې حديث ته ځيرکېدل پکاردي، چې دوصل صفاوقطع صفاځه حقيقت دى؟اوبيادرسول الله عليه السلام ښېروته هم ځير کېدل پکاردي، چې الله تعالى به ده لره(پرېکړي) نو تاته به پته و لګي، چې په صف کې جوخت ودرېدل واجب دي ځکه دا قسم وعيدونه دېرد واجب په پرېښودل باندې وي،

دا ټول حديثونه پر دې مسئله باندې دليل دى، چې په لمانځه کې صف په داسې طريقه جوړول واجب دي، چې د مقتديانوبه ديوبل سره اوګې

اوږښې لګېدلي وي، څوک، چې په لمانځه کې اوګې اوخپې نه لګوي دهغوى نه واجب پاتې دي او د دې خلاف هيڅ يو داسې صحيح حديث يا د يوه صحابي عمل نه دى راغلى، چې مقتديان به پښې او اوږې نه لګوي. بلکې امام ابن حزم خو په صف کې د جوخت ودرېدو په اړه د صحابه کرامواجماع نقل کړې ده

ددې مسئلې تفصيل په المحلى ۳۷۹/۱]مصنف عبدالرزاق ۵۷/۲]عون المعبود ۲۵۰/۱]سلسلة الاحاديث الصحيحة ۳۸/۱، رقم ۳۲]فتح الباري ۱۲۷/۲] فتاوى الدين الخالص ۲۴۹/۵] المجموع شرح المهذب ۲۲۲/۴، ۲۲۵] الدر المختار: ۳۸۲/۱]کې اوګوره،

علامه ابن حجرمکي په کتاب الزاجر: ۱۴۲/۱]کې ليکي چې صف نه برابرول اوجوخت نزدي نه اودرېدل ګناه کبيره ده، ځکه دېرزيات وعيدونه په کې راغلي دي نوله دي امله ټولو مسلمانانوله پکاردي، چې په دې باندې د عمل کولو کوښښ وکړي

يو لسمه مسئله: د لومړي تکبير پر مهال د لاسونو اوچتول

په صف کې تر ودرېدو وروسته د لاسونو اوچتولو مسئله ده، د لاسونو اوچتول په ډېرو صحيحو احاديثوکې تراوږو پورې هم راغلي دي او تر غوږونو پورې هم راغلي دي؛نو کله يې تر اوږو پورې اوچتوه اوکله يې تر غوږو پورې، چې دې ته تنوع فى العبادت وايي

په تکبيرتحريمه کې د لاسونو په پورته کولو د علماوو اجماع ده، په دې کې څوک هم اختلاف نلري، لکه ددې تفصيل په المجموع للنووى(۳۰۵\۳)کتاب الاجماع لابن المنذرص(۲۹)فتاوى الدين الخالص(۲۹\۴)کې ذکردى

کومو علماوو، چې په دې کې مذهبونه جوړکړي دي، چې زموږ په

مذهب کې تر غوږونو پورې د لاسونو اوچتول دي او د بل په مذهب کې تر اوږو پورې موږ به پر هغې عمل نه کوو او هغوی دې پردې عمل نه کوي: نو دا په دين کې تفريقې او ډله ډلبازي جوړول دي، بلکې موږ به دې ته ګورو که چېرته په سنت کې راغلي وي: نو پر دواړو طريقو به عمل ولې نه کوو؟دا تفرقه پکې ولې پيداکړو، چې دا زمونږ مذهب او دا ستا مذهب دی، بلکې چې په سنت کې ثابت شو ؛نو دغه ټولې طريقې بيا زموږ مذهب دی، کله به پر يوه طريقه عمل کوو او کله به پربله، ځکه چې دا دالله د نبي طريقه ده او د اسلام په مذهب کې بيا دغه ټولې طريقې خپلول پکار دي : خو هله چې له محمدرسول الله ﷺ نه په صحيح سند سره ثابت شي او کله چې په صحيح سند سره ثابت شي ؛نو بيا پکې نورو مذهبونو جوړولو ته اړتيا نشته يواځې همدغه د اسلام مذهب بس دی کنه، چې امام يې پخپله محمدرسول الله ﷺ دی

په بخاري او مسلم کې پر دې اړه ښه قوي حديثونه راغلي دي، چې لاس تر غوږونو پورې اوچتول نبی ﷺ ((إِلَى فُرُوعِ أُذُنَيْهِ)) ګوتې اوچتې کړې

همداشان اکثراحاديث په دې اړه دي، چې ((بَابٌ: إِلَى أَيْنَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ؟)) کوم ځای پورې يې راوړي دي، چې رسول اللهﷺ ګوتې اولاسونه اوچت کړه الی منکبيه تر اوږو پورې يې لاس اوچت کړه

په دې کې دريېمه طريقه هم روا ده، هغه دا چې د يخنۍ په وخت کې، چې څادر سرې پر ځان غوړولی وي؛نو په داسې وخت کې ترسينې پورې د لاس اوچتول هم شته، د ابوداوود روايت دی، چې وائل بن حجر د يخنۍ په وخت کې لاس تر دغه ځايه اوچت کړ ی دی او د رفع اليدين دا طريقه غلطه ده، چې ځينې خلک لاس تر سينې هم لاندې پورې اوچتوي، دا غلطه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکې ساز په ادب سره لاس اوچت کړه، ځکه دا؛ خو رسول الله ﷺ بنا کړي کوو د لمانځه دې هرحرکت اوسکنت کې بلا ډېرحکمتونه دي، که دا حکمتونه بيانول پيل کړو ؛نو ټول کال پرې لړېږي، دومره تفصيلي او ضروري احکام يې دي؛ خوهغه اوس نه بيانوو ؛ نو له دې امله د دې لاس اوچتولو ډېرحکمتونه دي لنډ حکمت يې دادی، چې دا داللهﷺ د نبي طريقه ده، د الله بندګي ده، هغه ته عاجزي ده؛ نو دا عاجزي په عاجزۍ طريقې سره کول پکاردي، په ادب سره لاس اوچت کړه د دنيا شاته غورځول اللهﷺ ته توجه پيداکول دا پکې ستر حکمتونه دي؛ خو دغه خبرې پرېږده ؛نو لاس به تر دغه ځايه اوچتوې کله تر اوږو اوکله تر غوږونو پورې، لاس به هم قبلې ته مخامخ کوې، لکه په يوه کمزوري روايت کې راغلي دي او دغه صحيح حديث پکې دی

دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سينه کېښودل پکار دي؟

لاس، چې دې اوچت کړ: نو تر اوچتولو وروسته به يې همداسې سينې ته راکوزوې اوکه سرې يې يو ځل زوړند کړي، بيا يې را اوچت کړي دا دواړه طريقې روا دي؛ خو ځينې خلک تر زوړندولو وروسته لاس بيا راپورته کول سنت ګڼي ؛ خو دا سنت نه ده، همداسې له غوږ نه سينې ته لاس راښکته کړه دا بالکل صحيح دی، لکه چې له سنت نه معلومېږي دغه طريقه به وکړې لاس به کېږدې صحيح حديثو ته چې سړی رجوع وکړي، عناد اوتعصب له ځانه لرې کړي، ځکه له عناد او تعصب سره زموږ څه کاردی ؟

که دالله نبي راته وايې چې پر زنګنونو يې کېږده: نو هلته به يې ږدو اوکه راته وايې، چې پر نامه يې کېږده؛ نو هلته به يې ږدو زموږ له تعصب سره کار نشته، بلکې زموږ له حق سره کار دی، چې په حقيقت کې څنګه وي هسې به يې کوو او چې کله په هغې کې موږ و پلټل؛ نو تر نامه لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس ایښودل په احادیثوکې نه دي راغلي دوه حدیثونه پکې راغلي دي،
چې هغه هم کمزوري روایتونه دي، یو د علي ؓ اثر دی ابوداود راوړی دی
په نسخه د ابن الاعرابي کې دي، سره له دې چې په هره نسخه کې هم نشته
هغه وایي:

«مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : ضعيف

ژباړه:

په لمانځه کې سنت داده، چې لاس پرلاس کېښودل شي تر نامه لاندې

دا حدیث که ثابت وای؛ نو په سر، سترګو به موږ او تاسې منلی، ځکه
چې د الله د نبي طریقه به وای ؛خو دا حدیث له ډېرو وجهو له امله ثابت نه
دی او منکر روایت دی، ځکه په سند کې یې زیاد بن زائد مجهول راوي دی
او عبدالرحمن بن اسحق الواسطي راوي پکې دی، چې دا متروک الحدیث
دی؛ نو دا حدیث غورځېدلی دی او له علي ؓ نه نقل نه دی که له هغه نه
نقل وای ؛نو موږ ته په سر، سترګوقبول و، دویم روایت چې هغه ځیني
خلک د دې لپاره وړاندې کوي، چې تر نامه لاندې د لاسونوکېښودل ترې
ثابت کړي، هغه په ابن ابی شیبة کې راغلی د وائل بن حجر روایت دی، هغه
وایي چې ما نبي ﷺ ولیده چې ښی لاس یې پر چپ لاس تر نامه لاندې
کېښود، دکومو علماوو، چې تحقیق لږ کم دی، هغوی پر دې نه دي پوه
شوي، چې دا روایت صحیح دی ؛ خو دا ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکی پکې ثابت نه
دی، ځکه چې دابن ابي شیبة صحیح نسخې، چې په بېروت او مدینه کې
چاپ شوي دي، ما خپله وکتلې، په هغې کې دا د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکی

نشته، بلکې دا ټکی د کراچۍ په هغه چاپ کې دی، چې دائرة المعارف
چاپ کړی دی، یانې دا کراچیوال حدیث دی، نبوی حدیث نه دی، له دې
امله د اثارالسنن لیکوال ویلي دي، سره له دې، چې هغه ښه متعصب سړی
دی؛ خو بیا هم وایي صحیح خبره داده، چې دا((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکی من
بعض النسایخ یامن بعض المطابع تېروتنه شوې ده، دا له نبي ﷺ څخه نقل
نه دی، ځکه دا حدیث کټ مټ په مسلم کې راغلی دی او دار قطني هم
راخیستی دی تاسې ورته لږ ځیر شئ:

«وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ مِنَ السُّنَّةِ»

سنن الدارقطني (٢ / ٣٢)

ژباړه:

په لمانځه کې سنت داده چې لاس پرلاس کېښودل شي

دا هم کټ مټ هماغه روایت دی خو دغه ټکی ورسره نشته؛ نو دا دلیل
دی د دې روایت پرخرابوالي؛ نو دا حدیث صحیح دی خو داجمله پکې
ناسمه ده. له دې امله تر نامه لاندې د لاس کېښودو په اړه صحیح حدیث
نشته یانې په لمانځه کې تر نامه لاندې لاس کېښودل په احادیثو کې نه دي
نقل، بلکې پر دوو ځایونو به په لمانځه کې لاسونه کېښودل کېږي، ځکه په
صحیحو احادیثو کې دوه ځایونه راغلي دي، یو دا دی چې تر سینې نه لږ
لاندې او له نامه نه لږ بره پر دغه ځای یې کېږده.

ځیني خلک وایي پر دغه ځای د لاس کېښودو په اړه هیڅ صحیح
حدیث نشته، د دوی دا خبره غلطه ده، ځکه په دې اړه تاسې صحیحو
حدیثونو ته ځیر شئ، بخاري حدیث نقل کړی دی په[١٠٢]مخ کې، امام
مالک ؒ په مؤطا کې نقل کړی دی له سهل بن سعد الساعدی حدیث دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وايي:

«كَانَ النَّاسُ يُؤْمَرُونَ أَنْ يَضَعَ الرَّجُلُ اليَدَ اليُمْنَى عَلَى ذِرَاعِهِ اليُسْرَى فِي الصَّلاَةِ»

صحيح البخاري (١ / ١٤٩)

ژباړه:

صحابه وو ته به حکم کېده، چې په لمانځه کې دې سړی ښی لاس پر لېچې باندې کېږدي.

دا امر به چا کاوه؟نبي ﷺ! خلک څوک ول؟صحابه! یانې صحابه وو ته داحکم شوی دی، له دې امله لاس کېښودل له واجباتو څخه دي، که چا لاسونه زوړند کړه دا بدعت دی، دا په سنت کې چېرته نه دي راغلي، څوک چې یې سنت ګڼي هغوی تېروتي دي، ځکه دا چېرته سنت کې نشته، لاس کېښودل ضروري دي، دا د بخاري روایت دی، ښه صحیح دی، د دې حدیث مانا په نسایي کې راغلې ده، دوائل بن حجرحدیث دی هغه داسې وایي، چې ما نبی ﷺ ولیده، ښی لاس یې پر چپ باندې کېښود.

عَلَى الْكَفِّ وَالرُّسْغِ، وَالسَّاعِدِ

ژباړه:

پر ورغوي مړوند او مټ باندې یې لاس کېښوده.

یانې درېواړه په یوه ځل مراد دي دا حدیث او د بخاري حدیث دواړه یوه مانا لري: خو الفاظ یې بېلا بېل دي اوس، چې ته لاس پر دغه طریقه کېږدې او بې تکلفه ودرېږې؛ نو لاسونه تر نامه نه ښکته کېږي؛ نو صحیح حدیث هم په لاس راغی او د لاس اېښودو ځای هم معلوم شه

(دویم نمبر)حسن حدیث درې ځلورروایته دي، چې په مجموعي طریقو

سره حسن ته رسېږي، چې دغه بحث به د حدیثو د اصولو په لړ کې سړی کوي، دلته یې اوس نه شو کولای؛ خو ان شاءالله حسن حدیث دی همداشان د قبیصة بن هلب روایت. چې مسند احمد راوړی دی:

عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: " رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، وَرَأَيْتُهُ، قَالَ، يَضَعُ هَذِهِ عَلَى صَدْرِهِ " وَصَفَّ يَحْيَى: الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَوْقَ الْمِفْصَلِ.

مسند أحمد ط الرسالة (٣٦ / ٢٩٩)

ژباړه:

((له قبیصه بن هلب له خپل پلار نه روایت کوي، هغه وایي. ما نبي ﷺ ولید، چې له ښي او کیڼ لوري به راګرځېده، همداشان وایي، چې ما نبي ﷺ ولید، چې لاسونه به یې پر سینه کېښودل او یحی ښی لاس پر کیڼ لاس د مړوند د پاسه کېښوده.))

په دې کې دادي، چې نبي ﷺ به ښی لاس پر چپ لاس باندې کېښوده ((الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَوْقَ الْمِفْصَلِ)) د جوړ د پاسه ((عَلَى صَدْرِهِ)) دا روایت مسند احمد راوړی دی او رجال یې ټول ثقات او باوري دي، امام احمد پکې دی خپله راغلی دی، یحیی بن سعید القطان پکې دی، سفیان پکې دی سماک بن حرب پکې دی، چې دا ټول ثقات خلک دي بل دا چې سماک بن حرب استاد قبیصة بن هلب صحابي دی هغه پکې دی قبیصة پکې دی دا تابعي دی د صحابي زوی دی اویا یې شاګرد دی او دوه علماءکرامو د هغه توثیق کړی دی او د دې حدیث نور شواهد هم شته؛ نو دا حسن حدیث دی او له دې امله که پر مړوند باندې چېرته لاس کېږدې؛ نو ((عَلَى صَدْرِهِ)) هم راغلی دی بالکل په مری کې یې کېښودل هم غلوفی الدین ده ((لَا تَغْلُوْا

(c) ketabton.com: The Digital Library

فِيْ دِيْنِكُمْ)) يانې اى مومنانو په دين کې غلومه کوئ

او دا دلايل ناسم دي، چې وايي

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ

راغلى دى؛ نو د ((وَانْحَرْ)) مانا دانه ده (ضع يدک على النحر (پرمرى لاس کېږده)) دا د قرآن کريم د آيت تفسيرنه دى، عبدالله بن عباس ته د دې تفسير اسناد شوى دى؛خو سند يې ضعيف جداً دى کمزورى روايت دى.

دا هغه نه دي ويلي. بلکې د ((وَانْحَرْ)) مانا ذبح کول دي او د قرآن ناسم تفسير کول نه دي پکار، الله رب العزة پر دې امر نه دى کړى، چې لاسونه پر مرى کېږدئ دا د قرآن مطلب نه دى ؛ نو دا په مرى د لاسونو کېښودل تکلف دى او ظاهره دا ده، چې دا د خشوع خلاف هم ده، پکارداده چې سړى پرسينه لاس کېږدي، په دې کې لږ ډېر ادب هم راځي او يا لږ بره د سينې پر ابتدا باندې کېږدي بلاتکلفه. يانې مه يې ډېر لاندې ږده او مه يې ډېر بره، پدغه ځاى کې

پر سينه د لاسونو کېښودو په اړه حديثونه

لومړى حديث

عن وائل بن حجر قال : صليت مع رسول الله صلى الله عليه و سلم ووضع يده اليمنى على يده اليسرى على صدره

صحيح ابن خزيمة -موافق للمطبوع - (١ / ٢٤٣)

ژباړه

له وائل بن حجرڅخه روايت دى، چې له نبي عليه السلام سره مې لمونځ وکړه؛ نوښى لاس يې پر چپ د پاسه پرسېنه کېښود

والزيلعي في نصب الرايه: ١/٣١٤)والبيهقي في سننه: ٢/٣٠)من طريقين عنه

يقوى احدهماالآخركماقال الالباني في كتاب الجنائزص: ١١٨)

دې حديث شريف کې دا مسئله معلومه شوه، چې په لمانځه کې لاسونه پر سينه باندې تړل سنت طريقه ده او دا صحيح حديث دى، امام الباني په صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم ص ۸۸) کې دا حديث صحيح کړى دى، دغه شان په کتاب الجنائزص ۱۱۸)کې د دې حديث لپاره نور شواهد هم ذکر کړي. چې يو شاهد يې بيهقي (۲/ ۳۰)کې په دوو طريقو سره راغلى الباني صاحب فرمايي يو د بل تقويه کوي. دويم شاهد امام احمد په خپل مسند کې مرفوع حديث روارى دى، چې په هغې کې هم دا ذکر دي، راويان يې ټول ثقه دي، يواځې په قبيصه راوي کې يې اختلاف دى، چې ابن حبان اوعجلي اونسائي ورته مجهول ويلي دي، امام الباني فرمايي

فمثله حديثه حسن في الشواهد داسې حديث په شواهدو کې حسن وي کتاب الجنائز ۱۸۸)دغه شان له وائل بن حجر نه په بل سندسره هم نقل دي. لکه دا حديث طبراني (۲۲/ ۵۰) ابن عدي (۲/۲۱۲۲) بزازرقم (۲۲۸) راوړي دي؛ نو دا حديث د وائل بن حجر د دې شواهدو په بنا باندې صحيح دى،

او د وائل بن حجر روايت ته نورو محدثينو هم صحيح ويلي دي. لکه هغه حوالې په لاندې ډول دي

١: امام الباني، لکه دده عبارت مخکې ذکرشو

٢: القول المقبول في شرح و تعليق صلاة الرسول ص (۳۳۹) کې شيخ ابو عبدالسلام عبدالرؤوف ليکلي دي، چې دا د وائل بن حجر حديث صحيح دى،

٣: په تسهيل الوصول الى تخريج صلوة الرسول ص (۲۰۰) کې شيخ ابو طاهر حافظ زبير علي زى حفظه الله، چې دا په جرح او تعديل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهارت لري، ليکلي دي، چې د وائل بن حجر حديث صحيح دی
دغه راز حافظ زبير علي زی ليکي:
د هلب روايت هم صحيح دی هغه روايت دا دی
عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، وَرَأَيْتُهُ، قَالَ، يَضَعُ هَذِهِ عَلَى صَدْرِهِ
مسند أحمد موافقا لثلاث طبعات - (٥ / ٢٢٦)
ژباړه:
قبيصه له خپل پلار هلب نه روايت کوي، چې ما نبي وليده، چې له ښي او کيڼ لوري به راګرځېده او هلب وايي، چې (نبي) مې وليده، چې پر سينه يې لاسونه کېښودل.
دغه شان وائل بن حجر رض حديث، چې طبراني روايت کړی دی، هغه هم صحيح دی، دهلب روايت دآثار السنن مصنف هم حسن کړی دی سره له دې نه، چې هغه متعصب حنفي دی.
۴ نيل المرام حديث کې شيخ ابوعمر نورستاني ليکي
داحديث (حديث د وائل بن حجر) صحيح لغيره دی، د شواهد له امله.
نيل المرام شرح بلوغ المرام (۲۱۷/۱)
۵: په توضيح الاحکام من بلوغ المرام (۳۰/۲) کې عبدالله بن عبدالرحمن البسام ليکلي دي، چې د وائل بن حجر حديث صحيح دی او ليکي، چې دا حديث:
۶: ابن خزيمة هم صحيح کړی دی.
۷: امام ابن حبان هم صحيح کړی دی
۸: امام نووی هم په المجوع کې صحيح کړ ی دی.

۹: ابن القيم ﷺ په زادالمعاد کې صحيح کړی دی
۱۰_شيخ مبارکفوري په تحفة الاحوذي (۲۱۵/۱) کې فرمايي دا حديث صحيح دی.
۱۱: ابن حجرهم صحيح کړی دی اوګوره تحفة الاحوذي (۲۱۲/۱)
۱۲: شيخ محمدحيات سندي حنفي هم ورته صحيح ويلي دي وګوره الدرة في اظهارغش نقدالصرةص (۲۷) دغه شان ابن اميرالحاج، چې احنافو ورته ابن الهمام ثاني وايي او صاحب د بحرالرائق له خبرو نه معلومېږي، چې هغوی هم دې ته صحيح ويلي دي. وګوره
تحفة الاحوذي (۲۱۵/۱) ابکارالمنن ص (۱۰۷)
۱۳: مولاناابوالوفاء ثناء الله امرتسري ليکلي دي، چې په سينه باندې د لاس تړلو حديث ابن خزيمة په خپل صحيح کې راوړي دي او هغه ورته صحيح ويلي دي دغه شان مسنداحمد کې دقبيصة بن هلب روايت هم شته، چې هغه حسن حديث دی فتاوی ثنائيه (۴۵۷/۱)
۱۴: په عين الهدايه شرح هدايه کې دي (۴۵۰/۱)، چې په سينه باندې د لاس تړلوحديث قوي دی،
دويم حديث
أَنَّ وَائِلَ بْنَ حُجْرٍ أَخْبَرَهُ قَالَ: " قُلْتُ لَأَنْظُرَنَّ إِلَى صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ يُصَلِّي، فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ فَقَامَ فَكَبَّرَ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى حَاذَتَا بِأُذُنَيْهِ، ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى كَفِّهِ الْيُسْرَى وَالرُّسْغِ وَالسَّاعِدِ.الحديث------
سنن النسائي (٢ / ١٢٦)
[حكم الألباني] صحيح
رواه ابوداوود، والنسائي، و سنده صحيح انظر صحيح ابي داوود: ١/١٤٠،

(c) ketabton.com: The Digital Library

والنسائي: ۱/۱۹٤)

ژباړه:

له وائل بن حجر څخه روايت دی، هغه وايي، ماوغوښتل چې د نبيﷺ لمونځ وڅارم، چې څنګه لمونځ کوي؛ نو ما ورته کتل، چې پاڅېده، الله اکبر يې وکړه، لاسونه يې اوچت کړه تردې چې له غوږونوسره يې برابر کړه بيايې ښی لاس پر کيڼ ورغوي، مړوند او مټ باندې کېښوده..... ترپايه.

له دې حديث نه ښکاره معلومېږي، چې لاسونه پرسينه باندې کېښودل سنت طريقه ده، ځکه هرکس دې بغير له تعصب او ضد کولو نه تجربه وکړي، چې يوکس ښی لاس دکيڼ لاس پر مړوندباندې کېږدي نو وبه ګوري، چې لاسونه يې پر کوم ځای راځي!

ددې حديث په شان حديث په صحيح بخاري (۱۰۲/۱) او موطا (۱۴۳/۱) کې (هم راغلي دي د ابوداوود، نسائي، بخاري او د مؤطا په احاديثوکې ولوکه د سينې لفظ نشته ليکن دا؛ خو ضرور شته، چې د کيڼ لاس پر ورغوي مړونداو مټ باندې لاس کېږدې؛ نو لاس خپله پر سينه باندې راځي او مخکېني حديث کې هم دا ذکر شوه، چې رسول اللهﷺ به پر سينه باندې لاسونه کېښودل

۳: دريم حديث: په ابوداوودکې له طاووس نه په صحيح سندسره نقل دي، چې:

عَنْ طَاوُسٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «يَضَعُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى يَدِهِ الْيُسْرَى، ثُمَّ يَشُدُّ بَيْنَهُمَا عَلَى صَدْرِهِ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ»

سنن أبي داود (۱ / ۲۰۱)

[حكم الألباني] : صحيح

ژباړه:

له طاوس نه نقل دي، چې نبي ﷺ به ښی لاس پرکيڼ لاس باندې کېښوده او بيابه يې پرسينه باندې کېښودل او دا به په لمانځه کې و.

دا حديث ابوداود رقم (۷۵۹، صحيح ابي داود للالباني کې، دغه شان ابوداود نسخه الاعرابي کې دي، چې دغه شان امام بيهقي په کتاب المعرفة والآثارکې هم دی. داحديث ولوکه مرسل دی ليکن دلته دټولوعلماووپه نزد دليل اوحجت دی، ځکه داحديث په بل سندسره متصل هم راغلی دی، لکه ارواء الغليل(۲/ ۷۰)کې ذکردي---اود احنافو په مذهب کې: خو مرسل حديث دليل ګڼل کېږي

فلامفرلهم عن هذاالحديث، نو له دې حديث نه يې تېښته نشته

وګوره تحفة الاحوذي (۲/۲۱۲، فتاوی الدين الخالص (۴/۱۰۱، ۹۴) تفصيلا.

د مسئلې لنډيز دا دی، چې په لمانځه کې په سينه باندې لاسونه تړل په صحيح حديثونوکې ثابت دي، لکه ددې تفصيل ذکرشو.

پرسينه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ويناوې

۱: د پيران پيرشيخ عبدالقادر جيلاني قول ((وضعوا اليمين على الشمال فوق السرة))

ای زمامريدانو! ښی لاس په کيڼ لاس باندې دنامه دپاسه په سينه کېږدئ غنية الطالبين (۱/۴)

۲: علامه صنعاني په سبل السلام(۱/۲۵۹)کې فرمايي:

والحديث (حديث وائل بن حجر) دَلِيلٌ عَلَى مَشْرُوعِيَّةِ الْوَضْعِ الْمَذْكُورِ فِي الصَّلَاةِ، وَمَحَلُّهُ عَلَى الصَّدْرِ كَمَا أَفَادَ هَذَا الْحَدِيثُ

سبل السلام (۱ / ۲۵۲)

ژباړه:

د وائل بن حجرحديث په لمانځه کې د لاس پر کېښودلوباندې دليل دی او ځای يې سينه ده، چې له دې حديث نه ځرګندېږي،

۳: مولانا ګوهررحمن په تفهيم المسائل (۲۹۷/۴) کې ليکي

پر سينه باندې لاس تړل، تر سينې لاندې لاس تړل او د نامه لاندې لاس تړل درې واړه په روايتونوکې موجود دي؛ خو بهتردا ده، چې په لمانځه کې تر نامه بره او له سينې نه لږ لاندې وتړل شي؛ خو په سينه باندې لاس تړل يا ترنامه لاندې لاس تړل هم ګناه نه ده.

۴: مولاناابوالحسن مبشراحمدرباني ليکي:

په لمانځه کې لاسونه دسينې له پاسه کېښودل پکاردي، چې له صحيح حديثونونه (داطريقه) ثابته ده او تر سينې نه لاندې لاس تړلو والاحديثونه نهايي کمزوري دي. اوګوره آپ کے مسائل اوران کاحل قران وسنت کی روشني ميں: ۱/ ۱۲۷، ۱۲۶)

۵: علامه ابوالوفاء ثناء الله امرتسري په فتاوی ثنائيه (۴۵۷/۱، ۴۴۳) کې ليکي:

چې په سينه باندې دلاس تړلوحديثونه په صحيح ابن خزيمة کې هم شته، چې هغې کې هم داشته، چې نبي کريم ﷺ په لمانځه کې پرسينه باندې لاسونه تړل او د مسنداحمدروايت هم حسن دی.

يادونه:

که څوک ووايي، چې په بخاري او مسلم کې؛ خو د سينې لفظ نشته دی؛ نوځنګه مولانا ابوالوفاء صاحب وايي، چې دا په بخاري او مسلم کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي.

ځواب:

دا دی، چې په بخاري او مسلم کې اګر که د سينې لفظ نشته؛ خو په هغې کې دا دی، چې په ښنګل باندې لاس تړل سنت دي؛ خو چې په دې طريقه باندې ياني لاس پر ښنګل کېږدي؛ نو خپله لاس پر سينه راځي، کنه نو تاسې خپله پرې تجربه کولای شئ، فلا اشکال،

۶: مشهورصوفي ميرزا مظهرجان جانان شهيدحنفي په معمولاتوکې دي، چې

ودست رابرسينه می بستند وفرمودند که روايت راجح است ازروايت زيرناف.

ياني هغه به په لمانځه کې لاسونه دسينې په برابرتړل او هغه به فرمايل، چې پر سينه باندې دتړلوباره کې. چې کوم روايتونه راغلي دي دا رجح دي له هغه روايتونو نه، چې تر نامه لاندې تړلو باندې دي

بحواله فتاوی رشيديه ص(۳۰۹)د

۷: دغه شان په دستورالمفتي ص(۹۷) للشيخ يونس دهلوي

۸: شيخ خالدګرجاکهي په صلوة النبي کې ص(۱۵۷)

۹: علامه الباني په ارواء الغليل کې(۲) کې هم ويلي دي، چې پرسينه باندې لاس تړل پکاردي

د احنافو دلائل او د هغې تجزيه

احناف يو استدلال په حديث د وائل بن حجرکوي، چې مصنف ابن ابي شيبة (۱/ ۳۹۰) کې دي

«رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَضَعَ يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٣٤٣)

ژباړه:

ما نبي ﷺ ولېده چې ښی لاس يې پر کيڼ باندې د نامه دلاندې کېښوده ددې حديث درجة (١) د مولانا تقي عثماني نه واوره.

هغه په درس ترمذي (٢٣/٢) کې وايي:

چې د احنافو ټولو نه وړومبی دليل د وائل بن حجر دا روايت دی، چې ابن ابي شيبة راوړی دی، هغه وايي: ليکن د احقر (تقي عثماني) په نظر له دې روايت نه استدلال کمزوری دی، ځکه اول: خو د تحت السرة لفظ د ابن ابي په مطبوعه نسخوکې نشته دی او که چېرته څوک د ځينو نسخوحواله ورکوي، چې د ابن ابي شيبة په ځينو نسخوکې دا لفظ شته؛ نو بيا هم، چې دغه زيادت په ځينو نشته؛ نو دا لفظ ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ضرورمشکوک جوړوي، دغه شان له وائل بن حجر نه روايت دی مضطرب المتن دی، ځکه ځينو نسخوکې (على صدره)، په ځينو کې ((عند صدره)) په ځينو کې ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) الفاظ روايت دي؛ نو د دغه سخت اضطراب په وخت کې د هيڅا لپاره هم له دې حديث نه استدلال کول مناسب نه دي

٢: دغه شان ددې حديث درجة شيخ محمدحيات سندي حنفي داسې ليکي:

چې زموږاحناف په دې حديث د وائل بن حجرباندې استدلال کوي ؛ خو دې حديث کې ډېر کلام دی او بيا يې د دې ډېرلاملونه بيان کړي، چې د هغې حاصل دا دی، چې په دې کې د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) يانې لاسونه تر نامه لاندې کېښودلو لفظ نشته دی، ځکه که چېرته دا لفظ په دې حديث کې موجود واى؛ نو بيا پخوانيو احنافو ددې حديث نه ولې استدلال نه کاوه؟.

دغه شان حديث د وائل بن حجر ډېرو کتابونوکې ذکرشوی دی او په يوه کې هم د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) لفظ نشته

اوګوره: الدرة في اظهار غش نقد الصرة (ص: ٩٩، ٢٧) د محمد حيات سندي حنفي.

لنډيز:

دا چې د وائل بن حجر په حديث کې د (تحت السرة) لفظ نه دی ثابت او په دې باندې خپله احناف علماء هم اقرارکوي، چې د دې روايت نور تفصيل کتلای شئ په ابکارالمنن للمبارکفوري ص (١١٧) کې دغه شان تعليق اثارالسنن ص (٩٠) کې وغيره کې کتلای شئ

٢ د احنافو دويم دليل

«مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : ضعيف

اخرجه ابوداوود: ١١٧/١، والبيهقي: ٣١/٢، وابن ابي شيبة: ٣٩١/١، والدارقطني: ٢٨٦/١

درجة الحديث:

دا حديث ضعيف جدا (سخت ضعيف دی) او ددې حديث ضعيف کېدو څلور لاملونه دي

١: لومړی لامل:

په دې کې عبدالرحمن بن اسحق الواسطي راوي دی او دا په اتفاق محدثينو سره ضعيف دی

امام احمد او امام ابوحاتم فرمايي: دا منکر الحديث دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام ابن معين فرمايي: ليس بشيئ (هيڅ شی نه دی)

امام بخاري فرمايي: فيه نظر (په ده کې خبرې شته)

امام بيهقي فرمايي: هو متروک (داپرېښودل شوی دی)

۲: دويمه وجهه د ضعف دا ده: چې ددې حديث په سند کې زيادبن زيد السوائی دی او د ده باره کې راځي

هو لايعرف ياني دا معلوم نه دی. وګوره التعليق المغني على سنن الدارقطني (۲۸۲/۱) الدرايه على هامش الهداية (۱۰۱/۱) الارواء (۹۲/۲) رقم (۳۵۳)

۳ دريمه وجهه د ضعف دا ده، چې ددې حديث په سند کې اضطراب دی (پريشاني) ده او کله د نعمان بن سعد نه او هغه د علي رض نه روايت کوي او کله د سيار ابي الحکم نه او هغه د ابووائل نه روايت کوي

وګوره: ابوداود (۱۱۷/۱) ارواء الغليل تفصيلا (۲/ ۷۰، ۲۹) للشيخ الالباني

۴ څلورمه وجهه د ضعف داده، چې د علي ؓ نه ددې روايت په خلاف بل روايت هم راغلی دی او هغه داسې، چې د علي ؓ نه روايت دی، چې هغه به د نامه نه پورته لاسونه نه تړل

لکه، دا حديث امام بيهقي (۳۲/۱) کې راوړی دی او حسن کړی يې دی امام بخاري (۱۵۹/۱) معلق راوړی دغه شان امام ابوداود (۱۱۷/۱) نسخة الاعرابي، امام نووي دمسلم په شرح (۱۷۳/۱) کې ددې حديث په اړه فرمايي:

وهو حديث متفق على تضعيفه

ژباړه:

د دې حديث په کمزوري کېدو اتفاق دی.

او دا خبره يې په المجموع (۳۱۳/۳) کې هم ليکلې ده

همداشان امام بيهقي وايي

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ فِي الْمَعْرِفَةِ: لَا يَثْبُتُ إِسْنَادُهُ، تَفَرَّدَ بِهِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِسْحَاقَ الْوَاسِطِيُّ، وَهُوَ مَتْرُوكٌ.

نصب الراية (١ / ٣١٤)

ژباړه:

امام بيهقي په معرفة کې وايي، چې ددې حديث سند ثابت نه دی او دا يواځې عبدالرحمن بن اسحق روايت کړی دی او دا متروک راوي دی، په دې اړه نصب الرايه للزيلعي (۳۱۴/۱) وګوره!

حافظ ابن حجر په فتح الباري (۱۸۲/۲) کې په دې اړه فرمايي:

وهو حديث ضعيف

ژباړه

د علي ؓ دا حديث ضعيف دی.

په دې اړه امام الباني ليکي:

د علي ؓ دغه روايت ضعيف دی

(ارواء العليل (٦٩/٢))

د احنافو دريم دليل

د ابو مجلز او ابراهيم نخعي اثر ذکر کوي، چې هغوی به تر نامه لاندې لاسونه کېښودل، لکه په ابن ابي شيبه (۳۹۱/۱) کې دا روايتونه دي

ددې استدلال درجه او ځواب:

لومړی:

دا د علماوو عمل دی او د علماوو عمل څوک په دليل کې نشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې کولای او نه د هغوی عمل دلیل کېدای شي

دویم

له ابو مجلز نه خو پر سینه باندې هم د لاسونو کېښودل ثابت دي او دا چې د هغه له عمل نه تر نامه لاندې د لاسونو په کېښود استدلال کوي؛ نو پر سینه باندې دلاسونو کېښودو استدلال هم ترې وکړه. ځکه دواړه له هغه نه ثابت دي، داچې له هغه نه دواړه ثابت دي له دې امله د احنافو دا استدلال هم ناسم دی، په دې اړه (ابکار المنن ص ۱۲۳) وګوره.

همداشان له ابراهیم نخعي نه. چې په کوم سند سره دا عمل نقل دی په هغې کې ربیع بن صبیح او هغه سئ الحفظ راوي یاني حافظه یې بې کاره ده او ضعیف دی. په دې اړه (التقریب لابن حجر، وابکار المنن ص ۱۲۳)

امام ابن حبان فرمایي:

كان ربيع بن صبيح من عباد أهل الْبَصْرَة وزهادهم، وَكَانَ يشبه بَيته بالليل ببيت النحل بكثرة التهجد الا ان الحديث لم يكن من صناعته، فكان يهم فيما يروى كثيراً حتى وقع في حديثه منا كير من حيث لايشعر، لايعجبني الاحتجاج به إذا انفرد.

ژباړه:

ربیع بن صبیح د بصرې په عابدانو او زاهدانو کې شمارو. د ده کور په د شپې د تهجدو د ډېروالي له امله به شاتو د مچیو په څېر و؛ خو حدیث یې مسلک نه و یانې په حدیثو کې یې مهارت نه درلود؛ نو له دې امله به ده په خپلو ډېرو روایتونو کې وهم پېښېده یانې ډېر به پکې تېروته، ان تر دې. چې په ناشعوري توګه به منکر روایتو نه ترې رامنځته کېدل او کله، چې دا یواځې روایت وکړي ؛نو زه له هغې نه دلیل نیول نه خوښوم. په دې اړه

وګورئ

(الثقات لابن حبان: (۲۹۹/٦)

همداشان امام یحی بن معین رحمه الله او امام نسايي دا ضعیف بللی دی

(المغني في الضفاء(۱/۳٤۷، شمېره ۲۰۹٦)

له دې نه ثابتېږي، چې د ابراهیم نخعي تابعي له اثر نه هم د احنافو استدلال ضعیف دی، احناف پر دې سربېره په دې اړه ځینې نور اثار وړاندې کوي؛خو هغه هم ضعیف دي او ځینې خو یې لا له سره بې بنسټه دي، چې ددې خبرې تفصیل د امام الباني له خولې واورئ هغه فرمایي

تنبیه:

وضعهما على الصدر هوالذي ثبت في السنة.

ژباړه:

په لمانځه کې دواړه لاسونه پر سینه کېښودل په سنتو کې ثابت دي

بیا لیکي:

و خلافه اما ضعيف او لا اصل له.

ژباړه:

او ددې طریقې خلاف یا کمزوري او یا بې بنسټه دي

(صفة الصلاة النبي ص: ۸۸)

علامه بدر الدین عیني حنفي رحمه الله د صحیح البخاري شارح لیکي:

و يستدل علماءنا الحنفيه بدلائل غير وثيقه.

ژباړه:

زمونږ احناف علماء تر نامه لاندې د لاسونو کېښودو په اړه له بې باورو روایتونو څخه استدلال کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ابكار المنن: ص: ١١٨)

همداشان ابن امير الحاج د منية المصلى شارح او ابن نجيم د بحر الرايق ليكوال فرمايي:

أَنَّ الثَّابِتَ مِنْ السُّنَّةِ وَضْعُ الْيَمِينِ عَلَى الشِّمَالِ وَلَمْ يَثْبُتْ حَدِيثٌ يُوجِبُ تَعْيِينَ الْمَحَلِّ الَّذِي يَكُونُ فِيهِ الْوَضْعُ مِنْ الْبَدَنِ إلَّا حَدِيثَ وَائِلٍ الْمَذْكُورَ

البحر الرائق شرح كنز الدقائق ومنحة الخالق وتكملة الطوري (١ / ٣٢٠)

ژباړ:

په سنتو کې ښی لاس پر کيڼ لاس کېښودل ثابت دي او د ځای ټاکلو په اړه (چې لاس به پر کوم ځای ږدي) د وائل بن حجر له دغه ذکر شوي روايت پرته بل کوم روايت ثابت نه دی.

البحرالرائق: ٣٠٣/١، ابكارالمنن ص(١١٩) د پيغمبر لمونځ (١٩٥)

دې باره کې نور تفصيل په فتاوى الدين الخالص (١٠١/٤، ٩٤) کې کتل پکار دي

دغه شان ابكارالمنن للمباركفوري تفصيلا ارواءالغليل (٢٩/٢) احكام الجنائز للشيخ الالباني ص (١١٧)، و صفة صلاة النبي ص (٨٨) آپ کی مسائل اور ان كا حل قران اورسنت کی روشني مين (١٢٥/١) لمولاناابوالحسن مبشراحمدرباني حفظه الله: ١١٠، شعبان ١٤٢٤هـ

دیارلسمه مسئله: په لمانځه کې کوم ځای ته کتل روا او پکار دي.

بیا چې دې لاس کېښود؛ نو ستا لپاره دوو ځایونو ته کتل روا دي یو خپلې مخې ته کتل، یانې امام کتل، چې هغه ته ګورې او دا په ډېرو حدیثونوکې راغلي دي، چې امام ته کتل یانې خپلې مخې ته کتل روا دي؛ خو غوره او افضله طریقه داده چې د سجدې ځای ته ګورې، لکه پر دې

اړه لاندېنی حديث ګواه دی، چې نبي ﷺ انس ؓ ته فرمايي:

"يَا أَنَسُ اجْعَلْ بَصَرَكَ حَيْثُ تَسْجُدُ"

السنن الكبرى للبيهقي (٢ / ٤٠٣)

ژباړه:

ای انسه! د سجدې ځای ته ګوره.

یانې د سجدې ځای ته ښکته ګوره، په دې کې خشوع هم ډېره ده او د سړي ادب هم پدې سره ډېر برابرېږي ((فِي صَلَاتِهِمْ خَٰشِعُونَ)) کې علماوو يوه مانا دا کړې ده، چې اخوادېخوا نه ګوري، ښکته ځمکې ته ګوري؛ نو په دې طريقه به ستا لمونځ پيل شي.

دا خبره له ياده مه باسئ، چې په لمانځه کې يو افعال دي او بل اقوال، چې په لمانځه ودرېږې؛ نو بيا به کارونه کوې او اذکار به وايې، ذکر او فعل باندې به ستا لمونځ روان وي.

څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخکې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې.

په دې ځای کې شپږ اوه ذکرونه راغلي دي د دې جمع کول روا نه دي، ځکه د الله نبي په دې ځای کې دغه ذکرونه نه دي راجمع کړي؛ نو کله يو وايه او کله بل، په ډېرو اذکارو يادولوکې دا فائده وي، چې د سړي توجه ښه جوړېږي، چې يواځې يو ذکر دې راټينګ کړی وي او هماغه د تل لپاره وايې؛ نو ورسره به عادت شي او د عادت له امله توجه درې ورې کېږي.

لومړی ذکر:

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»

هم نبی ﷺ ويلی ده، په صحيح حديث کې راغلي دي، همداشان عمربن الخطاب ؓ په فرض لمانځه کې په جهر سره دا دعا لوستې ده، لکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي روايت ته خير شئ

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، قَالَ: كَانَ عُمَرُ، إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ صَوْتَهُ يُسْمِعُنَا «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢١٠)

ژباړه

ابوبکر موږ ته حديث بيان کړی دی. هغه وايي، چې معاويه موږ ته له اعمش نه. هغه يې له ابراهيم نه او هغه يې له اسود نه. اسود وايي: چې عمر ﷺ به کله لمونځ پيلاوه، نو په لوړ غږ به يې موږ ته «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ» را اوروله

پر دې سربېره په مسلم کې روايت دی، چې عمر بن الخطاب په فرض لمانځه کې په جهر دا ذکر وکړه ياني خلکو ته يې تعليم ورکاوه چې ګوري په لمانځه کې ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ...)) شته. کوم خلک چې وايي ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)) په ضعيف حديث کې دي او يا وايي، چې دا ذکر ثابت نه دی: نو د هغوی دا خبره غلطه ده او د پوهې د نشتوالي پر بنسټ يې کوي

ياني دا دعا شته او په فرضو کې. چې يې وايي: نو داسې به وايي «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ» او په تهجدو کې همدغه ذکر په لږ تغير سره په لاندې ډول دی

دويم ذکر

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ، اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

ځکه چې په تهجدو کې به نبي ﷺ ورسره دا الفا ظ زياتول

دا ذکرامام ابوحنيفة رحمه الله امام احمد رحمه الله غوره کړی هم دی او وايي، چې دا په لمانځه کې ډېر ويل پکار دي. ولې؟ ځکه په دې کې د الله ﷻ صفات ډېر دي. موږ وايو غوره کول يې هم صحيح دي. ځکه چې په سنت کې نقل دي، ويل يې پکاردي: خو د غوره کولو مانا دانه ده. چې همدا يو ذکر به وايي او نور به شاته غورځوي، دا زموږ د عوامو مسلمانانو نقصان دی، چې نور ذکرونه ورته نه دي زده او همدا يو ذکر يې راکلک کړی وي. سره له دې، چې دلته نور اذکار هم شته. هغه هم ويل پکار دي، چې هغه تر دې ډېر غوره دي

درېيم ډول

د صحيحين په قوي حديث کې دي هغه دادی. ابوهرېرة رضي الله عنه وايي

يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِسْكَاتُكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالقِرَاءَةِ مَا تَقُولُ؟

صحيح البخاري (١ / ١٤٩)

ژباړه

ای د الله ﷺ رسوله! ته چې الله اکبر وکړې او الحمد دې نه وي پيل کړې او په دې وخت کې ته غلی کېږې (په دې غلي کېدو کې) ته څه وايې؟ هغه ﷺ وفرمايل زه يکې داوايم

اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ، كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ المَشْرِقِ وَالمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالبَرَدِ".

دا ډېره بهترينه اوخوږه دعا ده او د الله نبي څه ګنهګار نه وه: خو موږ ته يې تعليم راکړی دی او ډېره ګټوره دعا يې راښوولې ده او که د دې دعا د ګټو بيانول پيل کړو ،نو درې ورځې به هغه ونيسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلورم ذکر:

تر دې بله لنډه دعا هم راغلې ده، که له سرې سره وخت لږ وي؛ نو کولای شي، چې دا لنډه ((الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) دعا ووايي او دا دعا په درېيو ځايو کې ويل کېدای شي.

لومړی مقام: تر فاتحې له مخه يانې د سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ... **پرځای**

لکه انس ﷺ وايي، چې يوصحابي راغی او نبي ﷺ په جَمع ولاړ و، دغه صحابي په چټکۍ سره راغی او سا لنډی پرې لګېدلی و، ځوک چې په چټکۍ راشي؛ نو ساه يې بنده بنده کېږي؛ نوله خولې څخه يې دا ذکر په زوره غېراختياري راووت، هغه الله اکبروکړ اوداسې يې وويل:

(الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.....

ترپايه پر جهرباندې؛نو نبي ﷺ واورېده، چې کله يې سلام وګرځاوه ؛نو ويې پوښتل، چې:

أَيُّكُمُ الْمُتَكَلِّمُ بِالْكَلِمَاتِ، ؟

دا خبر ې چاکولې؟ خلک ټول چپ شول، ووېريدل بيا يې وفرمايل داخبرې چاکولې؟درې ځله يې داخبره وکړه؛ نو هغه صحابی وويل، چې يارسول الله ما کولې ((جِئْتُ وَقَدْ حَفَزَنِيَ النَّفَسُ)) ساه لنډی راباندې لګيدلی و، تادې مې وه؛ نو دا زماله خولې څخه ووتل، نبي ﷺ ورته وفرمايل:

« لَقَدْ رَأَيْتُ اثْنَيْ عَشَرَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَرْفَعُهَا»

صحيح مسلم (١ / ٤١٩)

ژباړه:

مادولس ملائک وليدل چې وه يې ليکي او بره يې وخېژوي يوه ويل،

چې زه داکلمات خېژوم اوبل ويل زه يې خېژوم

د دې حکمت د حديثو په کتابونوکې موږ وايو، چې داملائک ولې پسې را منډه وهي او ليکي يې، د دې مطلب دادی، چې دا ملائک هم الله ﷻ خوشحالوي. ملائک هم د الله ﷻ مخلوق دی، د الله ﷻ دخوشحالولوکوښښ کوي او دا کلمات د الله ﷻ ډېرخوښ دي؛ نو دوی دا کلمات وړي، چي يا الله ستا فلاني بنده دغسې کلمات ويلي دي؛ نو الله ﷻ له دغه ملائک څخه خوشحالېږي، چې تا داسې خوږې کلمې ماته راوړې؛ نوځکه په هغې پسې منډه وهي، داملائک په منځ کې واسطه ده، چې له هغه نه الله ﷻ دومره خوشحالېږي؛ نو له تا نه به څومره خوشحالېږي؟،

دويم مقام: تر رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وروسته حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ **ويل**.

په دې ځای کې ددې کلماتو د ويلو د مخکې په پرتله ډېر فضيلت دی، لکه يوه صحابي تر سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ وروسته رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وويل او تر دې وروسته يې دا وويله:

حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ

نبیﷺ تر سلام ستنولو وروسته وپوښتل، چې «مَنِ الْمُتَكَلِّمُ» داخبرې چاکولې؟خلک چپ شول؛نو بيا يې وپوښتل، چې دا خبرې چا کولې، بيا يې وويله چاکولې دوه درې ځله يې پوښتنه وکړه، هغه صحابي وويل، چې ای د الله ﷻ رسوله! دغه خبرې ماکولې؛ نو نبيﷺ وفرمايل

«رَأَيْتُ بِضْعَةً وَثَلَاثِينَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوَّلُ»

صحيح البخاري (١ / ١٥٩)

ژباړه:

ما څه دپاسه دېرشت ملائک وليدل، چې په دې هڅه کې ول، چې څوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

به دا کلمات لومړی لیکي

نو پدغه مقام کې دومره راغلي دي يانې څه د پاسه دېرشتو ملائکو کوښښ کاوه، چې کوم يو به لومړی دغه کلمات ليکي. اوس زمونږ لمونځونو ته ګوره، بس د ((سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) له ويلو سره سم له واره ((الله اکبر)) کوو، داڅه لمونځ دی؟ نه پکې ((رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ)) وي او ((حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) خو له سره پېژني نه؛ نو له څومره ګټې نه سرې بې برخې کېږي، نه يې امامان وايي او نه يې مقتديان. اکثر امامان هم په دې ځای کې دامام ابوحنيفة﵀ پر يوه مرجوح قول باندې عمل کوي، چې ((رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ)) د امام لپاره نشته بس يواځې ((سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) ووايي، بيا غلی ولاړ وي؛ نو درز الله اکبر کوي، دا څومره لوی تاوان دی، چې زمونږ دغه ورونه پکې ښکېل دي

دريم مقام: په لمانځه کې د پرنچي پرمهال هم دا دعا لوستل کېږي

د رفاعة بن رافع حديث دی

صَلَّيْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَطَسْتُ، فَقُلْتُ: الحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، مُبَارَكًا عَلَيْهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ، فَقَالَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟»، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّانِيَةَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟»، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّالِثَةَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟» فَقَالَ رِفَاعَةُ بْنُ رَافِعٍ ابْنُ عَفْرَاءَ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «كَيْفَ قُلْتَ؟»، قَالَ: قُلْتُ: الحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ مُبَارَكًا عَلَيْهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَقَدْ ابْتَدَرَهَا بِضْعَةٌ وَثَلَاثُونَ مَلَكًا، أَيُّهُمْ يَصْعَدُ بِهَا»

سنن الترمذي ت شاكر (۲ / ۲۵۵)

ژباړه

«په رسول الله ﷺ پسې مې لمونځ کاوه، پرنچې مې وکړ: نو دغه پورتني الفاظ مې وويل، نبي ﷺ چې له لمانځه اوزګار شو، مخ يې راواړاوه او ويې فرمايل، په لمانځه کې دا خبرې چاکولې. خلک غلي شول، تر دې چې دا خبره يې درې ځلې تکرار کړه: نو رفاعه بن رافع ابن عفرا وويل. چې ای د الله رسوله! دا خبرې ما کولې. نبي ﷺ وپوښته، چې څنګه دې ويل. ماورته دغه کلمات وويل: نو رسول الله ﷺ وفرمايل، چې په هغه ذات مې دې قسم وي، چې ساه د هغه په لاس کې ده. په دغو کلماتو پسې څه دپاسه دېرشت ملائک په منډه راغلل، چې کوم يو به يې بره وړي»

په دې کې دا الفاظ زيات دي. ځينې علماء هغه حديث او دا يو کوي؛ خوظاهر دا ده. لکه چې له احاديثو نه معلومېږي. چې دا جلاجلا پېښې دي، رسول الله ﷺ چې سلام واړوه وه يې ويل داخبرې چاکولي؟ ټول چپ شول چاشيطانه هم نه کوله دوه درې ځله يې بيا هغه صحابي خپله وويل. چې ماکولې. نبي ﷺ وويل چې څه د پاسه دېرشت ملائک ماوليدل چې دا ذکر يې بره اوچتاوه. له دې حديث نه دامعلومېږي، چې د پرنچي پرمهال هم د دې دعا لوستل راغلي دي اوپه فرض لمانځه کې هم ((اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ)) ويل کېږي؛ خو بل څوک به ځواب نه ورکوي. په لمانځه کې به چاته ځواب نه ورکوې، چې ((يرحمک الله)) او له لمانځه نه بهر دا ځواب له واجباتوڅخه دی: نو په دې درېيو مقاماتوکې دا ذکر راغلی دی. چې يو د ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)) پرځای لنډ ذکر ((الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) چې دا په تراويحوکې ډېر په کار راځي بل د تادې پر مهال، د سهر په سنتو کې هم پکارراځي، کله چې وخت لږ وي: نو لنډ ذکر وکړي اوفائده پکې ډېره ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلورم ذکر: د سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ پر ځای

اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا، وَسُبْحَانَ اللهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

ژباړه:

الله ﷻ ډېرلوی دی او ډېر د کمال صفتونه لري او الله ﷻ لره پاکي ده سبا او بېگا.

دااکثر په تهجدو او نوافلوکې راغلی دی؛ خو فرائضوکې، چې کوم ذکر دی هغه په لاندې ډول دي:

پنځم ذکر:

جابر بن عبدالله وايي نبي ﷺ به چې کله لمونځ پیلاوه؛نو تر الله اکبر وروسته به يې لاندیني کلمات ويل:

«إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. اللَّهُمَّ اهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَعْمَالِ وَأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَقِنِي سَيِّئَ الْأَعْمَالِ وَسَيِّئَ الْأَخْلَاقِ لَا يَقِي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ»

سنن النسائي (۲ / ۱۲۹)

شپږم ذکر:

«وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي، فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ، لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا، لَا

يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ، آمَنْتُ بِكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ»

سنن الترمذي ت شاكر (۵ / ۴۸۵)

دا ډېره اوږده دعا ده دا په مشکوة کې راغلې ده په صحيح حديث کې او د فرض لمانځه په اړه ده که څېرته درته زده وي ;نو دا پکې وايه ؛ نو دې مقام کې تقريباً شپږ اوه ذکره راغلي دي او په نوافلوکې؛ خو ډېر زيات دي، په ځانگړي ډول په تهجدوکې

ابن عباس رضى الله عنهما وايي، نبي ﷺ، چې به کله د شپې پر تهجدو ودرېده؛نو لاندیني کلمات به يې پکې ويل:

" اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لاَ إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ - أَوْ: لاَ إِلَهَ غَيْرُكَ - "

صحيح البخاري (۲ / ۴۸)

دا دومره خوږه دعا ده، چې سړی په لمانځه ودرېږي، دا شروع کړي او په توجه سره يې وايي؛ نو لمونځ به ډېره خوند درکوي، دا بيا په تهجدوکې ويل شوې ده، ځينې اذکار په تهجدو کې راغلي دي او ځينې په فرض لمونځونو کې لنډه دا، چې په دې ځايونو کې ډېر ذکرونه راغلي دي، هغه وايه، له هغې نه، چې اوزگار شوې، بيا به اعوذ بالله ووايې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسمه مسئله د تعوذ یانې ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) بېلابېلې کلمې

د ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) درې څلور کلمې دي؛خو غوره يې دا ده «أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ» دا يکې کامله کلمه ده او پر دې سربېره نورې کلمې جائز دي. لکه يواځې «أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ » يا «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ وَهَمْزِهِ» چې ((السَّمِيعِ الْعَلِيمِ)) ترې لرې کړې. يا دواړه جمع کړه ورسره. يا دواړه ترې لرې کړه او يا دا يو ترې لرې کړه يا دا بل اولنۍ داهم راغلي دي. چې « أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» ځکه دا هم په يوه مرسل روايت کې راغلي دي او په مصنف د عبدالرزاق کې په دې اړه مرفوع حديث هم راغلی دی؛ نوله دې امله دا هم ويلای شي : خو هغه د لومړني ذکر په اړه راغلی حديث ډېر قوي دی او الفاظ يې هم جامع دي

شپاړلسمه مسئله په هر رکعت کې تعوذ لوستل څنګه دي ؟

د اعوذبالله په اړه دوه نظرونه دي. ځيني وايي. چې دا په هر رکعت کې تر فاتحې له مخه يې لوستل اړين دي او نور وايي. چې دا په هر رکعت کې لوستل اړين نه دي. بلکې يواځې په لومړي رکعت کې يې لوستل اړين دي د لومړي نظر پلويان امام شافعي رحمه الله او بيهقي له ابن سيرين رحمه الله څخه هم نقل کړي. چې ده به په هر رکعت کې تر فاتحې له مخه اعوذبالله لوسته

(سنن کبرى: ۲\|۳٦)

همداشان شيخ الباني، امام ابن حزم او امام نووي هم همدغه نظر غوره بللی

(المجموع: ۳\|۳۲٦)

خو امام عطا رحمه الله، ثوري رحمه الله، او امام ابوحنيفه رحمه الله بيا داسې نظر لري، چې

نه يواځې په لومړي رکعت کې به تعوذ وايي او په هر رکعت کې يې لوستل نشته. او دوی دا دليل وړاندې کوي. چې په حديث کې راځي

وَإِذَا نَهَضَ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ لَمْ يَسْكُتْ، وَقَالَ: {الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

يانې نبي ﷺ به په دويم رکعت کې نه غلی کېده، بلکې له واره به يې فاتحه شروع کوله

خو شيخ الباني په تمام المنه (۱۷۲) کې له دې حديث نه داسې ځواب کړی دی. چې په دې کې تاويل دی او هغه داچې له سکتې نه موخه د لومړي رکعت معلومه سکته ده، يانې د لومړي رکعت په څېر اوږده سکته به يې نه کوله او ددې دا مانا نه ده، چې ګوندې تعوذ به يې نه لوسته

خو دغه تاويل د حديث د ظاهر خلاف دی، ځکه که له سکتې نه موخه هغه معهوده يانې معلومه سکته واخيستل شي؛ نو بيا په دې حديث کې څه ستره فائده نه راوځي، ځکه بيا : خو پکار وه، چې داسې يې ويلی وای (لم يدع بدعاء الاستفتاح) بلکې دلته راوي عموم بيانوي، چې له سره به نه غلی کېده پرته له بسم الله نه.

او شيخ الباني دا دليل ويلی دی، چې د الله ﷻ دا عامه وينا

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ﴿۹۸﴾

پر دې دليل دی. چې په هر رکعت کې د اعوذبالله لوستل پکار دي : خو دا استدلال بعيد دی، ځکه دا په عموم سره د ځانګړي عبادت ثابتول دي او له عموم نه ځانګړی عبادت نه ثابتېږي او دا ډول استدلال ناسم وي. ځکه له دې نه ډېر بدعتونه رامنځته کېږي. بل دا چې نبي ﷺ پر قرآن ښه پوهېده او له هغه نه په هر رکعت کې تعوذ نه دی ثابت : نو د دې خبرې اړتيا نشته. چې موږ له عموماتو نه په زوره په دغه ځای کې تعوذ ثابت کړو، بل دا چې مثلاً د څلور رکعتيز لمانځه څلور واړه رکعتونه د يو قرءت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په منزله دي، چې په يو ركعت كې تعوذ وويل شو: نو دا كافي دى او پر قرآن عمل وشو.

همداشان كه موږ دغه عموم وا خلو: نو بيا كه څوك قراني دعاګانې لولي؛ نو بيا خو هغه هم دا حكم متوجه دى، چې تعوذ ووايه؛ نو هلته به هم تعوذ وايي؟ كه دغه خبره ومنو؛ نو بيا خو له هرې قرآني دعا نه مخكې بايد اعوذبالله ولوستل شي، سره له دې چې د قرآني دعاګانو نه مخكې له رسول الله ﷺ نه تعوذ نه دى ثابت.

د سنت تابعداري دا ده، چې تعوذ يواځې په لومړي ركعت پورې خاص شي، له همدې امله علامه شوكاني رحمه الله د دې مانا داسې كوي:

لم يسكت اى للثناء و دعاء الاستفتاح والتعوذ(نقله في المرعاة (١٠١\٣) او همدغه شان تحقيق حافظ ابن القيم رحمه الله په زادالمعاد(٢٣٤\١) كې ذكر كړى دى، هغه فرمايي:

په دويم ركعت كې د تعوذ ويلو په اړه دوه قوله دي او دا دوه روايته له امام احمد رحمه الله نه هم او حنابله وو دا دواړه پر دې بناء كړي دي، چې د لمانځه قراءت يو قراءت كې، چې يوه استعاذه پكې بسيا شي او كه نه د هر ركعت بېل قراءت دى؟؛ نو پر دې خبره خو اتفاق دى، چې استفتاح؛ خو د ټول لمانځه لپاره ده؛ نو همدغه شان دې تعوذ هم د ټول لمانځه لپاره شي او دا ظاهره ده او بيا يې دغه حديث د ابو هريرة رضي الله عنه ((لم يسكت)) د دليل په توګه وړاندې كړى او ويلي يې دي، چې يوه استعاذه ځكه بس ده، ځكه چې د دواړو قراء تونو تر منځ سكوت ياني چوپتيا نه ده راغلې، بلكې ذكر پكې راغلى دى؛ نو دا په منزله د يوه قراءت شو، چې د هغې په منځ كې تسبيح، تحميد، تهليل او پر نبي ﷺ درود راغلى دى، بيا فرمايي:

والاكتفاء باستعاذة واحدة اظهر او همدغه ډول خبره په فقه السنة (١٣٣\١)كې سيد سابق هم ذكر كړې ده، والله اعلم. په دې اړه وګورئ فتوى الدين الخالص(١١٢\٤).

اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل

تر تعوذ ((أَعُوذُ بِاللَّهِ ...)) وروسته ((بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ)) او تر بِسْمِ اللَّهِ بيا فاتحه ويل كېږي.

دا((أَعُوذُ بِاللَّهِ او بِسْمِ اللَّهِ)) به امام او مقتدي دواړه فاتحه وايي او په ځانله لمانځه كې به يې هم وايي، ځكه چې د فاتحې ويل پر ټولوضروري دي؛ نو ټول به يې وايي او ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) له فاتحې سره تړاو لري.

فاتحه د عامو علماوو په اند فرض او داحنافو په اند واجب ده او واجب هم فرضو ته نږدې شى دى؛ نو له دې امله فاتحه به هرومرو وايي [ياني]باتفاق العلماء فاتحه شته. اختلاف يواځې په دې كې د ى. چې په امام پسې يې به وايي كه نه؟په لاندون سره به يې ووايم، چې په دې اړه د علماوو درې نظرونه دي.

لومړی نظر: په امام پسې د فاتحې د نه لوستو په اړه

ددې نظر پلويان وايي، چې په امام پسې ولاړ يې؛نو له سره فاتحه مه وايه، ځكه الله ﷻ په قرآن كريم كې فرمايلي دي چې:

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا

ژباړه:

كله چې قرآن لوستل كېږي، غوږ ورته كېږدئ.

همداشان د جابر رضي الله عنه حسن روايت دى، چې رسول الله ﷺ فرمايي:

«مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنن ابن ماجه (١ / ٢٧٧)

ژباړه:

د چا چې امام وي (يانې په امام پسې ولاړ وي)؛ نو د ده لپاره د امام قرءت بس دی.

او عبدالله بن عمر، زيدبن ثابت (رضي الله عنهما) او ځينو نورو صحابه وو ويلي دي، چې:

«لَا قِرَاءَةَ مَعَ الْإِمَامِ فِي شَيْءٍ»

سنن النسائي (٢ / ١٦٠)

ژباړه:

له امام سره يوځای قراءت نشته.

نو د دې علماءكرامو ذهن دغې لور ته تللی دی، چې فاتحه هم نشته نه به يې وايي؛ نو دغه علماء په دغه درجه کې معذور دي، لکه وروسته داخبره لږ تفصيلي وړاندې کوو، چې فائده وشي.

دويم نظر

بل نظر دا دی، چې په جهري لمونځونوکې به يې نه وايي او په سري لمونځونو کې به يې وايي او په جهر کې به امام ته غوږ ږدي او په پټ لمانځه کې يې خپله وايه، لکه دا امام مالک ته منسوب نظر دی او هم امام احمد ته يې نسبت دی، شيخ الاسلام ابن تيمية﵀ په خپله فتاوی کې دا نظر غوره کړی دی او همداشان الباني په خپل کتاب (صفة الصلاة) کې همدا غوره ګڼلی دی او دا لاندينی حديث يې د دليل په توګه وړاندې کړی دی، چې ګوره صحابه ووپه جهري لمونځونوکې قراءت پرېښی دی.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ مِنْ صَلَاةٍ جَهَرَ

فِيهَا بِالْقِرَاءَةِ فَقَالَ: «هَلْ قَرَأَ مَعِي أَحَدٌ مِنْكُمْ آنِفًا؟» قَالَ رَجُلٌ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «إِنِّي أَقُولُ مَا لِي أُنَازَعُ الْقُرْآنَ» قَالَ: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ فِيمَا جَهَرَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقِرَاءَةِ مِنَ الصَّلَاةِ حِينَ سَمِعُوا ذَلِكَ.

سنن النسائي (٢ / ١٤٠)

ژباړه:

«له ابو هريرة ﵁ نه روايت دی، چې نبي ﷺ له يوه جهري لمانځه نه راوګرځېده او فرمايل، چې ايا په تاسې کې چا له ماسره اوس قرائت وکړه، يوه کس وويل، چې هو! ای د الله ﷺ رسوله! نو نبي ﷺ وويل، چې زه وايم کنه، چې له ماسره ولې په قرآن کې جګړه کېږي، راوي وايي، چې تر دې خبرې اورېدو وروسته خلک په جهري لمانځه کې خلک له قرائت نه منع شول.»

درېيم نظر

درېيم او حق نظر دا دی، چې جهري او سري دواړو لمونځونو کې به په امام پسې فاتحه لولې او پر دې باندې عمل پکاردی، ځکه چې په دې کې احتياط هم دی او هيڅ صحيح حديث يې په خلاف کې نه دی راغلی او د دنيا پر مخ هيڅ صحيح مرفوع حديث د دې خلاف نشته.

پر دې اړه دليل او بيا د هغې ملاتړ واوره، دليل دا دی، چې رسول الله ﷺ يو جهري لمونځ وکړه، چې د سهر، ماښام او يا د ماسختن لمونځ و، کله چې له لمانځه څخه راوګرځېده؛ نو ويې فرمايل: «لَعَلَّكُمْ تَقْرَءُونَ خَلْفَ إِمَامِكُمْ؟» شايد تاسې په امام پسې وروسته قراءت کوئ (قُلْنَا: نَعَمْ) په بل روايت کې داسې الفاظ دي (قُلْنَا: أَجَلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ) مونږ قراءت کوو، رسول الله وفرمايل زه وايم چې: «مَالِي أُنَازَعُ الْقُرْآنَ؟» له ماسره د قرآن

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لوستلوکې ولې جګړه کېږي، چې زه قران وايم او پکې خطا کېږم دا ولې؟ نو دا ستاسې د شور له امله.

د أُنَازَعُ الْقُرْآنَ مقصد دا دی، چې تاسې شور کوئ؛ نو قرآن زما ذهن ته نه راځي (فلا تقرؤو بشيئ) تاسو قرائت مه کوئ هيڅ شی مه وايئ (الا بام القران) يواځې فاتحه لولئ؛ نودا به مستحبه وي؟ نه

« فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»

دهغه چالمونځ نه کېږي، چې فاتحه ونه لولي.

دا بالکل صريح نص دی، بل لفظ داسې دی.

فَلَا تَقْرَءُوا بِشَيْءٍ مِنَ الْقُرْآنِ إِذَا جَهَرْتُ إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ.

سنن أبي داود (۱ / ۲۱۸)

ژباړه:

په ما پسې له فاتحې پرته نور قرائت مه کوئ، چې کله زه جهرکوم.

د((فَلَا تَقْرَءُوا، إِذَا جَهَرْتُ)) مقصد دا دی، چې په جهري لمونځ کې به يواځې فاتحه وايې او سورت به ورسره نه لولې او په سري لمونځ کې سورت هم ورسره لوستلی شی، ځکه په دې اړه درې حديث راغلي دي، چې په سري لمانځه کې به سورت هم ورسره لولې او په جهري لمانځه کې به په امام پسې يواځې فاتحه لولې، دا حديث بالکل صحيح دی، درې ځلورسنده لري اوروغ دي دا چې چاضعيف کړی دی؛ نو هغوی هسې د تعصب له امله دې ته ضعيف ويی دی او تعصبونه نه دي پکار او په دې مانا نږدې (۱۲) حديث راغلي دي او دا قول غوره دی ولې؟ ځکه چې:

۱: يو خو په دې کې احتياط دی، بل صحيح صريح حديث پکې دی او د دې په مقابل کې صريح مرفوع حديث نشته.

۲: علامه عبدالحی په التعليق الممجد کې ليکلي دي، چې فاتحه ځکه ويل پکار دي که چا فاتحه په امام پسې ولوسته ؛نو ټول علماء وايي، چې لمونځ يې صحيح دی يانې باجماع المسلمين د ده لمونځ وشه او هيڅ يو عالم هم داسې نه وايي چې دداسې کس لمونځ فاسد شه او که په امام پسې دې فاتحه ونه لوسته؛ نو ډېر علماء داسې وايي، چې لمونځ دې ونه شه، لکه امام شافعی رحمه الله وايي، چې په امام پسې بې فاتحې لمونځ فاسد شه، امام بخاری رحمه الله يې هم فاسد بولي او امام احمد رحمه الله وايي دا لمونځ نه کېږي، ډېر حديثپوهان وايي، چې دا لمونځ نه کېږي؛ نو له دې امله پر هغه قول عمل وکړه، چې ټول امت پرې فتوی درکوي، چې لمونځ دې وشه او په هغه قول عمل مه کوه، چې ډېر امت درته وايي، چې لمونځ دې ونه شه دا ډېره سود منه خبره ده.

۳: د دې په مقابل کې هيڅ داسې قوي روايت نشته او دا روايت، چې:

«مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ»

دی نو لومړی ؛ خو دا حديث کمزوری دی او که ثابت شي؛ نو د قرائت په اړه دی، چې په اما م پسې به قرائت نه کوې؛ نو په دې روايت کې د فاتحې له لوستو نه ؛خو څه منع نه ده راغلې او فاتحه رسول الله ﷺ له قرائت نه ويستلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حکم

په امام پسې د مقتدي لپاره په سرې اوجهرې لمونځونوکې فاتحه لوستل فرض دي په دې خبره دلائل دادي:

۱: عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ : لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ..وفي رواية « لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِأُمِّ الْقُرْآنِ »

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (۱ / ۱۹۲)

صحيح مسلم ـ مشكول وموافق للمطبوع - (۲ / ۹)

اخرجه البخاري: ۱/۱۰٤)ومع

الفتح: ۲/۲۳٦، و مسلم: ۱/۳۹٤، ۱٦۹، و ابوداوود رقم: ۸۲۲، والنسائي: ۲/۱۳۸، ۱۳ ۷، و ابن خزيمة: ٤۸۸، والترمذي: ۲٤۷، وابن ماجة: ۸۳۷، واحمد: ۵/۳۱٤، والحميدي: ۳۸٦، والبيهقي: ۲/۱٦٤، ۳۸، و ابن ابي شيبة: ۱/۳٦۰، والشافعي في المسند: ۱/۵۷، والبغوي في شرح السنة: ۲/۲۰۰.

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې سورة فاتحه پکې ونه وايي، په: بل روايت کې راغلي دي د هغه چالمونځ نه کېږي، چې ام القران په کې ونه وايي، دا حديث عام دی په دې کې دهيچادلمانځه تخصيص نشته دی، امام وي که مقتدي وي اوکه يواځي لمونځ کونکی وي دا ټول په دې حديث کې داخل دي، البتة که چېرته صحيح او صريح حديث راشي، چې مقتدي به فاتحه خلف الامام نه وايي؛ نوبيا به مقتدي له دې څخه مستثنی وي: خو داسې هيڅ صحيح او صريح حديث نشته دی، چې هغې کې دا وي، چې مقتدي به سورت فاتحه نه لولي امام پسې.

له دې امله داحديث عام دی په دې کې امام او مقتدي دواړه داخل دي ګڼوعلماوودا حديث ددې لپاره ذکرکړی، چې مقتدي به هم قرائت خلف الامام کوي، لکه ددې تفصيل دادی چې:

۱: امام الفقهاء والمحدثين اميرالمؤمنين في الحديث امام بخاري په خپل الجامع الصحيح کې(۱/۱۰۴)په دې حديث باندې داسې باب لګولی دی:

باب وجوب القراءة للإمام والمأموم في الصلوات كلها في الحضر والسفر وما يجهر فيها وما يخافت.

ياني په دې باب کې دا بيان دی، چې فاتحه لوستل په امام او مقتدي دواړو باندې په ټولو لمونځونو کې سفر وي، که حضر، جهري وي که خفيه په ټولوکې فرض ده ـ تر دې باب وروسته امام بخاري دا حديث ذکرکړی دی، چې

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

د هغه چالمونځ نه کېږي، چې په لمانځه کې سورت فاتحه ونه لولي.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (۱ / ۱۹۲)

۲: امام ترمذي پردې حديث داسې باب لګولی دی:

باب [ما جاء] في القراءة خلف الإمام

په دې باب کې هغه حديثونه بيانېږي، چې په امام پسې دمقتدي دقرائت باره کې راغلي دي.

۳: ابن ماجه: (۱/۱۴۰)کې هم داباب ترلی دی: باب القرائة خلف الامام ددې باب ترلونه وروسته يې داحديث ذکرکړی دی، چې

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه شان نورو محدثينو هم دا حديث د دې لپاره ذكر كړى، چې مقتدي به په امام پسې سورت فاتحه ضرور لولي:

دغه شان علامه قسطلاني د مذكوره حديث په شرح كې ليكي:

اى في كل ركعة منفردا او إماما أو مأموما سواءا اسر الامام او جهر.

ژباړه:

ياني په هر ركعت كې به يې لولي ځانله وي كه امام وي كه مقتدي وي اوامام په جهرقرائت كوي اوكه په پټه

قسطلاني شرح البخاري (٤٣٩/٢)

دغه شان علامه كرماني دبخاري په شرح(٤٣٩/٥)كې ليكي:

وفي الحديث دليل على ان قرائة الفاتحة واجب على الامام والماموم فى الصلوات كلها

ژباړه:

حديث په دې مسئله باندې دليل دى، چې فاتحه لوستل پرامام اومقتدي باندې په ټولولمونځونوكې فرض ده،

دمحدثينواودهغوى دشارحينودويناوونه جوته شوه، چې داحديث

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

امام اومقتدي دواړوته شامل دى،

نو يوكس دې دانه وايي، چې دې حديث كې خو د مقتدي ذكرنشته نو تاسې دا حديث څنگه ددې لپاره دليل كې پيش كوي، چې امام پسې به مقتدي هم قرات لولي، ځكه بل روايت كې تصريح راغلي ده په دې باندې

عن عبادة بن الصامت قال: قال رسول الله ﷺ لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ خلف الامام(اخرجه البيهقي في كتاب القرائة خلف الامام ص: ٥٦،

رقم: ١٣٤)و اسناده صحيح كما قاله انور شاه كشميري في فص الختام ص: ١٤٧)

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دى، چې نبي ﷺ فرمايلي دي:

د هغه چا لمونځ نه كيږي، چې په امام پسې فاتحه ونه لولي .

نودې حديث نه دامسئله ښكاره معلومه شوه، چې مقتدي به امام پسې سورت فاتحه ضرور لولي، كه يې ونه لولي؛ نو لمونځ يې نه كيږي .

٢. دويم دليل:

عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِأَصْحَابِهِ، فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ أَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: «أَتَقْرَءُونَ فِي صَلَاتِكُمْ خَلْفَ الْإِمَامِ وَالْإِمَامُ يَقْرَأُ؟» فَسَكَتُوا، فَقَالَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقَالَ قَائِلٌ - أَوْ قَالَ قَائِلُونَ - إِنَّا لَنَفْعَلُ، قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا لِيَقْرَأْ أَحَدُكُمْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فِي نَفْسِهِ»

[حكم حسين سليم أسد] : إسناده جيد

اخرجه البخاري في جزء القرائة ص (٥٥) والبيهقي فى كتاب القرائة ص (٥٨) وفي السنن (١٦٦/٢) قال الهيثمي في المجمع (١١٠/٣) رواه الطبراني وابويعلى ورواه ابن حبان في صحيحه (١٦٢/٥، ١٥٢) رقم: ١١٤٤و١٨٥٢) والطبراني في الاوسط (٢٦٨٠) واخرجه الدارقطني (٣٣٣/١) رقم: ١٢٧٣ والخطيب في تاريخه (١٧٦/١٣، ١٥٧) وقال الهيثمي رجاله ثقات وصححه الشيخ شيب الارناووط في صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان (١٥٣/٥)

ژباړه:

له انس ؓ څخه روايت دى، چې نبي ﷺ يو ځل خپلو ملگرو ته لمونځ كاوه؛ نو چې كله يې لمونځ پوره كړه؛ نو مخ يې راواړوه او و يې فرمايل: اياتاسې په لمانځه كې په امام پسې قرائت كوئ؟درې ځل يې داخبره وكړه؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو يوه كس و ويل، چې هو! موږ دا كاركوو: و يې فرمايل داكارمه كوئ او هر يو كس دې فاتحه له ځان سره لولي،

يادونه:

د((في نفسه)) مانا ملا علي قاري رحمه اللهكوي، چې سراً غير جهر (ياني په پټه به يې وايي نه په ښكاره)

دغه شان امام بيهقي په كتاب القرائة ص(۱۷)كې ليكي:

ان يتلفظ بهاسرادون الجهربها.

ياني تلفظ به پرې كوي په پټه جهربه پكې نه كوي وگوره المرعات(۱۱۲/۳)

۳: عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَقْرَؤُونَ خَلْفِي؟» قَالُوا: نَعَمْ إِنَّا لَنَهُذُّ هَذًّا قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ»

القراءة خلف الإمام للبخاري (۱ / ۱۸)

ژباړه:

عمروبن شعيب دخپل نيكه په واسطه له نبي عليه السلام څخه نقل كوي، چې نبي عليه السلام وفرمايل: تاسې له ما نه وروسته قرائت كوئ؟ نو موږ وويل هو! يا رسول الله په تلوار تلوار قرائت كوو؛ نو هغه وفرمايل: دا كار مه كوئ صرف سورت فاتحه لولئ.

اخرجه البخاري في جزء القرائة ص(۱۸)رقم: ۳٤، والبيهقي في كتاب القرائة خلف الامام ص (۱٦۷) والدار قطني (۳۱۸/۱) والبغوي في شرح السنة (۸۲)

د انس رضي الله عنه دروايت په شان دا رنگ د عمرو بن شعيب د روايت په شان روايت له ابوقتادة او نور صحابه كرامو نه هم نقل دى. وگوره كتاب القرائة للبيهقي ص (٦۲) مسنداحمد (۸۱/۵) كنزالعمال رقم: ۲۲۹٦۸، مجمع الزوائد(۱۱۱/۲)

يادونه

د انس، عمرو بن شعيب او ابوقتادة رضي الله عنهم له روايت څخه دا معلومه شوه په كومو حديثونوكې، چې له قرائت نه منع راغلې ده. له هغې نه مراد د سورت فاتحې نه علاوه بل سورت ويل دي، او هر چې سورت فاتحه ده نوددې لوستل په امام پسې په ټولولمونځونوكې ضروري دي، هغه جهري وي كه سري، يواځې په جهري لمونځ كې دسورت فاتحې نه علاوه بل سورت لوستل منع دي ليكن سورت فاتحه به په جهري كې هم لولي.

څلورم دليل:

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبْحِ، فَثَقُلَتْ عَلَيْهِ الْقِرَاءَةُ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: «إِنِّي لَأَرَاكُمْ تَقْرَؤُونَ وَرَاءَ إِمَامِكُمْ؟» قَالَ: قُلْنَا: أَجَلْ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذًّا قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِأُمِّ الْكِتَابِ؛ فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»

صحيح ابن خزيمة (۳ / ۳٦)

اخرجه احمد: (۳۲۲/۵، ۳۱۳)والبيهقي في كتاب القرائة ص(٤٤)وابن حبان في صحيحه (۱۵٦/۵، ۹۵، ۸٦) رقم: ۱۸٤۸، ۱۷۹۲، ۱۷۸۵) والحاكم في المستدرك (۲۳۸/۱) والبخاري في جزء القرائة ص (۲۵۸، ٦٤) و ابوداوود (۸۲۳/۱، ۱۲۷) والترمذي (٦۹/۱) رقم: ۳۱۱، وابن حزم في المحلي (۲۳٦/۳) وقال الشيخ شعيب الارناووط في تعليقه وتحقيقه علي ابن حبان (۱۵٦/۵، ۹۵، ۸٦) اسناده قويُ وقال الدارقطني والترمذي اسناده حسن وصححه ابن خزيمة وابن حبان

ژباړه:

له عبادة بن صامترضي الله عنه څخه روايت دى چې يوځل موږ ته نبي ﷺ د سهار لمونځ كاوه؛ نو قرائت ورباندې دروند شه. كله چې له لمانځه نه

راوستون شه وه بې فرمايل

زما په ګومان تاسې په امام پسې قرائت کوئ؟ موږ وويل هو! اى دالله رسوله! په تادى قرائت کوو. هغهﷺ فرمايل دا مه کوئ، بلکې يواځې سورة فاتحه لولئ، ځکه د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې دا ونه لولي

داحديث صحيح دې او شيخ شعيب الار ناووط هم ورته قوي ويلي دي، چې ددې تفصيل په صحيح ابن حبان(۵/۸۲)کې وګوره.

دغه شان داحديث امام نسائي په السنن الکبرى: رقم: ۹۰۲، سنن النسائي (۲/۱۴۱) امام بخاري په خلق افعال العباد کې ص (۲۷) جزءالقرائة (۲۵) دارقطني (۱/۳۱۸) رقم: ۱۲۰۷) المسند الجامع (۸/۲۱) رقم (۵۵۴۴) طحاوي په معانى الا ثار کې راوړی دی وګوره امام الکلام لعبدالحی لکهنوي تفصيلا له دې حديث نه دا مسئله معلومه شوه، چې مقتدي به هم په جهري لمونځونو کې په امام پسې سورت فاتحه لولي، د عبادة بن صامت حديث په دې باره کې امام خطابي فرمايي:

هذالحديث صريح بان قراءة الفاتحة واجبة على من خلف الامام سواء جهربالقراءة اوخافت بهاواسناده جيد لاطعن فيه

(عون المعبود: ۳/۳۲)

ژباړه:

داحديث په دې مسئله باندې دليل دی، چې دفاتحې لوستل فرض دي په مقتديانوباندې که اما جهرکوي اوکه په پټه قرائت کوي، اوسندې بې عيبه دی،

دعبادة بن صامت دروايت په اړه عبدالحی لکهنوي ليکي

ان حديث عبادة صحيح او حسن عند جماعة من المحدثين الخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عبادة حديث د محدثينو په اند صحيح دى او ياحسن، په دې اړه وګوره غيث الغمام حاشية امام الکلام للعلامة عبدالحى لکهنوي، ورسائل اللکهنوي (۳/۲۲۲) وعمدة الرعاية (۱/۱۷۴) او څوک، چې وايي د عبادة حديث منسوخ دی د هغوی وينا خطا ده، لکه ملا عبدالحی صاحب له ملاعلي قاري نه نقل کوي

قال القاري ولعل هذاهوالناسخ لماتقدم الخ

کېدای شي دا د مخکې لپاره ناسخ وي

ددې نه وروسته علامه عبدالحی صاحب ليکي:

و فيه نظر ظاهر اما او لا فلان النسخ لا يثبت بالا حتمال.

په دې کې ښکاره کمزوري ده، ځکه نسخ په کېد ای شي نه ثابتېږي

بل ځای ليکي

ان دعوى کون حديث عبادة منسوخا بحديث (و اذا قرء فانصتوا) مردود لعدم علم بالتاريخ وللخصم ان يدعي العکس فصار دعوى منعکسة.

ژباړه:

د عبادة د حديث د منسوخ والي دعوه کول په (و اذا قرا فانصتو) والا روايت سره دا نه منل کېږي، ځکه د تاريخ تعين نشته او کېدای شي مقابل لوری داسې ووايي، چې دغه حديث منسوخ دی؛ نو بيا به دعوى بدله شي،

وګوره: امام الکلام، مجموعه رسائل اللکهنوي(۳/۲۲۲)

۵: پنځم دليل:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأُمِّ الْقُرْآنِ فَهِيَ خِدَاجٌ» ثَلَاثًا غَيْرُ تَمَامٍ. فَقِيلَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ: إِنَّا نَكُونُ وَرَاءَ الْإِمَامِ؟ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ» ؛ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(c) ketabton.com: The Digital Library

يَقُولُ: " قَالَ اللهُ تَعَالَى: قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ......

صحيح مسلم (١ / ٢٩٦)

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبی عليه السلام فرمايلي دي: څوک چې داسې لمونځ وکړي، چې فاتحه په کې ونه لولي نودانيمګړی وي-پوره نه وي- دري کرته يې داخبره وکړه؛نوابوهريرة ته وويل شول موږ؛خوکله په امام پسې ولاړيوهغه ورته وويل دځان سره يې پټه وايه ځکه ماله رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي، چې الله تعالی فرمايلي دي: ما لمونځ زما او د بنده ترمينځ وېشلی دی، حديث تر اخره ولوله

حافظ عبدالبر په خپل کتاب الاستذکارکې ليکي:

وفی حديث ابی هريرة هذامن الفقه ايجاب القرائة بالفاتحة فی کل صلاةوان الصلاة اذالم يقرأفيهابفاتحة الکتاب فهی خداج والخداج النقصان والفسادومن ذالک قولهم أخدجت الناقة ا ذاولدت قبل تمام وقتهاوقبل تمام الخلقة وذالک نتاج فاسد اه

ژباړه:

دابوهريره په حديث کې له فقهي مسائلوڅخه يوه مسئله داده، چې په هرلمانځه کې دسورت فاتحې لوستل واجب دي اوکله چې سورت فاتحه ونه لوستل شي نوداخداج وي اوخداج نيمګړتيااوخرابتياته ويلی شي له همدې مانې نه داويناد عربوهم ده چې(اخدجت الناقة)اوښه نقصاني شوه، چې کله له خپل وخت اواندامونودپوره کېدوله مخه بچی راوړي اودانيمګړی پېداېښت وي

امام زرقانی په شرح دمؤطا(١٥٩/١)کې ليکي:

فهوحجة قوية علی وجوب قرائتهافی کل صلاة

دابوهريرة حديث په هرلمانځه کې دسورة فاتحې دلوستلوپه فرضيت قوي او مضبوط دليل دی همدغه راز له ابوهريرة څخه روايت دی، چې رسول اللهﷺفرمايلي دي:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تُجْزِئُ صَلَاةٌ لَا يَقْرَأُ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ» قُلْتُ: فَإِنْ كُنْتُ خَلْفَ الْإِمَامِ، فَأَخَذَ بِيَدِي، وَقَالَ: اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ يَا فَارِسِيُّ "

قال الأعظمي: إسناده صحيح

اخرجه ابن خزيمة (٢٤٨/١)رقم: ٤٩٠، وابن حبان كمافي الموارد: ١٢٦، رقم: ٤٥٧، قال الاعظمي واسناده صحيح وصححه النووي في شرح مسلم: ١٧٠/١، وهوفي ابن حبان(١٣٩/٣)

ژباړه:

له ابو هريرة ﷺ نه روايت دی، چې رسول الله فرمايلي دي هغه لمونځ نه کېږي، چې سورة فاتاتحه پکې ونه لوستل شي ماوويل: که ته امام پسې ولاړيې؟ راوي وايي: زما لاس يې ونيوه، راته يې وويل له ځان سره يې وايه ای دفارس-ايران-اوسېدونکيه!

امام نووی په شرح دمسلم کې ليکي:

اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ فَمَعْنَاهُ اقْرَأْهَا سِرًّا بِحَيْثُ تُسْمِعُ نَفْسَكَ وَأَمَّا مَا حَمَلَهُ عَلَيْهِ بَعْضُ الْمَالِكِيَّةِ وَغَيْرُهُمْ أَنَّ الْمُرَادَ تَدَبُّرُ ذَلِكَ وَتَذَكُّرُهُ فَلَا يُقْبَلُ لِأَنَّ الْقِرَاءَةَ لَا تُطْلَقُ إلا علی حرکةاللسان بحيث يسمع نفسه ولهذا اتَّفَقُوا عَلَى أَنَّ الْجُنُبَ لَوْ تَدَبَّرَ الْقُرْآنَ بِقَلْبِهِ مِنْ غَيْرِ حَرَكَةِ لِسَانِهِ لَا يَكُونُ قَارِئًا مُرْتَكِبًا لِقِرَاءَةِ الْجُنُبِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

الْمُحَرَّمَةِ

شرح النووي على مسلم (٤ / ١٠٣)

ژباړه:

په حديث کې د (اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ) مانا دا ده، چې ځان سره يې په قلاره کراره وايه، چې پخپله يې اوري، اوبعض مالكيان، چې له دې څخه تدبراخستى دى، نو دا خبره نه شي قبلېداى، ځکه د قرائت اطلاق د ژبې په خوځولو کېږي، چې خپله يې اوري. له همدې امله دوى اتفاق کړى، چې جنب که په قران کې سوچ وکړه اوپه خوله يې ونه ويلونوداګناهګارنه دى، ځکه ده هغه قرائت نه دى کړى، کوم چې پرده باندې حرام وه

ملاعلي قاري په المرقات (٥۴٩/٢) کې ليکي:

اقرأبهافي نفسک اى إقرأهافي نفسک سراغيرجهر.

له ځان سره يې په پټه وايه په زوره يې مه وايه

د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه کرامو اثار

١: عَنْ يَزِيدَ بْنِ شَرِيكٍ , أَنَّهُ سَأَلَ عُمَرَ عَنِ الْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ» , قُلْتُ: وَإِنْ كُنْتَ أَنْتَ؟ , قَالَ: «وَإِنْ كُنْتُ أَنَا» , قُلْتُ: وَإِنْ جَهَرْتَ؟ , قَالَ: «وَإِنْ جَهَرْتُ» . رُوَاتُهُ كُلُّهُمْ ثِقَاتٌ

سنن الدارقطني (٢ / ٩٦)

اخرجه البيهقي في كتاب القرائة ص (١٧) و في السنن الكبرى ((١٦٧/٢)) و في مختصر الخلافيات (٤٠٥/١) والدارقطني (٣١٧/١) قال الدارقطني رواته كلهم ثقات وصححه معلقه ايضارقم (١١٩٨) والصنعاني في مصنفه (١٣١/٢) واخرجه البخارى فى جزئه ص (١٨) ثم رواه الدارقطنى باسناد اخر وقال صحيح واخرجه

ابن ابي شيبة (٣٧٣/١) وابن حزم فى المحلى (٢٦٦/٢) والحاكم فى المستدرك (٩٠٨/١، ٢٣٩) وصححه الذهبي

ژباړه:

له يزيدبن شريک څخه روايت دى، چې ده له عمربن خطاب نه د فاتحې خلف الامام باره کې وپوښتل هغه وويل: وايه يې: ماورته وويل که تاپسې ولاړ يم؟هغه وويل بيايې هم وايه ماورته وويل که ته جهرکوې هغه وويل نوهم يې وايه

٢: عن حسان بن عطية ان اباالدرداء قال: لاتترک الفاتحة خلف الامام جهراولم يجهر

اخرجه البيهقى فى السنن الكبرى(١٧٠/٢)وکتاب القرائة ص (١٠١) رقم: ٢٢٩.

ژباړه:

له حسان بن عطيه څخه روايت دى، چې ابوالدرداء فرمايلي دي: فاتحه خلف الامام مه پرېږده که هغه په جهرقرائت کوي اوبه پټه

٣: عَنْ ثَابِتٍ , عَنْ أَنَسٍ , قَالَ: " كَانَ يَأْمُرُنَا بِالْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ قَالَ: وَكُنْتُ أَقُومُ إِلَى جَنْبِ أَنَسٍ فَيَقْرَأُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ مِنَ الْمُفَصَّلِ وَيُسْمِعُنَا قِرَاءَتَهُ لِنَأْخُذَ عَنْهُ "

القراءة خلف الإمام للبيهقي (١ / ١٠١)

کتاب القرائة خلف الامام ص(١٠١)رقم: ٢٣١،

ژباړه:

ثابت له انس څخه روايت کوي، چې انس به موږ ته په قرائت خلف الامام امرکاوه، راوي وايي: زه به دانس څنګه ته ودرېدم نوهغه به فاتحه لوستله اويوسورته به يې ورسره دمفصلاتونه هم ملګرى کاوه موږته به يې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرائت را اوراوه چې موږيې ترې ياد کړو.

٤: عَنْ عَطَاءٍ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «اقْرَأْ خَلْفَ الْإِمَامِ جَهَرَ أَوْ لَمْ يَجْهَرْ»

القراءة خلف الإمام للبيهقي (١ / ٩٦)

كتاب القرائة للبيهقى(٩٦)رقم: ٢١٠، ومثله في ابن ابي شيبة: ٣٧٤/١) والطحاوي(٢٠٦/١)

بل روايت كې دي كوم، چې حافظ ابن عبدالبر راوړى دى (١٣١/٢، تحقيق الكلام (١٠٢/١)

ژباړه:

عطاء له ابن عباس څخه روايت كوي، چې په امام پسې قرائت كوه كه هغه په زوره قرائت كوي اوكه په پټه.

دې باره كې نورحديثونه هم شته اوصحابه كراموا ثرونه هم په كې ذكړدي لكه دبعض نومونه دادي،

١١: له ابن عمرڅخه روايت دى، چې هغه به امام پسې روسته قرائت كاوه.

جزء القرائة للبخاري ص (٣٥) رقم: ٢٠، كتاب القرائة للبيهقى ص(٩٧)

١٢: عن اميرالمؤمنين على ابن ابي طالب رضى الله عنه انه كان يامران يقرا خلف الامام في الركعتين الاولين بفاتحة الكتاب وسورة، وفي الاخريين بفاتحة الكتاب عَنْ عَلِيٍّ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ «كَانَ يَأْمُرُ أَنْ يُقْرَأَ خَلْفَ الْإِمَامِ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ وَفِي الْأُخْرَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»

اخرجه البهقي في السنن الكبرى(١٦٨/٢)وفى القرائة خلف الامام

ص(٩٣)مختصر الخلافيات(٤٠٥/١)والدارقطنى (٣٢٢/١)رقم: ١٢١٦، وقال اسناده صحيح والحاكم فى المستدرك(٣٦٦/١، ٣٦٥)وصححه ووافقه الذهبى

ژباړه:

له على ابن ابوطالب څخه روايت دى، چې ده به په لومړنيو ركعتونوكې دفاتحې اوديوسورت په لوستلوپه امام پسې امركاوه، اوپه وروستنيوكې به يې دفاتحې په لوستلوامركاوه.

١٣: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي الْهُذَيْلِ , قَالَ: سَأَلْتُ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ [ص: ٩٤] رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: " أَقْرَأُ خَلْفَ الْإِمَامِ؟ قَالَ: نَعَمْ "

اخرجه البيهقي في مختصرالخلافيات(٤٠٦/١)وفي كتاب القرائة خلف الامام ص(٩٤، ٩٣)والدارقطني(١١٩٩)

ژباړه له ابوالهذيل څخه روايت دى، چې ده له ابي بن كعب څخه وپوښتل: ايازه په امام پسې قرائت كوم؟هغه وويل: هو!كوه يې.

بل روايت كې دي

عن حسان بن عطية ان اباالدرداء قال: لاتترک فاتحة الكتاب خلف الامام جهراولم يجهر

رواه البيهقي فى السنن الكبرى(١٧٠/٢)وكتاب القرائة خلف الامام(١٠١)

١۴: ابوهريرة هم دقرائت خلف الامام قائل او فاعل وه، لكه دهغه روايت مخكې ذكرشو.

١۵: معاذبن جبل رضى الله عنه

١۶: عبدالله بن مغفل رضى الله عنه

١٧: جابربن عبدالله رضى الله عنه

١٨: عبادة بن صامت رضى الله عنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹: ابوسعيدالخدري رضى الله عنه

۲۰_عائشة ام المؤمنين رضى الله عنها

۲۱: عبدالله بن مسعود رضى الله عنه

۲۲: عمران بن حصين رضى الله عنه

۲۳: عبدالله بن عمروبن العاص رضى الله عنهما

۲۴: هشام بن عامر رضى الله عنه

۲۵: عبدالله بن عمر رضى الله عنه

ددې ټولوصحابه وو رضى الله عنهم څخه روايت دى، چې دوى په امام پسې قرائت كاوه

د قرائت خلف الامام په اړه د تابعينو اثار

دغه شان دبې شمېره تابعينونه نقل دي، چې دوى به امام پسې قرائت كاوه، لكه اما بخارى فرمايي:

وقال الحسن، وسعيدبن جبير، وميمون بن مهران، ومالايحصى من التابعين واهل العلم انه يقراخلف الامام وان جهر، وكانت عائشة تامربالقرائة خلف الامام.

جزء القرائة ص: ۲۸، رقم: ۳۰، وكتاب القرائة خلف الامام للبيهقى ص: ۹۹، رقم: ۲۲۲، والمجموع للنووى: ۳۶۵/۳، نو دا د بې شمېره تابعينو او نورو علماوو مذهب دى.

اوځوک، چې دصحابه كرامواودتابعينوداثرونوتفصيل په دې مسئله كې غواړي؛نوهغه لپاره داكتابونه كتل پكاردي،

۱/جزء القرائة خلف الامام للبخارى: ۲/كتاب القرائة للبيهقى، ۳/ خيرالكلام فى وجوب الفاتحة خلف الامام للعلامة مولاناحافظ

محمدصاحب گوندلوى، ٤/الكواكب الدرية فى وجوب الفاتحة خلف الامام فى الجهرية للشيخ ابوطاهرزبيرعلى زئى، ٥/امام الكلام مع غيث الغمام للعلامة عبدالحى لكهنوى، ٦/تحقيق الكلام للعلامة المحدث المباركفورى، ٧/السنن الكبرى للبيهقى، ٨/مختصرالخلافيات

دامذكوره كتابونه مستقل په همدې موضوع باندې ليكل شوي دي اوپه دې ټولوكتابونوكې داذكردي، چې مقتدي به په جهري اوسري دواړولمونځونوكې سورت فاتحه لولي كه فرض وي كه نفل اما پسې وي كه ځانله.

د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو ويناوې

۱: دتابعينوقولونه؛خومخكې ذكرشول، چې بې شمېره تابعين دقرائت خلف الامام قائل وواوحواله هم وكړل شوه.

۲: امام بخارى لكه دوى په خپل صحيح كې باب لګولى دى: باب وجوب القرائة فى الصلوات كلهافى الحضروالسفرومايجهرفيهاومايخافت، دغه شان په دې موضوع باندې يې مستقل كتاب ليكلى دى، چې دهغې نوم: جزء القرائة خلف الامام دى

۳: امام بيهقى، ده هم په دې باره كې مستقل كتاب ليكلى دى كتاب القرائة

۴: امام نووى په المجموع كې(۳۲۲/۲)اوپه شرح دمسلم كې (۱۲۹/۱)

۵: مولانانذيرحسين محدث دهلوى فتاوى نذيريه (۳۹۲/۱)

۶: علامه ابوطيب صديق حسن خان په الروضة الندية (۱۸۸/۱) كې

۷: فتاوى اللجنة، چې دا د سعودي د (۷) اوو غټو علماوو فتاوى ده (۳۸۴/۲) كې داسې ليكلي دي:

والصحيح من اقوال العلماء وجوب قرائة الفاتحة فى الصلاة على المنفرد والماموم والامام فى الصلاة الجهرية والسرية لصحة الادلة الدالة على ذالک وخصوصها.

ژباړه:

سمه خبره دعلماوودويناوونه داده، چې د فاتحې لوستل پرامام، مقتدي اوځانله لمونځ کونکې باندې په جهري اوسري لمونځونوکې فرض ده، ځکه کوم دلائل، چې پردې راغلي هغه صحيح اوخاص دي،

٨: امام ابن حزم المحلى (٢٦٥/٢)

٩: مولاناحافظ محمدصاحب گوندلوى، په خيرالكلام فى وجوب الفاتحة خلف الامام کې

١٠_حافظ زبيرعلى زئي په الكواكب الدرية فى وجوب القرائة خلف الامام فى الجهرية کې

١١: فتاوى الدين الخالص ١٤٢/٤، ١٢٤، کې يوه قيمتي رساله ليکلې شوي ده: مسک الختام فى القرائة خلف الامام

١٣: الشيخ ابوالحسن مبشراحمدرباني په (آپ کے مسائل اور ان کا حل: ١٢٧/١)

١٤: علامه ابن باز په فتاوى هيئة كبار العلماء کې: ٢٠٠/١، او فتاوى اسلاميه: ٢٦٠/١.

١٥: مولانا ابو الوفاء ثناء الله امرتسرى په فتاوى ثنائيه: ٥٥٥/١، کې

١٦: شيخ صالح الفوزان په الملخص الفقهى کې: ٩٠/١، کې

١٧: ابوعبدالسلام عبدالرؤوف په القول المقبول فى شرح وتعليق صلاة الرسول صلى الله عليه وسلم(٣٧٠)کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٨: الشيخ عبيدالله المباركفوري په المرعاة: ١١٣/٣، ١٠٣، کې

٢٠_علامه صنعاني په سبل السلام کې: ٢٢١/١)کې

٢١: علامه عبدالحى لكنوى په امام الكلام مع غيث الغمام: ٢٢٧، کې مجموعه رسائل اللكهنوى: ٢٢٧/٣)التعليق الممجدص: ١٠١، کې

٢٢: علامه ابوطيب محمدشمس الحق عظيم ابادى په عون المعبودشرح سنن ابى داوود کې: ٣٢/٣، کې ليکي:

قلت القرائة خلف الامام فيمااسروفيماجهرهذاهوالحق، واليه ذهب الشافعى واسحق والاوزاعى والليث بن سعدوابوثور، وبه قال عروة بن الزبيروسعيدبن جبيروالحسن البصرى ومكحول

ژباړه:

زه وايم، چې په امام پسې په جهري اوسري لمونځونوکې قرائت حق دى، او دا د امام شافعى، اسحق، اوزاعى، ليث، ابوثور، عروة بن زبير، سعيد بن جبير، حسن بصري او مکحول رايه هم ده. (عون المعبود: ٣٢/٣، للعظيم ابادى)

٢٣: الاما الجليل المحقق محمود محمد خطاب السبكى په المنهل العذب المورود شرح سنن ابى داوود: ٢٤٥/٥، کې

٢٤: حافظ ابن حجر په فتح البارى کې: ١٩٢/١

٢٥: علامه ابن قدامة په المغنى کې ٥٢٧/١.

٢٦: امام احمد بن عبدالرحمن البناء په بلوغ الامانى شرح الفتح الربانى: ٢٠٠/٣، کې

٢٧: شاه ولى الله محدث دهلوي په حجة الله البالغة کې: ٩/٢.

٢٨: شيخ ابو عمر عبدالعزيز النورستاني د پيغمبر لمونځ کې: ٢٠٧.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹: شیخ حبیب الله سلفي په هدایة الصلاة کې: ۵۳.

۳۰_ امام زیدالدین ابوالفضل عبدالرحیم بن الحسین العراقي او د هغه زوی ابوزرعة په کتاب طرح التثریب فی شرح التقریب ۲/۲۷۹، کې

۳۱: شیخ ابو عبد الاحد عبدالرحیم مسلم دوست په کشف الابهام عن حقیقة قرائة الفاتحة خلف الامام کې

۳۲: علامه شیخ ابوزکریا(عبدالسلام) الرستمی حفظه الله ورعاه په خپل کتاب(لمونځ په رڼاداحادیثو کې)

دې ټولوعلماوو په دغه مذکوره کتابونو کې لیکلي دي، چې مقتدي به په امام پسې جهري اوسري دواړولمونځونو کې سورت فاتحه لولي.

محققین احناف او فاتحه خلف الامام

محققین احناف هم په سري لمونځونو کې دفاتحې خلف الامام قائل دي لکه،

۱: علامه عبدالحی لکهنوی په دې باندې مستقل کتاب لیکلی دی امام الکلام اونوموړی په جهري لمونځونو کې هم دفاتحې خلف الامام قائل دی، لکه مخکې یې وېناوې تېرې شوې

۲: امام محمدرحمه الله

۳: اما ابوحنیفة رحمه الله نه هم روایت دی، چې مقتدي په سري لمونځونو کې امام پسې قرات کولی شي وګوره عمدة الرعایة: ۱/۱۷۳، غیث الغمام ص: ۲۱۲، ۱۵۲)

۴: ابوحفص کبیر

۵: شیخ التسلیم هروی

۶: ملاعلی قاری حنفی

۷: شاه عبدالعزیزصاحب امام الکلام لمولاناعبدالحی تفصیلا

۸: شیخ ګوهررحمن تفهیم المسائل: ۴/۲۹۳.

۹: شاه اسمعیل شهیدصاحب تنویرالعینین ص ۵۴

۱۰_شاه ولی الله صاحب حجة الله البالغة: ۲/۹)

۱۱: علامه ابن ابی العزالحنفی، التنبیه علی مشکلات الهدایة ۲/۵۹۲

۱۲: علامه عینی حنفی کماقال العلامة عبدالحی لکهنوی فی غیث الغمام ص ۱۵۲)

۱۳: شاه عبدالرحیم د شاه ولي الله والد صاحب: غیث الغمام

۱۴: ملا جیون حنفي تفسیرات احمدیة ۲۲۷.

د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزیه

کوم خلق، چې امام پسې دسورت فاتحې دلوستلوقائل نه دي، نوصحیح او حقه خبره داده، چې د دوی لپاره هیڅ داسې دلیل نشته، چې هغه د سورت فاتحې په نه لوستلودلالت وکړي او کوم ته، چې دوی دلائل وایي؛ نوهغه ټول عمومات دي، چې څه:خو پکې صحیح نه دي اوکوم، چې صحیح دي؛ نوهغه صریح نه دي او هیڅ داسې صحیح، صریح دلیل له دوی سره نشته، چې هغه د سورت فاتحې په نه لوستلودلیل شي،

اول دلیل: یې دادی،

قران کریم کې دي، و اذا قرئ القران فاستمعوا له وانصتوا لعلکم ترحمون کله، چې قران لوستل کېږي نو غوږ ورته کېږدئ او چپ شئ، دې لپاره، چې رحم درباندې وکړی شي

۲: په حدیث کې دي مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ فَقِرَاءَةُ الإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ.

سنن الدارقطني ـ تدقيق مكتب التحقيق - (۲ / ۱۰۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چا چې امام وي نو د امام قرائت ده لره قرائت دی

۳ په بل حديث کې دي

«وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا»

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (۱ / ۱۳۵)

کله چې امام قرائت کوي نوتاسې چپ شئ.

٤: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ

القراءة خلف الإمام للبخاري ـ مشكول - (۱ / ۵۷)

خلک له قرائت څخه بند شول

او دغه شان نور حديثونه ذکرکوي؛ نو دا ټول ګوماني دلائل يو هم په منع د قرائت خلف الامام باندې دليل نشي جوړېدای، بلکې څوک، چې دا په دليل کې ذکر کوي د هغوی استدلال ناسم دی، لکه دې باره کې ډېرو علماوو دا خبره کړې ده.

موږ يوائې د علامه عبدالحی لکهنوی حنفي وېناد (ګواه ازخانه) په بناء باندې ذکرکوم، علامه عبدالحی صاحب په التعليق الممجد على مؤطا محمد ص: ۱۰۱، کې داسې ليکي:

لم يردفى حديث مرفوع صحيح: النهى عن قرائة الفاتحة خلف الامام.وكل ماذكروا فيه: امالا اصل له واما لايصح

ژباړه:

په هيڅ يوصحيح مرفوع حديث کې په امام پسې دفاتحې له لوستلومنع نه ده راغلې اوکوم، چې دوی پيش کوي نو يا؛ خو بالکل شته نه او يا صحيح نه دي

لنډيز:

په صحيح اوصريح حديثونو سره سورت فاتحه له قرات نه مستثنی ده او په جهري لمونځونوکې امام پسې دسورت فاتحې نه علاوه بل سورت لوستل منع دي اوپه امام پسې دسورت په لوستلوباندې امر راغلی دی

لکه دعبادة بن صامت په حديث کې دي. چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

۱: فلا تقرؤوا بشيئٍ من القران اذاجهرتُ الابام القران.

ژباړه

کله، چې زه په جهرقرائت کوم نو تاسې له سورت فاتحې پرته نور قرائت مه کوئ

۲: فلا تفعلوا الابام القران، فانه لاصلاة لمن لم يقرابها.

ژباړه:

صرف فاتحه لولئ، ځکه دهغه چا لمونځ نه کېږي، چې دا ونه لولي بل روايت کې دي

۳: لاصلاة لمن لم يقرابفاتحة الكتاب خلف الامام.

ژباړه:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې امام پسې سورت فاتحه ونه لولي.

۴ دابوهريرة رضى الله عنه وېناده: اقرا بها فى نفسک

ژباړه:

له ځان سره يې وايه.

۵: دعمرفاروق رضى الله عنه ارشاد دی:

و ان جهرت (اګر که زه په جهر سره قرائت کوم خو ته ما پسې سورت فاتحه وايه) چې ددې ټولوحديثونوحوالی سره دتفصيل نه مخکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذكرشوي،

؛نوڅوک، چې په دې حديثونوعمل نه کوي اوددې پرخلاف دقرائت خلف الامام دمنع لپاره دليلونه وايي اواستدلال ترې کوي؛نودهغوی خبره خطاده لکه مخکې ذکرشو، چې په کوموحديثونوکې، چې دقرائت نه منع راغلي ده هغه عام دي اوپه هغې کې دنفس قرائت څخه منع راغلي ده اودقرائة الفاتحة خلف الامام حديثونه خاص دي اوپه سورت فاتحه ويلوباندې روستودامام نه امرراغلی دی، اوداداصولوعامه قاعده ده، چې: العام يقضى على العام خاص دليل عام دليل ختموي.

ياني کله، چې په مسئله کې خاص دليل راشي؛نوبياپه عام دليل باندې استدلال کول غلط وي؛ نو له قرائت نه دمنع والاحديثونوکې لفظ دقرائت راغلی دی، اوداعام لفظ دی، فاتحې اوسورت دواړوته شامل دی، ليکن رسول الله صلى الله عليه وسلم داتخصيص وفرمايلو، چې سورت فاتحه امام پسې لولئ اود دې نه پرته بل سورت، چې کله امام په جهرقرائت کوي مه لولئ

او دې مسئله کې صحيح او صريح حديثونه او د صحابه کرامو ويناوې راغلي دي، چې د مقتدي لپاره قرائت الفاتحه خلف الامام ضروري ده. لکه څينې له هغې نه مخکې ذکرشول؛ نو اوس هم، چې څوک ددې په مقابله کې په عموماتواومتشابهاتوباندې دليل نيسي اودسورت فاتحه قرائت په امام پسې منع کوي؛نويقينا، چې ددې خلکودليل نيول ناسم اوکمزوري دي

څيني حنفيان صاحبان په دې مسئله کې د درواغو څخه کاراخلي اوددې په ذريعه سبب سره امام پسې دسورت فاتحې لوستلوڅخه د خلکو د منع کولوکوښښ کوي، لکه

۱: حنفی مقلدليکي:

دډېرو صحابه کرامو به په امام پسې سورت فاتحه نه لوستله

۲: بياپه رسول الله صلى الله عليه وسلم باندې دروغ تړي اوليکي:

رسول الله امرکړی، چې مقتدي دې په امام پسې فاتحه پرېږدي

۳: بياليکي: دا د ډېرو صحابه کرامو نه نقل دي او د ډېرو تابعينو وينا ده، چې امام پسې به فاتحه نه لولي

۴: بيا ليکي: د غير مقلدينو په اند د دغه صحابه کرامو لمونځ ونشو تراخره.

دمذکورحنفي ددرواغوځواب

۱: د ټولو نه اول؛ خو د(الفقه على المذاهب الاربعة: ۱/۲۳۰) په مصنف باندې دروغ افتراء اوغلط بياني وکړه، ځکه په دې کې د «فاتحې» لفظ نشته دا خالص دروغ دي. لکه (الفقه على المذاهب الاربعة: ۱/۲۳۰) کې دي

وقدنقل منع الماموم من القرائة عن ثمانين نفرامن كبارالصحابة الخ

دقرائت نه د مقتدي منع کول له اتيا «۸۰» غټو غټو صحابه وونه نقل شوي دي؛ نو دلته منع دقرائت راغلي ده اودفاتحې نه ده راغلې. اوموږمخکې وويل، چې دقرائت نه دمنع په حديثونوکې د«قرائت»لفظ نه مراددسورت فاتحې نه پرته په جهري لمونځونوکې بل سورت لوستل مراد دي، له فاتحې څخه منع نه ده راغلې، بلکې له صحابه کراموڅخه؛په صحيح اوصريح حديثونوکې نقل دي، چې هغوی به فاتحه لوستله اوپه دې باندې يې حکم کاوه، چې ددې تفصيل مخکې تيرشو، اوس د دغه صحابه کرامونومونه صرف يادوم اوتفصيل يې مخکې تيرشوی دی.

۱: عمرفاروق رضی الله عنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ علی بن ابی طالب رضی الله عنه

۳ عبدالله بن مغفل رضی الله عنه

۴ جابربن عبدالله رضی الله عنه

۵ عبادة بن صامت رضی الله عنه

۶ معاذبن جبل رضی الله عنه

۷ ابی بن کعب رضی الله عنه

۸ ابوسعیدالخدری رضی الله عنه

۹ عائشة ام المؤمنین رضی الله عنها

۱۰_عبدالله بن مسعود رضی الله عنه

۱۱ عمران بن حصین رضی الله عنه

۱۲ عبدالله بن عمروبن العاص رضی الله عنه

۱۳ هشام بن عامر رضی الله عنه

۱۴ عبدالله بن عمر رضی الله عنه

۱۵ ابودرداء رضی الله عنه

۱۶ عبدالله بن عباس رضی الله عنه

۱۷ انس رضی الله عنه

له دې ټولوصحابه ووڅخه په صحیح اوصریح الفاظوکې دانقل دي، چې دوی به سورت فاتحه لوستله یابه یې په سورت فاتحه لوستلو باندې امرکاوه ددې نه علاوه نوروصحابه کرام هم شته، چې هغه په (جزء القراءة للامام البخاری کتاب القرائة للبیهقی) کې تفصیلا ذکردی؛نواوس، څوک ددې صحابه وویه دغو صریحواوخاصواومحکمو ویناووباندې عمل نه کوي اوددې په مقابله کې په عموماتو او متشابهاتو باندې عمل کوي اودقرائت خلف الامام نه خپله منع کېږي یانورخلق منع کوي نو ایا دا د علم

او د عقل تقاضا ده؟ ایا دا په زیغ (کوږ والي) کې داخل نه ده.

اوکه بالفرض دیوصحابي اثردې باره کې راشي، چې فاتحه دمقتدي لپاره ویل نشته نوبیاببېرته خپل اصل اوعامه اتفاقی قاعده باندې به عمل کولای شي، چې (قول الصحابی حجة اذالم ینفه شیئ اخرمن السنة) دصحابي وینادلیل وي، چې کله یې بل مرفوع حدیث نفی نه کړي،

امام الکلام(۲۳۵)احیاء السنن لاشر ف علی تهانوی (۳۹) مرقاة شرح مشکوة(۲/۲۳٤)اعلاء السنن(۱/۵۰۹، ۱۳٤، ۱۱٦)حکم الذکربالجهر سرفرازخان صفدر (۱۰۵)ردالمختار(۱/۵۵۰)

دې ټولوکتابونوکې دي، چې کله مثلادیوصحابي قول درسو ل الله صلی الله علیه وسلم دوینا سره خلاف راشي؛نودصحابي قول حجت نه وي، درسول الله صلی الله علیه وسلم دحدیث په مقابله کې به دده قول نه اخستل کېږي تاسي ته ښه معلومه شوه، چې دلته خلاف راځي اوکه نه؟ څکه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي: دمقتدي لپاره دفاتحې نه پرته لمونځ نه کېږي، بل حدیث کې دي، چې امام پسې فاتحه وایه دفاتحې نه پرته قرائت مه کوه، اوس مثلایوصحابي نه په صحیح صریح سندسره نقل شو، چې فاتحه مه وایه؛نودایمان اودمخکنی قاعدې تقاضاڅه ده؟

بل دا، چې څه صحیح شو، چې ددې صحابي نه نقل شو، چې فاتحه مه وایئ، اودنوروبې شمېره صحابه کرامونه نقل دي، چې فاتحه وایئ؛نو، چې کله د ددوو صحابه یادوه علماوویادوه عواموآختلاف راشي؛نوالله تعالی موږته قران کې په څه خبره امرکوي؟

((فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ [النساء : ۵۹]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

چې کله مو په یوشي کې جنګ راشي نو الله اورسول ته یې واپس کړئ که پرالله اواخرت ایمان لرئ؛نورسول الله صلی الله علیه وسلم خوفرمايي، چې پرته دفاتحې نه لمونځ نه کېږي؛نوپه همدې خبره به عمل وي

۲: د دغه حنفی مقلد دویمه خبره داوه، چې:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي، چې مقتدي به په امام پسې فاتحه نه وايي،

ځواب:

مقلدصاحب! دا حدیث چېرته دی اوسند یې څنګه دی؟دا په رسول الله صلی الله علیه وسلم باندې درواغ تړل دي.

هو! دا شته، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي، چې دهغه کس لمونځ نه کېږي، چې امام پسې وروستو فاتحه ونه وايي (لکه مخکې ذکر شول)

دغه شان رسول الله دا هم فرمایلي دي، چې ما پسې وروسته قرائت مه کوئ، البتة سورت فاتحه لولئ، ځکه د سورت فاتحې نه پرته لمونځ نه کېږي؛ نو د دغه حنفي مقلد څخه سوال دا دی، چې څنګه رسول الله د فاتحې نه منع کوي او بل مقام کې په همدغه فاتحې لوستلوباندې حکم کوي؟

حقیقت دادی، چې داسې صحیح اوصریح حدیث نشته دی، چې په هغې کې امام پسې دفاتحې ویلونه منع راغلي وي، لکه مخکې دعلامه عبدالحی صاحب نه همداخبره نقل کړی شوه، نومحکم پرېښودل اومتشابهاتوپسې ورپسې کېدل داهل زیغ کاروي.

۳: ددغه مقلددریمه خبره داوه: چې ډېرصحابه کرامواوتابعینوامام

پسې فاتحه پرېښې وه.

ځواب:

دصحابه کرامومتعلق خومخکې ذکرشو، چې دهیڅ یوصحابي نه داروایت نشته دی، چې هغه بعینه سورت فاتحه پرېښې وي.اودتابعینوپه باره کې داویل، چې ډېروتابعینوبه فاتحه خلف الامام نه ویله داهم ښکاره درواغ دي، ځکه امام بخاری په خپل کتاب جزء القرائة کې داسې لیکي

وقال الحسن وسعیدبن جبیرومیمون بن مهران ومالا يحصى من التابعين واهل العلم انه يقراخلف الامام وان جهروكانت عائشة تامربالقرائة خلف الامام.

ژباړه:

حسن بصری اوسعیدبن جبیرمیمون بن مهران اوداسې ګڼ شمیرتابعین اوعلماء و ویلي دي، چې امام پسې به فاتحه لولي ولوکه امام په زوره قرائت کوي اوعائشې به په قرائت خلف الامام امرفرمایلو

جزء القرائة ص (۲۸) رقم: ۳۰، کتاب القرائة خلف الامام للبیهقی (۹۹) رقم: ۲۲۲، والمجموع للنووی: ۳۶۵/۳،

هو! د ګڼو تابعینو نه به دا قول نقل وی، چې قرات مه کوئ، لیکن موږ بار بار وویل، چې فاتحه دقرائت نه مستثنی، اوخاصه شوې ده، په نص درسول الله صلی الله علیه وسلم سره

۴: د حنفی مقلد د څلورمې خبرې ځواب دا دی، چې دا خالص درواغ او افتراء ده، چې ځینې نا اهله احناف یې په غیرمقلدینو پسې کوي، بلکې دې باره کې زموږ فتوی واوره:

د فاتحې پرېښودونکي یا د ټولو سنتو پرېښودونکي څلورډوله دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی

هغه علماء چې اجتهاد یې کړی دی یانې مجتهدین دي، ائمه دي خپل کوښښ یې وکړه او ذهن یې دې ته ورسېده چې د فاتحې لوستل نشته یانې په دې امت کې د ځینو علماوو ذهن دې ته رسېدلی دی؛ نو د هغوی لمونځ کېږي او الله ﷻ به ورته اجر هم ورکوي او د هغوی په اړه به موږ داسې وایو، چې مجتهد مخطئ فی هذه المسئلة عالم دی، اجتهاد یې کړی دی او په خپل اجتهاد تېروتي دي. الله به ورته یو اجر ورکوي او لمونځ یې هم شوی دی او د دوی په اړه به موږ نه وایو. چې لمونځ یې فاسد دی، ځکه د اسلام اصول داسې دي، نبی ﷺ فرمایي، که مجتهد په خپل اجتهاد کې خطا شي؛ نو الله ﷻ ورته یو اجر ورکوي.

دویم

هغه ناپوه کس، چې له هیڅ نه خبر نه دی او ملایانو ورته ویلي، چې د ((وَلَا إِلٰهَ غَيْرَكَ)) نه به اخوا ته نور لمونځ نه وایي او هغه یې د نا خبر تیا له امله نه وایي، له دې مسئلې څخه بالکل خبر نه دی او چا نه دی خبر کړی، تنبیه یې نه ده ورکړې؛ نو دا د هغه جاهل کس لپاره عذر دی او د دې عذر له امله هغه هم معاف دی څه به ورته نه وایي، چې ستا لمونځ نه دی شوی؛ خو دا هله، چې دا مسئله ورته نه وي رسېدلې؛ نو جاهل دی معاف دی، لکه موږ تول تر اوسه نه پوهېدو د ناپوهۍ له امله مو خلک هم منع کړي دي، چې په امام پسې د ((لَا إِلٰهَ غَيْرَكَ)) نه اخوا لمونځ مه وایئ؛ نو د جهالت له امله، چې چا تر اوسه پورې په امام پسې تر ((لَا إِلٰهَ غَيْرَكَ)) پورې لمونځ لوستلی وي؛ نو هغه معاف دی او اوس که څوک ناپوهه وي هغه هم معاف دی.

دریم

هغه کس، چې تر ((وَلَا إِلٰهَ غَيْرَكَ)) پورې لمونځ وایي او دا مسئله وروروسېده، چې په امام پسې فاتحه لوستل پکار دي، پر دې اړه حدیث راغلی دي او هغه بیا هم بې باکي وکړه او هماغه خپله طریقه یې راتینګه کړې وه، چې پلاراو نیکه څه ور ښوولي وه او پر دې مسئله پروانه کوي، داسې هم نه وایي، چې دا حدیث نه منم؛ خو بې پروا دی؛ نو داسې انسان په لویه خطره کې ښکېل دی او داسې نه وایو. چې دا لمونځ یې فاسد شه ؛خو په غټ خطر کې پروت دی. ځکه چې په نبوي سنت یې له سره غوږ ونه ګراوه دا خو د بل چا کاردی، چې سړي ته دې دیني خبرې بیان شي او داپرې له سره غوږ نه ګروي. داډېره دسخت زړتوب او د زړه د مړ کېدو خبره ده، دا د بل چاکاردی: نو دا سړی فاسق دی او ددې وېره شته، چې الله ﷻ یې دغه لمونځ قبول نه کړي

څلورم

هغه کس، چې ښه صحیح حدیث وروروسېدل او ښه پرې پوه شه، ترمذی، بخاری ابوداود ټول یې وکتل؛ نو دا لا په ضد کې راغی، چې زموږ د امام صاحب مذهب دا دی او فاتحه دې نه وایم او مناظره پرې کوم او ددې مقابله کوم: نو ددې سړي د لمانځه غم مه کوه د ده د ایمان غم وکړئ، چې دا کافر شوی دی که نه قرآن داسې وایي

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُوْنَ حَتّٰى يُحَكِّمُوْكَ فِيْمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ

ژباړه:

ستا په رب مې دې قسم وي که داخلک تر هغې مؤمنان وي چې ستا پرېکړه (فیصله) ونه مني

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا وايي ښه حديث شته؛ خو زه دا نشم منلای، ځکه چې

ماراقول ابوحنيفه کافی است ماراقال قال بکار نيست.

زما لپاره دامام ابوحنيفة قول بس دی او ((قال قال)) مې پکارنه دي دا کافر دی مسلمان نه دی او داسې مقلد کافر وي ټول مقلدين کافرنه دي. په دوی کې معذورهم شته. ښه او ديندار خلک هم پکې شته: خوهغه څوک چې له نبوي سنتو سره ضدکوي د هغه دايمان غم وکړه او ورته ووايه، چې په الله ايمان راوړه. ځکه داسې کس له دين څخه وتلی دی او قاعده ددين په هره مسئله کې کارېږي، يانې يو څوک به يا د اجتهاد له امله تېروتی وي؛ نو دا ګنهګارنه دی. يابه دناپوهۍ له امله وي؛نو داهم نه ګنهګارېږي اوکه دبې باکۍ له امله يې پرېږدي؛نو دا کس فاسق دی اوکه دضدله امله يې پرېږدي؛ نو دا کافردی

نولسمه مسئله. په فاتحه لوستلو کې سنت طريقه

په لمانځه کې دفاتحې سورة د لوستو سنت طريقه داده، چې پر هر آيت باندې وقف وشي، لکه الحمدلله رب العلمين (وقف وکړه) الرحمن الرحيم (وقف وکړه) ملک يوم الدين (وقف وکړه) که څه هم په پرلپسې ډول يانې پر يوه ساه باندې د فاتحې لوستل روا دي ؛ خو د سنت مطابق نه دي، د نبي ﷺ طريقه دا وه، چې پر هر آيت باندې به يې وقف کاوه او د قراءت په باب دهغه طريقه دا وه، چې مد به يې راښکه (کان يمد) په قرائت کې به هغه مدونه کول او په احاديثو کې د مد اصطلاح دې ته وايي، چې د (واو، الف، يا) حروف علت، چې کله راشي دې لره زوروركړې يانې لږ اوږدوالی ورکړې، لکه الحمدلله رب العلميـــــــن او ژر ژر به يې نه لولې، ځکه ژر ژر لوستل يې ناسم دي

هر ايت باندې وقف کول، اوقرائت کې مدکول، او د خپل وس مطابق بې تکلفه اواز خوږول

«زَيِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ، فَإِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا»

المستدرك على الصحيحين للحاكم (١ / ٧٦٨)

ژباړه:

قرآن پر خپلو غږونو ښکلی کړئ، ځکه خوږ غږ لاپسې دقران ښکلا زياتوي

يانې سست قران به نه وايې دادسست طريقه ده چې لنډاوزرقرائت وايي قرائت هله خوندکوي چې زړه ژوندی وي دزړه دژوندنښه داده چې قران په شوق سره وايي به مزه باندې وايې خوندترې اخلې اوزړه چې کله مړوي نوبياخانه پوري کوي صرف ی ډېراماماں به تاسېګوری، چې لمونځ کوي رکعت پوره کوي فقط چې يوڅه قرائت ووايي اورکعت پوره شي داغم ورسره نه وي چې له لمانځه څخه خونداخستل پکاردي الله رضاکول پدې پکاردي دهغه پرې ادب پکاردی‌موږبه بل چارددخپل خان لپاره کووچېموږلره توجه پکارده زړه کې ژوندپيداکول ضروري دي زړه ژوندی کړه داسې قران وايه چې دلالت کوي ستادزړه په ژوندباندې بې تکلفه شوق سره وايه ولوکه کله دې زړه هم نه کيده الله درلره شوق پيداکوي قران په شوق اوجذبې سره لوستل پکاردي

براء بن عازب وايي

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " يَقْرَأُ: وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ فِي العِشَاءِ، وَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا مِنْهُ أَوْ قِرَاءَةً "

صحيح البخاري (١ / ١٥٣)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

((ما له نبي څخه واورېدل د ماخوستن په لمانځه کې يې (والتين. والزيتون) سورة لوسته، ما له نبي پرته د بل چا دومره خوږ غږ نه و اورېدلی))

شلمه مسئله: په خفيه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم

د مقتدي لپاره امام پسې په جهري لمونخونوکې له فاتحې نه پرته بل سورت ويل نه دي جائز، بلکې مقتدي به په جهري لمونځ کې امام پسې صرف سورت فاتحه وايي اوکله، چې امام په قلاره قرات کوي ياپه جهرسره قرات کوي، ليکن مقتدي دامام نه لرې وي اودامام اوازنه اوري؛نوپه دې دواړوصورتونوکې دمقتدي لپاره دسورت فاتحې نه پرته بل يوسورت ويل غوره دي

پردې خبره دليل دادی

۱: عن علی ابن ابی طالب انه کان يامرويحب ان يقراخلف الامام فی الظهر والعصر بفاتحة الکتاب و سورة و فی الاخريين بفاتحة الکتاب.

اخرجه الدارقطنی: ۱|۳۲۳، وقال اسناده صحيح واخرجه البخاری ونحوه فی کتاب القرائة للبيهقی ص: ۹۳، رقم: ۱۹۶، ۱۹۵،

ژباړه:

له علی بن ابی طالب څخه روايت دی، چې ده به د ماسپښين اومازديگرکي په لومړنورکعتونوکې امام پسې فاتحه او يوسورت لوستل خوښول او امر به يې هم پرې کاوه اوپه وروستنوکې صرف سورت فاتحه همدارازله په يوبل روايت کې ترې نقل دي، چې فرمايلي يې دي

اذالم يجهرالامام فی الصلاة فاقرابام الکتاب وسورة فی الاولیين من الظهروالعصر، وفی الاخريين من الظهروالعصروفي الاخرة من المغرب وفي الاخريين من العشاء

(اخرجه الدارقطني: ۱|۳۲۲، وهذا اسنادصحيح)

ژباړه

کله، چې امام په جهرقرائة نه کوي: نو ته د ماسپښين او مازديگر په لومړنيو دوه رکعتونوکې فاتحه او يوسورت وايه، همدغه شان په روستني رکعت د ماښام او په روستنيو دوه رکعتونو د ماسخوتن کې (سورت فاتحه او يو بل سورت وايه)

۲: عن جابربن عبدالله (رضي الله عنه-قال: کنانقرافي الظهروالعصرخلف الامام في الرکعتين الاولیين بفاتحة الکتاب وسورة وفی الاخريين بفاتحة الکتاب

رواه ابن ماجة: ۱|۱۴۰، رقم: ۸۴۳، کمافی الارواء: ۲|۲۸۸، رقم: ۵۰۶، وصفة الصلاة للالباني ص(۱۰۰) وصححه الشيخ في صحيح ابن ماجة والارواء

ژباړه:

له جابرڅخه روايت دی، چې موږبه په ماسپښين اومازديگرپه لومړنيورکعتونوکې فاتحه اويوسورت لوستله اويه وروستنيوکې به مو فاتحه لوستله

۳: عن عمربن ابي سحيم قال: کان عبدالله بن مغفل المزني صاحب رسول الله صلی الله عليه وسلم يعلمناان نقراخلف الامام في الظهروالعصرفی الرکعتين الاولیين بفاتحة الکتاب وسورة وفی الاخريين بفاتحة الکتاب

اخرجه البيهقي في کتاب القرائة خلف الامام ص: ۱۰۲، رقم: ۲۳۵، والبخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

في جزء القرائة ص: ٣٥، رقم: ٦١.

ژباړه:

له عمر بن ابي سحيم څخه روايت دى، چې عبدالله بن مغفل د نبي عليه السلام ملګري، به موږ ته را ښودل، چې په ماسپښين او مازديګر کې په امام پسې په لومړنيو رکعتونو کې سورت فاتحه او يو سورت ووايو او په وروستنيو کې صرف سورت فاتحه ولولو.

٤: عن ثابت عن انس قال: كان يامرنابالقرائة خلف الامام قال: وكنت اقوم الي جنب انس فيقرا بفاتحة الكتاب وسورة من المفصل ويسمعناقرائته لنا خذ عنه (كتاب القرائة) ص (١٠١) رقم: ٢٣١،

ژباړه:

ثابت له انس څخه روايت كوي، چې موږ ته به يې په فاتحه خلف الامام باندې امر كاوه، ثابت وايي: زه به د انس خوا ته ودرېدم نو هغه به فاتحه او يو سورت د مفصلاتو نه لوسته او موږ ته به يې را اورولو، چې موږ يې ترې ياد كړو،

٥: عن عبادة بن صامت ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لاصلاة لمن لم يقرابام القران وفي رواية فصاعدا-رواه مسلم: ١|١٦٩،

و في رواية فما زاد كما رواه البيهقي: ٢|٥٩، صفة صلاة النبي للالباني ص: ٧٣،

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دى، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: د هغه چا لمونځ نه كېږي، چې سورت فاتحه اوله دې نه زيات ونه وايي

فصاعدالفظ ته ځيني علماء شاذ وايي، چې دامتكلم فيه دى خوراجح داده، چې داصحيح روايت دى: خوفصاعدادلته صرف دجوازلپاره دى، لكه ددې تفصيل په المرعات دمباركفوري، درس ترمذي اوداسې نوروكې كتلاى شئ.

ددې ذكرشويوروايتونونه؛خويوه دامسئله معلومه شوه، چې مقتدي لپاره په امام پسې دسورت فاتحې لوستلوسره يوبل سورت ويل مستحب دي بله مسئله ترې نه داهم ثابته شوه، چې سورت فاتحه لوستل منسوخ نه دې لكه څنګه، چې ځيني خلكويولنډشان ځواب زده كړى دى، چې كله د ده له مذهب يارايې خلاف يوحديث راشي نوسمدست وايي دامنسوخ دى نودلته څه ناسخ نشته، بل دا چې عمر بن ابى سحيم دغه شان ثابت وغيره تابعين دي او دوى ته عبدالله بن مغفل دا د رسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته وښودله ثابت له انس نه فاتحه خلف الامام سره دسورت نه اورېدلې ده،

د لا ډېر تفصيل لپاره فتاوى الدين الخالص ١٨٦|٤. وګوره هذا و بالله تعالى التوفيق

يوويشتمه مسئله: تر ((وَ لَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امين ويل او د هغې اړوند مسئلې

تر ((وَ لَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امين ويل پكار دي او په امين ويلو كې قاعده داده كه پټ لمونځ وه په پټه به يې وايي، كه جهري لمونځ و؛نو جهر به كوي، ځكه امين د فاتحې تابع دى، كه فاتحه په جهر وه دابه هم په جهر وي او كه فاتحه په پټه وه دابه هم په پټه وي او دا هسې كمزورې مسئلې دي، چې ځيني خلك وايي امين دعا ده او دعاپه پټه ويل پكاردي دا؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوقياس دى دالله نبى ته رجوع وكړه، چې هغه ښنګه كړي دي، هغه امين په جهركړى دى، بل دا، چې دا فاتحه ګني دعانه ده؟دي ته سورة الدعا يانې (د دعا سورة) وايي : نو بيا هغه ښنګه په جهر وايې. دا چې هغه په جهر وايي ؛نودې يوټكي څه ګناه كړې ده، چې دا پټ وايي او د جهر خلاف يې كوې دا ډېره كمزورې خبره ده چې ځيني خلک يې كوي او كېداى شي، چې هغوى ته دا حديث نه وي رسېدلى، چې له دې امله هغوى د اللهﷻ په وړاندې معذوردي (ان شاءالله) خو كه څوک سره له علمه د دې سنت خلاف كوي؛ نو هغه به معذور نه وي، ځكه موږ ته دامسئله رارسېدلې ده .

كه څه هم ځيني كسان د ښكاره (په جهر) د امين ويلو ډېرمخالفت كوي او په پټه باندې دامين ويلو په باره كې څه فتوى هم راوړي، چې ځيني دليلونه يې دادي،

١: ادعوا ربكم تضرعا وخفية

٢: واذكرربک في نفسک تضرعاوخفية ودون الجهرمن القول

٣: قال قداجيبت دعوتكماوقال عطاامين دعاء(بخاري: ١\١٠٧)

٤: عن علقمة بن وائل عن ابيه ان النبى صلي الله عليه وسلم قراغيرالمغضوب عليهم ولاالضالين فقال امين وخفض بهاصوته رواه الترمذي: ١\٥٨، والبيهقي: ٢\٥٧.

٥: عن ابي وائل قال: كان عمروعلي لا يجهران ببسم الله الرحمن الرحيم و لا بالتعوذ و لا بالتامين رواه الطحاوي: ١\١٥٠، وابن جرير

٦: روينا عن عبدالرحمن بن ابي ليلي ان عمربن الخطاب قال: يخفي الامام اربعاً: التعوذ، و بسم الله الرحمن الرحيم، و آمين، و ربنا لک الحمد. المحلي لابن حزم

٧: عن علقمة والاسودعن ابن مسعودقال: يخفي الامام ثلاثاً: بسم الله الرحمن الرحيم، و آمين، المحلي لابن حزم: ٢\٢٠٦.

٨: عن الحسن ان سمرة بن جندب وعمران بن حصين تذاكرافحدث سمرة بن جندب انه حفظ عن رسول الله صلي الله عليه وسلم سكتتين سكتةًاذاكبروسكتةًاذافرغ من قرائة غيرالمغضوب عليهم ولاالضالين فحفظ سمرةُوانكرعليه عمران بن حصين، فكتبافي ذالک الىأبى بن كعب وكان فى كتابه اليهماوفى رده عليهماان سمرة قدحفظ راوه ابوداوود: ١\١٢٠، والترمذي: ١\٥٩.

ځواب

د امين په اړه؛ خو علماوو مستقل كتابونه ليكلي دي، چې دهغې كتل پكاردي؛ خو زه دلته د پورتنيو هغو دليلونولنډه تجزيه ذكركوم، چې د پټ امين ويلو په لړ كې ذكرشوي دي

اجمالا په دې خبره ځان پوهه كړئ، چې په هيڅ صحيح حديث كې دانشته، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم امين په پټه ويلى وي اونه يې داويلي دي، چې امين په پټه باندې وايئ اونه له يوصحابي نه په صحيح سندسره داثابت دي، چې هغه امين په پټه باندې ويلى وي

لكه علامه عبدالرحمن مباركفوري په تحفة الاحوذي (٢٠٩\١) كې ليكي:

ولم يثبت عن احد من الصحابة الاسرار بالتامين بالسند الصحيح، ولم يثبت عن احد الانكار على من جهر بالتامين

ژباړه:

له هيڅ يوصحابي څخه په صحيح سندسره په پټه امين نه دى نقل اونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترې په ښكاره ويلوبدويل نقل دي،

موږاول هغه دليلونه ذكركوو، چې امين بالجهرلپاره دليل وي، او وروسته به دهغه دليلونوحال اودرجه بيان كړو، چې دامين بالاخفاء لپاره دليل وي

په جهر د امين ويلو دليلونه

اول دليل

عن سلمة بن كهيل عن حجربن عنبس عن وائل -رضى الله عنه- قال: كان رسول الله اذاقلا ولاالضالين قال: امين ورفع بهاصوته وفي لفظٍ: ومدبهاصوته وفي رواية فجهربآمين وفي رواية فسمعناها.

رواه الترمذي: ١\٥٨، وابوداود: ١\١٣٤، رقم: ٩٣٢، وابن ماجة: ١\١٤٢، رقم: ٦٩٦، واحمد: ٢\٢٠٥، والدارقطني: ١\٣٣٤، والبيهقي: ٢\٥٧، والبخاري في جزء القرائة ص: ٢٣٥، ٢٣٤، و ابن عبدالبر في التمهيد: ٧\١٤، و ابن ابي شيبة ٢\٤٢٥، والبغوي: ٥٨٦،

ژباړه:

سلمة بن كهيل دحجربن عنبس په واسطه له وائل نه روايت كوي، چې نبي عليه السلام به كله ولا الضالين وويلو نو آمين به يې ويلواوازبه يې پرې اوچتوه، بل روايت كې دي، چې اوازبه يې پرې راښكه، بل روايت كې دي، چې پرامين باندې يې جهروكړه، بل روايت كې دي، چې موږواوريده،

داصحيح حديث دى اوپه دې خبره دليل دى، چې امين په زوره ويل پكاردي،

اودوائل بن حجرنه، چې په پټه باندې امين ويلوكوم روايت راغلى دى نوهغه ضعيف دى، لكه ددې تحقيق به ان شاء الله روستوراشي،

دوائل بن حجردامين بالجهردې روايت ته ګڼو محدثينو صحيح ويلى دى، لكه دهغوى نومونه دادي:

[١] امام بخارى، [٢] امام ابوزرعة رازي دې دواړو ويلي دي، چې دآمين په زوره ويلوداحديث دشعبه له حديث نه كوم، چې دامين پټوويلوباره كې راغلى دى ډېرصحيح دى (ترمذى ١\٨٥) [٣] امام ترمذى وايي: دا حديث حسن دى (ترمذى ١\٥٧)، [٤] حافظ ابن حجر فرمايي: ددې حديث سند صحيح دى (التلخيص الحبير ١\٢٣٢)، [٥] محدث العصر علامه البانى دې حديث ته صحيح ويلى دى، صحيح الترمذى، صحيح ابى داوود، مشكوة المصابيح، صحيح ابن ماجة، سلسلة الاحاديث الصحيحة رقم ٤٢٥، صفة صلاة النبى صلى الله عليه وسلم، للالبانى، ص ١٠١

[٦] علامه عبيدالله رحمانى فرمايي: داحديث صحيح دى، مرعاة المفاتيح ٣\١١٩، [٧] شيخ عبدالحق محدث دهلوى كما فى تحفة الاحوذى ١\٢٠٩ ، [٨] علامه عبدالحى لكهنوى التعليق الممجد ص ١٠١ [٩] علامه مباركفورى تحفة الاحوذى ١\٢٠٩ ابكار المنن ص ١٧٩ [١٠] فتاوى الدين الخالص ٤\١٥٦ [١١] شيخ شعيب الارناووط د صحيح ابن حبان په تحقيق ٥\١٠٩، كې ليكي: اسناده قوى دغه شان ددې نه علاوه نورو بې شمېره محدثينو دې حديث د وائل بن حجر ته صحيح ويلي دي،

٢: دويم دليل

عن ابي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا امن الامام فامنوا، فانه من وافق تامينه تامين الملائكة غفرله ماتقدم من ذنبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اخرجه البخاري: ۱\۱۰۸، ومسلم: ۱\۱۷۶، والترمذي: ۱\۳۰، رقم: ۲۵۰، والنسائي: ۱\۱٤۷، رقم: ۹۲۷، ۹۲۵، وابن ماجة رقم: ۸۵۱، ومالک: ۱\۶۹، واحمد: ۲\٤۵۹)

ژباړه:

له ابوهریرة څخه روایت دی، چې نبي علیه السلام فرمایلي دي کله، چې امام امین ووایې نوتاسې هم امین ووایئ، ځکه دچاامین، چې دملائکودامین سره یوځای شو؛نومخکني ګناهونه به یې وبښل شي.

داحدیث پردې دلیل دی، چې امین په جهرسره دی، ځکه که چیرته دامام جهرپه امین سره نه وي؛نومقتدي به دامام امین څنګه واوري اوهغه سره به امین څنګه موافقت وکړي، اوکه امام په پټه امین ووایي؛نومقتدي به څنګه دهغه سره امین ووایي؟

اودې حدیث باندې امام بخاري، نسائي، ابن ماجة او نورو ګنو محدثینو په امین بالجهرسره دلیل نیولی دی، صحیح ابن ماجة ۱\۲۸۲

لکه علامه سندي حنفي دنسائي اوابن ماجة په حاشیه لیکي:

اخذمنه المصنف الجهرعندتامینه اذلواسرالامام بآمین لماعلم القوم بتامین الامام فلایحسن الامرایاهم بالتامین عندتامینه وهذااستنباط دقیق، مرجعه ماجاء من التصریح بالجهروهذاهوالظاهرالمتبادر، اه

حاشیة السندی: ۱\۱٤۷، علی النسائي والمرعاة للعلامه المبارکفوري: ۱\۱۱۹)

ژباړه:

له دې حدیث نه مصنف په جهرامین ویلوباندې دلیل نیولی دی، ځکه که امام په پټه امین ووایي نوقوم دهغه پرامین نه پوهېږي؛نوبیامقتدیانوته دا امر(چې دایمان امین پسې امین وایئ) مناسب نه دی، اوداډېرباریک

استنباط دی، چې مرجع یې هغه تصریح ده، چې په امین بالجهرباندې راغلي ده، اوهمداله دې لفظ نه په ډاګه معلومېږي.

علامه خطابي په معالم السنن: ۱\۲۲۳، کې لیکي

وفیه دلیل علی ان رسول الله صلی الله علیه وسلم کان یجهربامین ولولاجهره به لم یکن لمن یتحري متابعه في التامین علی سبیل المدارکة طریق الی معرفته، فدل انه کان یجهربه جهرایسمعه من ورائهُ

ژباړه:

داحدیث پردې مسئله دلیل دی، چې نبي علیه السلام به امین په زوره ویلواوکه دانه وی نوکوموخلکو، چې پسې اقتداکوله دهغه امین ویل به یې نه پېژندلای؛داحدیث دا لاربنوونه کوي، چې نبي علیه السلام به امین په زوره ویلواو وروسته خلکوبه اورېدلو.

حافظ ابن القیم په اعلام الموقعین (۲\۳۵۷) کې فرمایي:

ولولاجهربالتامین لماامکن الماموم ان یؤمن معه ویوافقه في التامین.

که امین په زوره ویل نه وي نومقتدي نه شي کولای، چې دامام سره یوځای امین وکړي.

علامه عبدالرؤوف مناوي فرمایي:

وفیه ندب التامین للامام خلافالمالک ورفع صوته به اذلولم یجهرلماعلم تامینه الماموم.

په دې کې دامین ویلومستحب والی دامام لپاره ذکردی صرف امام مالک خلاف کړی دی، اوپه زوره ویل یې هم ذکردي، ځکه که جهرنه وي نومقتدي دامام په امین نه پوهېږي

داټول قولونه دعلماوو موځکه ذکرکړل، چې څوک ونه وایي، چې دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهرنشته،

۲ دریم دلیل

عن ابي هريرة قال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم: اذافرغ من قرائة ام القران رفع صوته وقال امين.

اخرجه الدارقطني: ١\٣٢٩، رقم: ١٢٥٩، وقال: هذا اسنادحسن، والحاكم: ١\٢٢٣، وقال: صحيح على شرط الشيخين، ولم يخرجاه بهذا اللفظ، وصححه الذهبي في تلخيصه ايضا ومثله في ابي داوود: ١\١٣٥، رقم: ٩٣٤، وابن ماجة رقم: ٨٥٣، وابن حبان: ٣\١٤٧، وابن خزيمة: ١\٤٩٩، ٢٨٧، والبخاري: ١\١٠٨.

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام به کله دسورت فاتحې له لوستلوڅخه وزګارشه؛نواوازبه يې اوچت کړه اوامين به يې وويلو.

۴ څلورم دليل:

وعن عائشة-رضى الله عنها-انهم (اليهود) لايحسدوناعلى شيئ كمايحسدوناعلى يوم الجمعة التي هداناالله وضلوا عنها وعلى القبلة التي هدانا الله لها وضلوعنها وعلى قولناخلف الامام آمين.

اخرجه احمد: ٦\١٣٥، ١٣٤، مصباح الزجاجة: ١\٢٩٧، وابن ماجة: ٨٥٦ وابن خزيمة: ١\٢٨٨، رقم: ٥٧٤، والبيهقي: ٢\٥٦، وفي مجمع الزوائدللهيثمي: ٢\١٥، والبخاري في التاريخ الكبير: ١\٢٢، والادب المفرد: ٩٩١، كنزالعمال: ٤\٩٧، رقم: ٢٠٣٥، والطبراني في الاوسط والمنذري في الترغيب: ١\١٩٢، وصفة صلاة النبي للالباني: ١٠٢، وصححه في صحيح ابن ماجة وصفة صلاة النبي والصحيحة: ٦٩١،

ومثله عن ابن عباس و معاذ و انس وابي هريرة رضى الله تعالى عنهم اجمعين،

ژباړه

له عائشې څخه روايت دی، چې يهودموږسره په په هيڅ شي دومره کينه نه کوي، لکه چې دجمعې په ورځ اوپه قبله کوم، چې موږته الله راکړې اوهغوی يې ترې بې برخې کړي دي اوپه امام پسې امين ويلوباندې چې يې راسره کوي

داحديث ښکاره دليل دی، پردې خبره، چې په لمانځه کې آمين په زوره ويل سنت طريقه ده، ځکه که امين په زوره سره ونه ويلای شي اويهوديان يې وانه اوري؛نوهغوی به بياموږمسلمانانوسره په امين ويلوباندې څنګه کينه کوي، بلکې له دې نه هم صريح روايت حافظ ابن حجرپه خپل کتاب المطالب العالية: ١\١٢٣١ ، کې ذکرکړي دي، چې

ان يهوديامرباهل مسجدوهم يقولون آمين قال اليهودى والذي علمكم امين انكم لعلى حق.

ژباړه:

يويهودي په يوجومات والاباندې ورغلی، چې آمين يې ويلويهودي وويله زمادې په هغه ذات قسم وي، چې تاسوته يې امين درښودلی تاسويه حق ياستئ

فائده: حافظ ابن عبدالبرليکلي دي، چې امام احمدبن حنبل به له هغه چاڅخه ډېرخفه کېده، چې امين بالجهربه يې بدګڼړلو، اودابه يې ويل، چې درسول الله صلى الله عليه وسلم فرمان دی، چې يهوديان تاسوسره په بله هيڅ شي دومره ډېره کينه نه کوي، چې څومره درسره په امين ويلوکوي،

تمهيدابن عبدالبر: ٧\١٥، والقول المقبول في شرح وتعليق صلاة الرسول

(c) ketabton.com: The Digital Library

ص: ٣٦٦، لابي عبدالسلام عبدالرؤوف.

غرض دا، چې ديهوديانوصفت دادی، چې په امين بالجهرباندې غصه کېږي او خفه کېږي؛ نو څوک چې پردې خفه کېږي په هغه کې د يهوديانو صفت دی، او دا حديث بالکل صحيح دی، امام الباني په صحيح ابن ماجة: ١٤٢\١١، رقم: ٢٩٧، تعليق الترغيب والترهيب ٩٧٨\١١، او په صحيحة: ٦٩١، کې يې صحيح کړی دی، امام بويصري فرمايي چې دا صحيح حديث دی.

٥ پنځم دليل

عن عطاء قال امن ابن الزبيرومن ورائه حتى ان للمسجدللجة

ژباړه

له عطاء څخه نقل ده، چې ابن الزبير او د هغه مقتديانو امين وويلونو جومات داسې انګازې وکړې،

دا حديث امام بخاري په خپل صحيح کې تعليق راوړی دی، دغه شان مسند شافعي ٢١٢، ١٥، البيهقي: ٥٩\٢، عبدالرزاق: ٩٧\٢، ٩٢، ابن منذر: ١٣٢\٣، محلى ابن حزم: ٢٤٢\٣، ابن ابي شيبة: ١٨٨\٢، دررالتاج ومثله عن عكرمة التابعي مصنف ابن ابي شيبة ١٨٧\٢.

٦ شپږم دليل

و عن عطاء بن ابي رباح قال: ادركت مائتين من اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم في هذالمسجد-المسجدالحرام-اذاقال الامام ولا الضالين رفعوا اصواتهم بآمين.

رواه البيهقي: ٥٩/٢، وابن حبان في الثقات: ٢٦٥/٦ المرعاة: ١٢٠/٣،

ژباړه:

عطاء بن ابي رباح وايي: ما دوه سوه (٢٠٠) صحابه په مسجدحرام کې ليدلي دي، چې کله به امام ولا الضالين وويلو نو هغوی به امين ويلو او اوازونه به يې پرې اوچتول

امام عطاء د امام ابوحنيفة استاذ دی امام ابوحنيفة د ده په اړه داسې وينا کړې ده: ما رايت مثله، ما دده په شان بل څوک نه دی ليدلی (ميزان الاعتدال: ٧٠\٣، رقم: ٥٦٤٠)

فائده: د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه له دغه دورڅخه تر اوسه پورې مسجد حرام او مسجد نبوي په امين بالجهر باندې کرنګېږي د حاجيانو نه پوښتنه وکړئ: نو چې مسجد حرام او مسجد نبوي د (١٤٠٠) کالو نه را په دېخوا په امين بالجهر ويلو باندې کرنګېږي نو بيا د احنافو مسجدونه ولې د امين ددې خوږ اواز څخه چپ او خاموش دي؟

زما محترمو مسلمانانو ورونو!

دا سنت ژوندي کړئ او د خپلو جوماتونو نه د حرمينو شريفينو په شان مسجدونه جوړ کړئ صلاة الرسول (٢١٠، للسيالكوتي)

دويمه فائده: له دې څخه دا هم معلومه شوه، چې امين په زوره ويل منسوخ نه دي اوابن زبير، چې په مسجدحرام کې امين په زوره ويلو؛نودادرسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته يې ويلی دی، څکه عطاء بن ابي رباح تابعي دی، اوهغه امين په جهرسره اورېدلو؛نوايادرسول الله له وفات څخه وروسته هم څوک حکم شرعي منسوخ کولای شي؟

په امين بالجهر ويلو باندې د صحابه کرامو اجماع ده

علامه مبارکفوري په تحفة الاحوذي (٢٠٩\١) کې ليکي:

ولم يثبت من احد من الصحابة الاسرار بالتامين بالسند الصحيح ولم

يثبت عن احد منهم الانكار على من جهر بالتا مين. فقد ثبت اجماع
الصحابة-رضى الله عنهم- على الجهر بالتا مين على طريق الحنفية فانهم قالوا:
ان ابن الزبيرا فتى في زنجي وقع في بئرزمزم ينزح مائهاوذالک بمحضرمن
الصحابة ولم ينكر عليه احد فكان اجماعا فكذا لک يقال: ان ابن الزبيرا من
بالجهر في المسجد بمحضر من الصحابة ولم ينكر عليه احد بل وافتوه وجهروا
معه بآمين حتى كان للمسجد للجة فكان اجماع الصحابة على الجهر بالتامين

ژباړه

له هیڅ یوصحابي څخه په پټه امین په صحیح سندسره نه دی نقل اونه
له دوی څخه په امین ویلوځه بدو یل نقل دي. بلکې پر جهرآمین داحنافوپر
طریقه باندې اجماع نقل ده. څکه هغوی وایي ابن زبیردیوسړي باره کې
چې په کوهي کې ولېدلی وه ویلي وو. چې ټولې اوبه به ترې ویستلی شي
اونوروصحابه ووېرې بدنه دي ویلي ؛نودا اجماع شوه؛نودلته هم ابن زبیرپه
امین باندې جهرکړی اوهیچاپرې بدنه دي ویلي. بلکې فتوی یې ورکړې
اودهغه سره یې پرې جهرهم کړی دی، دومره قدرې، چې جومات
کړنګاوکړه نوداپه زوره امین ویلودصحابه وواجماع شوه.

د امین بالجهر په اړه د علماوو قولونه:

۱: علامه عبدالحی لکهنوي فرمایي

والانصاف ان الجهرقوى من حيث الدليل.

انصاف خبره داده، چې جهرد دلیل په اعتبارسره ډېرقوي دی

سعایه شرح شرح الوقایه (۱۳۷۱۱) کې فرمایي:

لقدطفناسنينابهذالبيت طرا اجمعين فوجدنابعدالتامل والامعان ان القول
بالجهربامين هوالاصح لكونه مطابقالماروى عن سيدبني عدنان ورواية الخفض

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنه ضعيف لاتوازي روايات الجهرواى ضرورة داعية الىحمل روايات الجهرعلى
بعض الاحيان اوالجهرللتعليم مع عدم ورودشيئ من ذالک في رواية والقول
بانه كان في ابتداء الامراضعف لان الحاكم قدصححه من رواية وائل بن
حجررضى الله عنه وهوانمااسلم في اواخرالامركماذكره ابن حجرفي فتح الباري

ژباړه

موږټول وګرځېدونوله ډېرژورسوچ نه وروسته موداومونده، چې امین
په زوره ویل ډېرسم دي، څکه داله نبي علیه السلام څخه صحیح ثابت دي،
او د په قلاره ویلو حدیث ضعیف دی. د جهر امین ویلو سره نه شي
برابرېدای، او څه لامل دی، چې د جهر حدیثونه یا په ځینې وختونو باندې
او یا په تعلیم باندې حمل کړو سره له دې، چې په دې کې هیڅ شی نه دی
راغلی، او دا خبره کول، چې دا په اول د اسلام کې وو ډېر کمزوری دی،
څکه حاکم دغه حدیث د وائل په روایت صحیح کړی دی، او وائل خو په اخر
وخت کې اسلام راوړی دی. لکه دا خبره ابن حجر په فتح الباري کې کړې
ده

او کوم اثر، چې د ابراهیم نخعي وغیره نه ذکرکولی شي د پټ امین
ویلو په اړه نو دا هم د جهر امین ویلو روایتونوسره مقابله نه شي کولای

، آمین بالجهرلمولانامحمد یحیی ګوندلوي ۱۷۴.

۲: شاه اسمعیل شهیدپه خپل کتاب تنویرالعینین ص ۷۱، کې لیکي

ان الجهربالتامين اولى من خفضه

ژباړه:

په زوره امین ویل دپټ ویلونه غوره دي

۳: شیخ عبدالحق محدث دهلوي په اشعة اللمعات شرح مشکوة کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکي:

درباره آمین بالجهر احادیث اکثر واصح امده است:

دښکاره امين ويلوپه اړه حديثونه ډېر او صحيح دي

همدغه راز نوموړی په مدارج النبوة (۱۱۱/۴۰) کې ليکي:

و در آخر فاتحه امين ميگفت در نماز جهری به جهر و در سری بخفيه و مقتديان بموافقت آمين گفتند و در جهر بآمين در نماز جهر احاديث واقع شده.

دفاتحې په پای کې به امين په جهري لمونځونو کې په جهر او په سري کې په پټه ويل کېږي او مقتديان به دامام سره امين لولي او په دې کې حديثونه هم راغلي دي. (مدارج النبوة مترجم اردو: ۵۹۲/۱)

۴: مولانا محمد احمد حنفي د ترمذي په فارسي شرح کې څلور واړه مذهبونه بيانوي ليکي:

د امين بالجهر روايتونه ډېر او صحيح دي

(ابكارالمنن: ١١٩، آمين بالجهر للشيخ محمديحي گوندلوي: ١٧٤).

۵: علامه ابن الهمام حنفي دهدايه په شرح فتح القدير کې ليکي:

وَلَوْ كَانَ إلَيَّ فِي هَذَا شَيْءٌ لَوَفَّقْت بِأَنَّ رِوَايَةَ الْخَفْضِ يُرَادُ بِهَا عَدَمُ الْقَرْعِ الْعَنِيفِ، وَرِوَايَةَ الْجَهْرِ بِمَعْنَى قَوْلِهَا فِي زِيرِ الصَّوْتِ وَذَيْلِهِ يَدُلُّ عَلَى هَذَا مَا فِي ابْنِ مَاجَهْ «كَانَ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إذَا تَلَا {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلا الضَّالِّينَ} [الفاتحة: ٧] قَالَ آمِينَ حَتَّى يُسْمِعَ مَنْ فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ فَيَرْتَجَّ بِهَا الْمَسْجِدُ»

فتح القدير للكمال ابن الهمام (١ / ٢٩٥).

ژباړه:

که په دې مسئله کې زماڅه اختيار وی نوما به داسې ويلي وی چې دپه قلاره ويلوله روايت نه ډېر په تېزه نه ويل مراد دي، او دجهرله روايت څخه اواز او چتول خو نرم ويل مراد دي. او پر دې خبره باندې دابن ماجة روايت دليل دی، چې نبي عليه السلام به کله ولاالضالين وويلو؛ نو داسې امين به يې ويلو، چې لومړي صف والا به اورېده نو جومات به دامين ويلوله امله وکړنګېده پېغمبر لمونځ (۲۰۴)

۲: پيران پيرشاه عبدالقادر جيلاني په خپل کتاب غنية الطالبين کې ليکي:

والجهر با لقرائة وآمين.

په سهارماسپښين ماسخوتن په لمونځونو کې به قرائت او آمين په جهر سره ويلی شي:

۷: اشرف علي تهانوي په امدادالفتاوی کې ديوې پوښتنې په ځواب کې ليکي:

پوښتنه:

امين بالجهر كهنا جائز هے يا نهيں؟

په جهر امين ويل جائزدي که نه دي؟

ځواب:

جائز هے جيسا كه عدم رفع بهى جائز هے اور مرجح احد الشقين كا تحقيق هے يا تقليد.

جائز دي، لکه څنګه چې په قلاره ويل جائز دي او د يو لورې غوره کول يا د تحقيق له امله وي يا د تقليد. امداد الفتاوی: ۱۴۸/۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ياني، چې څوک يې په جهر وايي او که په پټه؛ خو د يوې وجهې نه به يې کوي، يا د تقليد له امله لکه حنفيان، او يا د تحقيق له امله لکه اهلحديث. (پيغمبر لمونځ: ٢٠٢)

٨. علامه صنعاني په سبل السلام: ٢٢٥/١، کې

٩. شيخ الاسلام ابن القيم ﷺ په اعلام الموقعين: ٢٤٣/٢، ٤٣٠، کې په امين بالجهر باندې ډېر زيات دليلونه ذکر کړي دي، جامع الفقه لابن القيم: ٨٢/٢، ٨٢.

١٠_ فتاوى اللجنة الدائمة: ٤٢٤/٦، ٤٢٠.

١١. فتاوى نذيريه لسيدنذيرحسين دهلوي: ٤٣٤/١.

١٢. مغنى المحتاج للخطيب الشربيني الشافعي: ٢٧٤/١.

١٤. د پيغمبر لمونځ: ٢٠٧، ٢٠١، او نيل المرام شرح بلوغ المرام: ٢٢٢/١

١٥. آمين بالجهر مسلک احناف کا مدلل جواب قرآن حديث کی روشنی مين. محمديحيى گوندلوي

١٦. فتاوى الدين الخالص: ١٥٢/٤.

١٧. صحيح البخاري: ١٠٧/١، امام المحدثين اميرالمؤمنين في الحديث محمدبن اسمعيل.

١٨. آپ کی مسائل اوران کاحل قران اورحديث کی روشنی مين. ١١٥/١

١٩. السنن الكبرى: ٥٢/٢.

٢٠_ المغني لابن قدامة: ٥٢٥/١

٢١. فتح الباري: ٢٠٨/٢.

٢٢. فتاوى ثنائيه: ٤٥٤/١

٢٣. فقه السنة: ١٢٣/١.

٢٤. صفة صلاة النبي: ١٠٢، سلسلة الاحاديث الصحيحة: ٨١/٦، رقم ٢٥٣٤، كلاهما للالباني.

٢٥. تنقيح تحقيق احاديث التعليق: ٣٢٧/١، للحافظ ابن عبدالهادي

٢٦. احياء علوم الدين للغزالي: ٢٧٥/١.

٢٧. نيل الاوطار للشوكاني: ٢٤٤/٢.

٢٨. الانصاف في معرفة الراجح من الخلاف لعلاء الدين المرداوي ٥١/٢.

٢٩. الروضة النديه لصديق حسن خان: ١٠١/١.

٣٠_ القول المتين في الجهربالتامين للشيخ زبيرعلي زئي

٣١. تيسيرالرحمن لبيان القران للدكتورمحمدلقمان السلفي: ١٤/١.

٣٢. مرعاة المفاتيح للشيخ عبدالله رحماني: ١١٩/٣

٣٣. تحفة الاحوذي شرح سنن الترمذي: ٢٠٩/١.

٣٤. فتاوى بركاتيه للشيخ ابوالبركات احمد: ٤٢.

٣٥. صلاة الرسول لمولانامحمدصادق سيالكوتي: ٢١٣، ٢٠٧.

٣٦. تفسيراحسن الكلام للشيخ ابي زكريا عبدالسلام حفظه الله: ٣٢-٣٤/١.

٣٧. بلوغ الاماني من اسرارالفتح الرباني لترتيب مسند الامام احمد بن حنبل الشيباني: ٢٠٥/٣.

٣٨. هداية الصلاة للشيخ حبيب الله السلفي: ٨١-٨٢.

٣٩. كتاب طرح التثريب في شرح التقريب للعراقي: ٢٢٨/٢، ٢٢٧.

٤٠_ المجموع شرح المهذب: ٣٧٢/٣-٣٧٣، او شرح د مسلم کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام نووي ليکي:

ويسن للامام والمنفرد الجهر بالتامين وكذا للماموم على المذهب الصحيح

ژباړه: په صحيح مذهب کې امام او ځانله لمونځ کونکي لره امين په زوره ويل سنت دي

په پټه د امين ويلودليلونه او د هغې تجزيه

١: د حنفيانو اول دليل

١: قال الله تعالى:

ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ [الأعراف: ٥٥]

، خپل رب په عاجزۍ اوپه پټه رابلئ، ځکه الله تعالى تېرى کونکي نه خوښوي

٢: وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ [الأعراف: ٢٠٥]

خپل رب سبااوبېګا دځان سره په عاجزۍ، په پټه پرته له اوچتې وينانه يادوه اودغافلانونه مه کېږه.

قَالَ قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا

[يونس: ٨٩]

الله ورته وويل ستاسودعاقبوله شوه نواوس برابرچلېږئ.

اوسني حنفيان په پټ امين ويلوباندې دصحيح دليلونودنشت والي له امله دامفکوره ډېره خپره کړې ده، چې امين دعا ده او دعا په پټه ويل پکار دي او له دغه ايتونو نه دليل نيسي، ليکن دغه ايتونه حق دي؛ خو له دې نه دا استدلال ناسم دی، چې امين په پټه ويل پکار دي له ډېرو وجوهونه.

١: اوله وجه کله، چې امين بالجهر باره کې صحيح، محکم او غير منسوخ حديثونه موجود دي؛ نو ددې په مقابل کې په دغه ايتونو دليل نيول ناپوهي اوکم عقلي ده او په دين کې تناقض راوبنکل دي. ځکه که دا ومنل شي، چې امين دعا ده: نو په کوم پېغمبر چې ايت نازل شوی دی: نو همدغه پېغمبر موږ ته دا ويلي دي، چې امين په زورسره وايئ! او هغه خپله هم امين په جهر ويلی دی، اوله رسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات وروسته صحابه کرامو هم امين په جهر ويلی دی. لکه مخکې د بخاري (١٠٧١١) په روايت کې او د عطاء په وينا کې تېر شو.

همدغه شان د ابوهريرة عمل په دې ګواه دی، چې هغه به په مروان خليفه باندې دا شرط لګولی وو، چې له ما نه به امين مخکې نه وايي او ابوهريرة به آمين په زوره ويلو مصنف عبدالرزاق (٩٧١٢) مصنف ابن ابي شيبة (٤٢٥١٢) تعليق التعليق (٢١٨١٢) سنن الكبرى للبيهقي (٥٩١٢) او د امام عطاء روايت، چې صحابه کرامو به په لمانځه کې په زوره سره امين ويلو په صحيح بخاري ١٠٧١١، السنن الكبرى ٨٢١١، ٨٥، رقم ٢٤٥٤، کې ذکر دی.

٢: دويمه وجه: د صحيح حديثونو په مقابله کې د قرآن کريم په عموماتو باندې استدلال کول او صحيح حديثونه په دې ايتونو سره رد کول د اهل زيغو او مبتدعينو او د منکرين حديث طريقه ده، په مزدلفه اوعرفات کې جمع بين الصلاتين نشته او په دليل کې دا آيت پيش کړي، چې:

إِنَّ الصَّلَوٰةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَٰبًا مَّوْقُوتًا

بېشکه لمونځ په مؤمنانوپه خپل وخت فرض دی.

نو په دې ايت کريمه باندې د جمع بين الصلاتين نه کولو لپاره دليل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیول غلط دي، ځکه، چې په مزدلفه او عرفات کې د جمع بین الصلاتین لپاره صحیح حدیث راغلي دي؛ نو لکه څنګه، چې دا استدلال باطل دی. دغه شان د آمین بالجهر په اړه د راغلو صحیح حدیثونو په مقابله کې په عام ایتونو سره دلیل نیول هم بې بنیاده دي،

یا لکه یو کس وایي، چې د پړانګ، لېوه، خرسپي، پیشو او داسې نورو ټولو خوړل روا دي، ځکه چې په قرآن کریم کې راځي

«بِالْعُقُوْدِ ۚ اُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيْمَةُ الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ»

[المائدة: ۱]

ژباړه: ستاسو لپاره د هغه څاروو پرته، چې درته بیان شوي دي نور څاروي حلال دي؛ نو ددې کس استدلال هم په جواز د دغه حیواناتو باندې په دغه ایت کریمه باندې ناسم دی، ځکه چې په صحیح حدیثونو سره ددې حیواناتوخوړل حرام دي

بعینه د آمین بالجهر مثال هم داسې دی، چې په صحیح حدیثونو کې راغلي دي، چې رسول الله ﷺ به امین په جهر ویلو او صحابه کرامو به هم په جهر سره لوستلو او د رسول الله له وفات څخه وروسته به یې هم آمین په جهر ویلو

اوس څوک، چې بیا هم دا وایي، چې دعا ده او قرآن کریم کې الله تعالی فرمایي: چې دعا په پټه ویل پکار دي؛ نو امین هم په پټه ویل پکار دي؛ نو ددې کس دا استدلال به داسې خطا وي لکه د دغه مخکنیواستدلال، چې ناسم وو. چا چې جمع بین الصلاتین د رد کولو لپاره په آیت

«اِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ كِتٰبًا مَّوْقُوْتًا ۞»

سره استدلال کړی وه دغه شان چاچې دپړانګ، ګېدړ. لېوه، خراوسپي

خوړلو د جواز لپاره په «اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ» باندې دلیل نیولی غلط دی؛ نوداټول په دلیل کې دقرآن کریم ایتونه پیش کوي : خو استدلال یې ترې غلط اوګمراه کن دی. چې د «کلمة حق ارید بها الباطل» مصداق ګرځېدلي؛ نو احناف به دې کسانوته څه ځواب ورکوي، چې وایي حج کې جمع بین الصلاتین نشته یا وایي، چې دغه مخکني حیوانات حلال دي، او له قران کریم څخه دلیل نیسي؟ ښکاره خبره ده، چې احناف به هغوی ته وایي، چې ولې تاسې درسول الله ﷺ حدیث نه منې ولې دا نه دي راغلی، چې په حج کې جمع بین الصلاتین شته دی. اوپه ایت کریمه کې «كِتٰبًا مَّوْقُوْتًا» راغلی دی. لیکن موږدلته په حدیث باندې عمل کوو، او د حج په وخت کې جمع بین الصلاتین له دې نه خاص کوو،

معارف القران لمفتي محمد شفیع «۵۷۹\۳»

فماهوجوابکم عن تلک الاعتراضات فهوجوابناعن اعتراضکم.

نو موږ حنفیانو ته هماغه ځواب کوو کوم، چې دوی منکرین حدیث ته کوي موږوایوسمه ده ایت کې خوداراغلي دي، چې دعاپه پټه ویل پکاردي، لیکن موږدصحیح حدیث په بناباندې په جهرسره امین وایو او دا د دغه ایت په خاص او مستثنی دی،

۳: دریېمه وجه: کله چې ددې ایتونو مانا- د حنفیانو د خیال مطابق-دا شوه، چې هر قسم دعا په پټه پکار ده؛ نو اوس زموږ سوال دا دی، چې بیا ولې رسول الله صلی الله علیه وسلم په جهر سره دعاګانې ویلې دي؟ همدغه راز ولې صحابه کرامو او تابعینو په جهر سره دعا کوله، مثلا رسول الله صلی الله علیه وسلم ددعاطریقه داوه، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د ژوندګۍ په هره شعبه کې دعاکړي ده دکورنه ترمیدان جنګ پورې

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library